

T. C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKİYE CUMHURİYETİ TARİHİ BİLİM DALI

TÜRK SİYASİ HAYATINDA SİNAN TEKELİOĞLU (1939-1960)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

Taner AYKUT

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. Mehmet PINAR

VAN-2019

T. C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKİYE CUMHURİYETİ TARİHİ ANABİLİM DALI

TÜRK SİYASİ HAYATINDA SİNAN TEKELİOĞLU (1939-1960)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

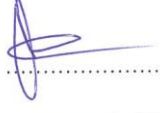

Taner AYKUT

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. Mehmet PINAR

VAN-2019

KABUL VE ONAY SAYFASI (EK-4)

Taner AYKUT tarafından hazırlanan “ Türk Siyasi Hayatında Sinan Tekelioğlu (1937-1960) ” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞU ile Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tarih Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.	
Danışman: Doç. Dr. Mehmet PINAR Tarih Anabilim Dalı, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum	
Başkan : Doç. Dr. Mehmet PINAR Tarih Anabilim Dalı, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum	
Üye : Dr. Öğrt. Üyesi Mehmet Özalper Tarih Anabilim Dalı, Muş Alparslan Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum	
Üye : Dr. Öğrt. Üyesi Ferit YÜCEBAŞ Tarih Anabilim Dalı, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum	
Yedek Üye : Unvanı Adı SOYADI Anabilim Dalı, Üniversite Adı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum	.....
Yedek Üye : Unvanı Adı SOYADI Anabilim Dalı, Üniversite Adı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum	.....
Tez Savunma Tarihi:	21/10/2019
Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini ve imzaların sahiplerine ait olduğunu onaylıyorum. Doç. Dr. Bekir KOCLAR Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü	

ETİK BEYAN SAYFASI

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Taner AYKUT
01.10.2019

Yüksek Lisans

Taner AYKUT

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Temmuz, 2019

TÜRK SİYASİ HAYATINDA SİNAN TEKELİOĞLU (1939-1960)

ÖZET

Millî Mücadele'nin başlarında işgale uğramış bölgelerde Mustafa Kemal Paşa'nın emri ile Kuvâ-yı Milliye teşkilatı kurulmuş ve kurulan müfrezelerin başına daha önce de orduda görev yapmış komutanlar getirilmiştir. Mustafa Kemal Paşa daha önce de beraber görev yaptığı ya da tanıdığı başarılı olabileceğini düşündüğü önemli komutanları görevlendirmiştir. İşgale uğrayan bölgelerden biri de Adana bölgesi olup burada görevlendirilen önemli komutanlardan biri de Adana Bölgesi Kuvâ-yı Milliye Umum Komutanlığı'na bağlı Batı Kilikya Kuvâ-yı Milliye Komutanlığı görevine getirilen "Tekelioğlu Sinan Bey" takma adıyla anılan Edirneli Yüzbaşı Ali Ratıp Bey'dir. Tekelioğlu Sinan Bey Adanalı olmamasına rağmen, hem Adana ve çevresinin işgallerden kurtulmasında önemli bir rol oynamış hem de siyasi hayatında 1939-1950 yılları arasında CHP ve 1950-1957 yılları arasında ise DP'den Adana milletvekilliğini yaparak Adana halkına önemli hizmetlerde bulunmuştur. Tekelioğlu Sinan Bey milletvekilliği yaptığı süre boyunca gerek kendi seçim bölgesi olan Adana'nın gerekse de ülkeyi ilgilendiren önemli konuları meclise taşımıştır. TBMM'de vermiş olduğu soru önergeleri ve kanun teklifleri ile her zaman ülkenin sorunlarına çözüm aramış biridir. Buradan hareketle çalışmamızda, Milli Mücadele dönemi boyunca önemli başarılar elde eden Tekelioğlu Sinan Bey'in 1939-1957 yılları arasındaki TBMM'de yapmış olduğu çalışmalar ve siyasi faaliyetleri incelenecektir.

Anahtar Kelimeler : Milli Mücadele, Adana, Batı Kilikya, Tekelioğlu Sinan Bey, CHP, DP.

Sayfa Sayısı : 103

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Mehmet PINAR

M.A.Thesis

Taner AYKUT

VAN YÜZÜNCÜ YIL UNIVERSITY

INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES

Temmuz, 2019

SİNAN TEKELİOĞLU IN TURKISH POLITICAL LIFE (1939-1960)

ABSTRACT

At the beginning of the National Struggle, in the occupied areas, upon the order of Mustafa Kemal Atatürk, the National Forces organization was established and the commanders who had previously served in the army were appointed as the head of the detachments. Mustafa Kemal Atatürk appointed important commanders whom he had worked with before. One of the occupied regions was the Adana region and one of the important commanders assigned here was Ali Ratıp, who was named as Tekelioğlu Sinan. One of the commanders appointed was Ali Ratıp called “Tekelioğlu Sinan Bey”, who was from Edirne. He was appointed as the Commander of the Western Cilicia Forces of the Adana Region. Although Tekelioğlu Sinan was not from Adana, he both played an important role in rescuing the occupation of Adana and its environs and served as a deputy of Adana from CHP between 1939-50 and DP from 1950-57 in his political life. During his term as a member of parliament, Tekelioğlu Sinan Bey raised both the electoral district of Adana and the country's important issues. He always sought solutions to the problems of the country with the Question Proposals and Law Proposals he submitted in the Turkish Grand National Assembly. From this point of view, in our study, the political activities of Tekelioğlu Sinan, who achieved significant successes during the National Forces period between 1939-1960 will be examined.

Key Words : National Forces, Adana, West Cilicia, Tekelioğlu Sinan, CHP, DP.
Quantity of Page : 103
Supervisor : Doç. Dr. Mehmet PINAR

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT	II
İÇİNDEKİLER	III
KISALTMALAR	VI
ÖNSÖZ	VI
GİRİŞ	1
1. ADANA'DA MİLLİ MÜCADELE SÜRECİNDE SİNAN TEKELİOĞLU ...	7
1.1. Tekelioğlu Sinan Bey'in Hayatı	8
1.2. Tekelioğlu Sinan Bey'in Bölgeye Gelişi ve Muharebeler.....	9
1.2.1. Sinan Tekelioğlu'nun Batı Kilikya Cephesi Genel Komutanlığı'na Atanması	10
1.2.2. Adana Cephesi	13
1.2.3. Karaisalı'nın Ele Geçirilmesi.....	14
1.2.4. Birinci Kavaklıhan Savaşı	15
1.2.5. Pozantı Kuşatması.....	17
1.2.6. Fransızlar Tarafından İdama Mahkûm Edilen On Beş Türk'ün Tekelioğlu Sinan Bey tarafından Kurtarılması	18
1.2.7. İkinci Kavaklıhan Savaşı	19
1.2.8. Yirmi Günlük Geçici Ateşkes Antlaşması.....	19
1.2.9. Tekelioğlu Sinan Bey'in 41. Tümen'in Emrine Girmesi ve İstifası	21
1.2.10. Kaç-Kaç Olayı	22
2. SİNAN TEKELİOĞLU'NUN SİYASİ HAYATI VE PARLAMENTO FAALİYETLERİ	24
2.1. Sinan Tekelioğlu'nun Siyasi Hayatı.....	24

2.2. Parlamento Faaliyetleri.....	27
2.2.1. Hukuk ile İlgili Çalışmaları	27
2.2.2. Askeri Alan ile İlgili Faaliyetleri	30
2.2.3. Din ile İlgili Çalışmaları	39
2.2.4. Ekonomi ile İlgili Çalışmaları.....	41
2.2.5. İdari ve İskan ile İlgili Çalışmaları	48
2.2.6. Eğitim ve Kültür ile İlgili Çalışmaları	53
2.2.7. Sağlık ile İlgili Çalışmaları	57
2.2.8. Ulaşım ile İlgili Çalışmaları.....	59
SONUÇ.....	64
KAYNAKÇA	66
ÖZGEÇMİŞ	
TEZ ORJİNALLİK RAPORU	

KISALTMALAR

a.g.e.:Adı Geçen Eser

BCA: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

CHP: Cumhuriyet Halk Partisi

DP: Demokrat Parti

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TTK: Türk Tarih Kurumu

Yay. Haz. : Yayına Hazırlayan

ÖNSÖZ

Ulusal Kurtuluş Savaşı sürecinde, önemli başarıların kazanıldığı bölgelerden biri de Güney Cephesidir. Urfa, Antep, Maraş, Adana, Mersin, Hatay'daki Fransız işgalcileri, karşılarında Kuvayı Milliye güçlerini ve onların örgütlediği yerel direnişçileri bulmuştur. Bölgedeki Kuvayı Milliye güçlerinin komutanı Tekelioğlu Sinan Bey, Niğde'deki 11. Tümen'in sınırlı sayıdaki birliklerinden ve subaylarından da aldığı destekle, Adana cephesindeki Fransızlara büyük darbeler vurmuştur. Tekelioğlu Sinan Bey, yüzbaşı rütbesinde bir subayken Çukurova yöresinde bir avuç gönüllü vatanseverle birlikte Fransız işgaline karşı verdiği mücadele nedeniyle bölge insanı tarafından çok sevilmiş ve bunun tezahürü olarak halk arasında "Sinan Paşa" şeklinde anılagelmiştir. 1925 yılında binbaşı rütbesiyle emekli olduktan sonra 1928'de siyasete atılmış ve uzun süre Adana Milletvekilliği yapmıştır. Uzun yıllar milletvekilliği yapmış olan Sinan Tekelioğlu'nun siyasi hayatında ne tür çalışmalar yaptığı ile alakalı detaylı bir çalışmaya literatürde rastlanmamaktadır. Çalışmanın önemi de bu noktadan gelmektedir. Arşiv belgeleri, resmi tutanak ve yayınlar, dönemin basını, hatıralar, araştırma eserler incelenerek Tekelioğlu Sinan Bey'in milletvekilliği yaptığı dönemler boyunca parlamento içinde yapmış olduğu çalışmalar ele alınacaktır.

Taner AYKUT

GİRİŞ

Sinan Tekelioğlu'nun siyasi hayattaki rolünü anlamak ve anlamlandırmak için içinde bulunduğu Adana çevresini I. Dünya Savaşından Milli Mücadele sürecine gelişim sürecini irdelemek gerekir.

Adana bugünkü Akdeniz Bölgesinin orta kesiminde yer alan bir ildir. Bu bölge ayrıca Toros sıradağlarının da ortasında yer alır. Adana sahip olduğu dağlık ve ovalık coğrafi yapısı ile tarihin her safhasında önemli olan bir kent olmuştur. Bununla beraber eski çağlardan beri birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır.¹

Adana, sahip olduğu jeo-stratejik, ekonomik ve jeo-politik yapısı ile Batılıların ele geçirmek istediği bir bölgeydi. Adana'ya sahip olmak isteyen devletlerin başında İngiltere gelmekteydi. İngiltere I Dünya Savaşında, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) hariç, diğer İtilâf Devletleri ile gizli antlaşmalar imzalamıştır. Osmanlı Devleti savaşı kaybedince, İngiltere ile imzalanan Sykes-Picot Antlaşması ile Adana Bölgesini ele geçirmiştir. Mısır bölgesin 'de hâkim olan İngilizler yapılan gizli anlaşmalar ile Suriye'yi Fransızlara bırakmıştır. Dolayısıyla Fransa, Mondros Ateşkes Antlaşması'nı da bahane ederek bu bölgeyi hâkimiyeti altına alarak bölgeyi işgal etmeye başlamıştır. Fransa'nın Adana bölgesini istemesi bazı nedenlere dayanmaktaydı. Bu nedenlerden önemli olanları şunlardır:²

- Fransa'nın Kilikya diye adlandırdığı Çukurova'yı işgali altındaki Suriye'nin bir parçası olarak görmesi,
- Fransa'nın bu bölgenin doğal kaynak ve zenginliklerinden yararlanmak istemesi, bu kaynakların başında tarım ürünlerinden pamuk, buğday, arpa, çavdar, pirinç, tütün, ipek, orman ürünleri ve çeşitli madenler gelmekteydi. Fransa, bu ticari ürünlerin geliri ile dış ticari bağımlılıktan kurtulacağı ve buna ek olarak yöre insanından toplayacakları vergi ile elde edecekleri gelir,

---

¹ Y. Necat Yaycioğlu, *Osman Tufan Paşa-Çukurova'da Kuvâ-yı Milliye Dönemi'nin Efsane Kumandanı*, Adana, 2012, 17.

² İsmail Özçelik, *Milli Mücadelede Anadolu Basınında Güney Cephesi (Adana, Antep, Maraş, Urfa 1919-1921)*, Ankara, 2005, 23.

- Bölgenin önemli bir kavşak noktası olmasından dolayı, bu bölgeye hâkim olmasıyla Bağdat demiryolu kontrolünün de kendilerine geçeceğini düşünmesi,
- Kilikya'nın askeri bakımdan önemli olması, çünkü Kilikya, Pozantı Boğazı'ndaki tek geçit ile Toros Dağları saldırılarına karşı doğal bir engel olması,
- Fransa'nın Suriye'yi savunmak için, bölgenin dağlık kuzey kısmında yer alan Maraş, Antep ve Urfa illerini ele geçirmek isteği.³

1918 yılının sonlarına kadar herhangi bir yabancı işgale maruz kalmayan Adana, Doğu Anadolu'da Rus ve Ermeni zulmüne maruz kalan insanların göç ettiği bir il olmuştur. 1918 yılında Adana altmış bin nüfusa sahipti ve 1918 yılının sonuna kadar bu nüfusunu korumuştur. Nüfusun büyük çoğunluğu Türklerden oluşmaktaydı. Ermeniler ise sadece Saimbeyli ve Dört Yol ilçelerinde yoğun bir nüfusa sahip idi. O dönemlerde Adana'daki esnafın çoğu Ermeni'ydi ve zorunlu askerlik yükümlülükleri olmadığından dolayı da iş düzenleri neredeyse hiç bozulmuyordu. Fransız ve İngilizlerin kışkırtmalarından önce dönemin Ermeni ve Türk ilişkisine bakıldığında ise Ermeniler Türk gelenek ve kültürüne uygun bir yaşam tarzına sahip ve bölgedeki Türkler ile iyi geçiniyorlardı. Ancak, Ermenilerin I Dünya Savaşı öncesi ve sonrasında İtilaf Devletlerin kışkırtmalarına kapılarak hayallerindeki "Büyük Ermenistan" ile "Kilikya Ermeni Devleti"ni kurup bağımsızlık kazanma hayalleri ile bölgede Türk ve Müslüman kanı dökmüş olmasına karşın bölgedeki halkın göstermiş olduğu çaba ile bu hayallerine ulaşamadılar.⁴

Mondros Ateşkes Antlaşması ile Adana işgale açık bir il haline gelmiştir. Mondros Ateşkes Antlaşması'nda bölgenin doğrudan ya da dolaylı olarak işgaline sebep olan maddeler 5.7.10 ve 16. maddeler olarak görülebilir.⁵

Antlaşmanın 5. maddesine göre hudutların muhafazası ve iç asayişin devam ettirilmesi için lüzum görülecek askeri kuvvetten başkasının derhal terhisi, askeri

---

³ Özçelik, *a.g.e.*, 30.

⁴ Yaycıoğlu, *a.g.e.*, 21.

⁵ Kasım Ener, *Çukurova Kurtuluş Savaşı'nda Adana Cephesi*, Ankara, 1996, 76.

kuvvetlerin miktar ve vaziyetleri, İtilaf Devletleri tarafından, Osmanlı Devleti ile müzakere edildikten sonra kararlaştırılacaktır.⁶

Antlaşmanın 7. maddesine göre İtilaf Devletleri, emniyetlerini tehdit edecek herhangi bir stratejik noktayı işgal etme hakkına sahiptir.⁷

Antlaşmanın 10. maddesine göre Toros tünellerinin müttefikler tarafından işgali,

Antlaşmanın 16. maddesine göre Hicaz'da, Asir'de Yemen'de, Suriye'de ve Irak'ta bulunan muhafız, kıtaat, en yakın İtilaf komutanına teslim olacak ve Kilikya'daki kuvvetlerin intizamı muhafaza için gereken miktarından başka, 5. maddedeki şartlara uyularak verilecek kararlar geri çekilecektir.⁸

Osmanlı Heyeti, Mondros Ateşkes Antlaşmasını imzalarken, hiçbir yerin işgal edilmeyeceği kanaatine sahipti ve bu antlaşmayı iki ordu arasındaki devam eden savaşa son veren bir antlaşma olarak görmekteydi. Anadolu'daki diğer birçok yer gibi Adana'nın işgal edileceği düşünülmemişti.⁹

25- 26 Ekim 1918 tarihinde, Mustafa Kemal Paşa'nın, İngiliz ve Arapları yendiği savaş, I. Dünya Savaşındaki son zaferi olmuştur. Bu zaferin kazanılmasıyla düşmanın ilerleyişi durdurulmuş ve daha o zaman, Anadolu'nun güneydoğu sınırını belirlemiştir. Mustafa Kemal Paşa'nın düşüncesi güneydeki ve güneydoğudaki halkı silahlandırarak, Anadolu'yu savunmaktı. 27 Ekim 1918'de yaveri ile geldiği Kilis'te halkın düşmana karşı koymak için milis kuvvetlerini kurduğunu gördüğünde bundan memnun kalmıştır ve “*Savaşın henüz bitmediğini, asıl bundan sonra kurtuluş savaşının başlayacağını ve ona göre hazırlanması gerektiğini*” söylemiştir.¹⁰ Mütarekeyi takiben geldiği Adana'da ordusuna mensup subayları toplayan Mustafa Kemal Paşa büyük harplerin bittiğini, bunun yerine küçük harplerin başlayacağını söylemiştir. Mustafa Kemal Paşa Adana'da kısa bir süreliğine kalmasına rağmen, Milli Mücadele'ye kaynaklık eden önemli adımlar atmıştır. Mustafa Kemal Paşa, Ali

⁶ Çağdaş Yüksel, “Mondros Ateşkes Antlaşması'nın İmzalanmasında Müttefiklerin Balkan Harekatının Rolü”, *Ulakbilge*, 6(29), 2018, 1420.

⁷ Stanford Shaw, *Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı İmparatorluğu Savaşa Giriş*, Ankara, 2013, 156.

⁸ Ener, *a.g.e.*, 77-78.

⁹ İsmail F. Şalvuz, *Kurtuluş Savaşı'nda Kahraman Çukurovalılar (Adana, Tarsus, Mersinliler)*, İstanbul, 1938, 54.

¹⁰ Hasan Rıza Soyak, *Atatürk'ten Hatıralar*, I, İstanbul, 1973, 84.

Fuat Paşa ile birlikte ilk mukavemet merkezini Kilikya'da kurmayı kararlaştırmışlardır.¹¹

Yörenin işgale uğrayan ilk ilçelerinden biri de Dört Yol'dur. O dönemlerde Adana iline bağlı olan Dört Yol ilçesi Fransızlar tarafından işgal edilmiştir. I Dünya Savaşı sırasında, Fransızlar tarafından Suriye'den Dört Yol'a çok sayıda Ermeni göç ettirilmiştir. Kısa bir süre de Ermenilerin Dört Yol'daki nüfusu on iki bini geçmiştir. Ermeniler Fransızların 'da desteğini alarak Dört Yol'daki köylere baskınlar düzenlemiştir.¹²

21 Aralık 1918 akşamında, Adana, Yarbay Romieu komutasında, çoğunluğunu Ermenilerin oluşturduğu Fransız kuvvetleri tarafından işgal edildi. Mondros Ateşkes Antlaşması'nda Adana ve havalisinin işgal edilmesi ile ilgili açık bir hüküm olmamasına rağmen, 7. maddeden faydalanan İtilaf Devletleri Adana'yı işgal etti.¹³

Adana ve çevresi, Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasından sonra İngiltere'nin askeri yönetimi ve Fransızların idari yönetimi altına girmiştir. Kasım 1919'dan sonra, bölgenin topraklarıyla beraber bütün yetkiler Fransızlara verilmiştir. Fransızlar, idari yönetimi tam ele geçirmek için il, sancak ve kazaların idare amirlerinden kendi isteklerine uymayanları değiştirerek onların yerine kendi isteklerini yaptırabilecekleri Türk veya Ermeni memurları atamışlardır.¹⁴ İdari yönetimi ele geçirmek için ayrıca, vilayet, sancak ve önemli görülen kazalara, vali, mutasarrıf ve kaymakamlarla beraber "Gouverneur" diye adlandırılan idare amirleri tayin edilmiştir. Uygulamada Türk memurlar bu müşavirlerden emir alır duruma gelmişlerdi. Bu şekilde, Adana'ya 9 Ocak 1919'da Albay Bremond genel vali olarak atanmıştır.¹⁵

İşgal döneminde bölgede yaşayan Türkler birçok zulüm ve zorlukla karşılaşmıştır. Mustafa Kemal Paşa 1920'de Pozantı'ya gelerek bir kongre düzenlemiştir ve Fransızlar protesto edilmiştir. Böylelikle bölgede Mustafa Kemal Paşa öncülüğünde Kuvay-ı Milliye birlikleri oluşturularak bölge işgalden kurtarılmak

---

¹¹ Şalvuz, *a.g.e.*, 56.

¹² Şalvuz, *a.g.e.*, 59.

¹³ Ener, *a.g.e.*, 80.

¹⁴ Hasan Rıza Soyak, *a.g.e.*, 85-86

¹⁵ Ener, *a.g.e.*, 82.

istenmiştir. Bu anlamda Mustafa Kemal Paşa ve silah arkadaşları bölgede başarılı adımlar atarak Adana ve bölge insanına vatan savunması için cesaret vermiştir.¹⁶

Adana'nın işgaline karşı direniş göstermek amacıyla bazı faaliyetler de gerçekleştirilmiştir. Bunlardan bir tanesi, İstanbul'da yaşayan Adanalı bazı gençler tarafından İstanbul'da Kilikyalılar Cemiyeti kurulmasıdır. Bu gençler, 20 Kasım 1918'de bir araya gelerek bir cemiyet kurmaya karar vermişlerdir. Cemiyetin kuruluşu ile ilgili çalışmalar tamamlandıktan sonra, Dâhiliye Nezareti'ne dilekçenin verilmesiyle cemiyet resmi olarak 21 Aralık 1918'de kurulmuştur. Yaşanan tüm bu olaylardan sonra Ankara Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşmada Fransızların Adana ve çevresini terk etme kararı alınmıştır. 20 Aralık 1921'de Türk askeri Adana'ya gelmesine rağmen, Fransızların bölgeden tamamen ayrılması 5 Ocak 1922'yi bulmuştur.¹⁷

Dolayısıyla, Osmanlı'nın en verimli topraklarından olan bu bölge Mondros Ateşkes Antlaşması ile Fransızlara bırakılarak hem kötü olan maliyesini alt üst etmiştir hem de bölgede Fransız hâkimiyeti ile başlayan Ermeni sorunu da bölge halkını daha şuurlu bir şekilde bilinçlendirmiştir.¹⁸ Mustafa Kemal Paşa'nın "Milli İntibah" diye tanımladığı ve Milli Mücadele'nin de ana kaynağını oluşturan Milli Uyanış harekâtı bu suretle Adana ve havalisinde büyük bir güç olarak ortaya çıkmıştır.¹⁹

İşgallere karşı Mustafa Kemal Paşa Milli Mücadele kapsamında Kuvây-ı Milliye teşkilatları kurarak işgale uğrayan yerleri kurtarmak istemiştir. Bu bağlamda Mustafa Kemal Paşa kurulan teşkilatların başına daha önce orduda görev yapmış komutanlar getirmiştir. Bu komutanlardan biri de Adana Bölgesinde düşmana karşı önemli zaferler başaran ve bölgenin işgallerden kurtulmasında büyük katkıları olan "Tekelioğlu Sinan Bey" takma adıyla anılan Edirneli Yüzbaşı Ali Ratip Bey'dir. Tekelioğlu Sinan Bey'in idaresinde bulunan Batı Kilikya Kuvâ-yı Milliyesi, 1920 yılının başından itibaren Toroslar bölgesinde Fransızlar ile savaşmaya başlamıştır. 27

---

¹⁶ Ahmet Cevdet Çamurdan, *Kurtuluş Savaşı'nda Doğu Kilikya Olayları*, Adana, 1969, 41.

¹⁷ Salâhi R. Sonyel, "İngiliz Gizli Belgelerine Göre Adana'da Vuku Bulan Türk-Ermeni Olayları", *Bellekten*, Ankara, 1988, 29-51.

¹⁸ Mehmed Asaf, *1909 Adana Ermeni Olayları ve Anıları*, (Yay. Haz.: İsmet Parmaksızoğlu), Ankara, 1982, 42.

¹⁹ Çamurdan, *a.g.e.*, 43.

Mayıs 1920’de Toros Dağları üzerindeki gizli yollardan kaçarak kurtulmak isteyen Fransız taburunun Pozantı bölgesinde kuşatılıp bu taburun Kuvâ-yı Milliye tarafından esir edilmesi ile sonuçlanmıştır. Dolayısıyla, bölge Kuvâ-yı Milliye tarafından Fransızlardan temizlenmiştir.²⁰

Buradan hareketle çalışmamızda, ilk olarak Tekelioğlu Sinan Bey’in Adana Bölgesinde Milli Mücadele dönemi boyunca yaptığı çalışmalar ve elde ettiği önemli başarılarından bahsedilmiştir. Her ne kadar Sinan Tekelioğlu askeri başarıları ile bilinse de askerlik görevinden sonra siyaset hayatına atılmıştır. Dolayısıyla tezin ilk bölümünde Tekelioğlu Sinan Bey’in Milli Mücadele’de Çukurova’daki faaliyetlerinden bahsedilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde ise Tekelioğlu Sinan Bey’in 1939-1960 yılları arasındaki Parlamento çalışmaları incelenecektir. Bu çalışmada arşiv belgelerine, birincil ve ikincil kaynaklara başvurularak olaylarla ilgili yorum ve değerlendirmeler yapılacaktır. Literatür taramasında döneme ışık tutan birtakım kitap ve süreli yayınlardan faydalanılacaktır. Çalışmanın diğer araştırmalardan farkı, ele alınacak konu hakkında şu ana kadar bir bütün halinde derlenmiş bir şekilde herhangi bir araştırmaya konu olmamasıdır.

---

²⁰ Salâhi R. Sonyel, *Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika I*, Ankara, 1987, 195-196.

1. ADANA'DA MİLLİ MÜCADELE SÜRECİNDE SİNAN TEKELİOĞLU

Mondros Ateşkes Anlaşması ile müttefikler ülkeyi istila etmeye başladıklarında, Anadolu halkı, hayatlarını, namuslarını, topraklarını, bölgelerini ve hayatlarını korumak, yaşadıkları bölgeleri müttefiklerden destek aldığı Ermeni ve Rumlardan korumak için silahlı direniş birimleri kurmuştur. Bu silahlı kuvvetler Kuva-yı Milliye olarak adlandırılmıştır.²¹

Mondros Ateşkes Antlaşması'nın imzalanmasının ardından Anadolu'nun farklı bölgeleri İtilaf Devletleri tarafından işgal edilmeye başlanmıştır. Bu bağlamda, ateşkesin 7. ve 10. maddelerine göre, Fransızlar 17 Aralık 1918'de Mersin limanına, 18 Aralık 1918'de Adana'ya gelmişlerdir. Bu, 1916 yılında imzalanan Sykes-Picot antlaşmasının da uygulanması anlamına gelmekteydi. Böylece Fransızlar, 1916'da harekete geçtiler. Fransızlarla birlikte Ermeni göçmenler Adana'ya gelip çadır kamplarına yerleşmeye başlamışlardı. Adana'ya yerleşen Ermenilerin Fransız komutandan aldıkları ilk emir, Türk bayrağının resmi binalardan ve okullardan indirilmesiydi. Bu hareket, gelecekte Türk milletini nelerin beklediğini açıkça ortaya koymaktaydı. Bu işgaller karşısında, Adana halkı tepkisiz kalmamıştır ve bölgede büyük bir direniş hareketi başlatmışlardır. Halkın bu çabaları Sivas Kongresi'nde memnuniyet ile karşılanmıştır ve Çukurova bölgesinde Kuvây-ı Milliye birlikleri kurulması kararı alınmıştır. Bu birimleri organize etmek için Tekelioğlu Sinan Bey, 12 Ocak 1919'da Mersin de dâhil olmak üzere Seyhan Nehri'ne kadar olan alanı kapsayan Garbi Kilikya Bölgesi'ne komutan olarak gönderilmiştir. Tezin bu bölümünde, Tekelioğlu Sinan Bey'in Adana'da Kuvayı Milliye Teşkilatı'nın kurmasında gösterdiği üstün mücadele ve yapılan muharebelere değinilecektir.²²

²¹ Kemal Çelik, *Millî Mücadele'de Adana ve Havalisi*, Ankara, 1999, 17.

²² Osman Tufan, *Kilikya Doğu Bölgesinde Milli Hareketler ve Kozan Sancağı İle Mülhakatının Kurtuluş Hatıraları*, İstanbul, 1998, 42-45.

1.1. Tekelioğlu Sinan Bey'in Hayatı

Tekelioğlu Sinan Bey'in Milli mücadele ve sonrasında yeni rejimin tesisindeki rolünü anlamak ve anlamlandırmak için kısa hayat hikâyesine göz atmakta fayda vardır.

Tekelioğlu Sinan Bey, 1889 yılında Edirne'nin Uzunköprü ilçesinde doğmuştur. Annesinin ismi Fitnat Hanım ve babasının ismi Reşat Behçet Efendi'dir. Tekelioğlu Sinan Bey, ilköğrenimini Uzun Köprü 'de orta ve lise öğrenimini ise Edirne'de askeri okulda yapmıştır.²³ 1 Kasım 1908'de Harp Okulu'na girmiş ve 1911'de asteğmen rütbesiyle mezun olmuştur. İlk görev olarak İşkodra'daki Kozana Fırkasına atanmıştır. Görevdeyken Balkan Savaşı'na katılmış ve Selanik'teki Yunanlılar tarafından esir alınmıştır. I. Dünya Savaşı sırasında Çanakkale Boğazı ve Filistin Cephelerinde görev yaparken yaralanmıştır. Bundan dolayı 1916'da geri hizmete alınarak 1918'de yüzbaşı rütbesine terfi etmiştir.²⁴

Milli Mücadele'nin başında Kayseri'deki Jandarma Bölük (5. Asker Alma Heyeti) komutanlığına atanan Tekelioğlu Sinan Bey, bu görevi esnasında Damat Ferit Paşa Hükümeti tarafından Kayseri Ulu Cami'de verdiği konferanstan dolayı askerlikten çıkarılmış ve kara listeye alınmıştır.²⁵

1919 yılında, Temsilciler Heyeti Başkanı Mustafa Kemal Paşa'nın emriyle Batı Kilikya Cephesi emrine getirilen Tekelioğlu Sinan Bey, Fransız kuvvetlerini teşkilatlandırdığı mücahitler ile mağlup edip Adana ve çevresinin düşman işgalinden kurtulmasında büyük çabalar göstermiştir. Batı Kilikya Cephesi Kumandanı olarak mücadelesinden dolayı da bölgedeki insanlar tarafından "Sinan Paşa" lakabı verilmiştir. Adana'da verdiği mücadelelerden sonra, Batı Cephesi'ndeki savaflara emrindeki birliklerle katılmış ve 22 Şubat 1921'de, binbaşı rütbesine yükselmiştir. 19 Temmuz 1925'te ise kendi isteği ile emekliye ayrılmıştır. Batı Kilikya Cephesi Komutanı olarak talimatla aldığı "Tekelioğlu Sinan" takma adını, Millî Mücadele'den sonra gerçek ismi olarak kullanmıştır ve Ali Ratip olan gerçek ismi, nüfus kayıtlarında Ali Sinan Tekelioğlu olarak kaydedilmiştir.²⁶ Tekelioğlu, 19 Temmuz 1925'te binbaşı rütbeli olduğu sırada gönüllü olarak emekli oldu ve daha

²³ Dirlik, 27.04.1965.

²⁴ Halil İbrahim Yıldırım, *İşgal ve Kurtuluş Günlüğü, Kurtuluş Savaşı'nda Mersin ve Tarsus*, Ankara, 2013, 337.

²⁵ *Kuvayimillîye Komutanı Tekelioğlu Sinan Bey'in Günlüğü*, Ankara, 2012, 6.

²⁶ *Kuvayimillîye Komutanı Tekelioğlu Sinan Bey'in Günlüğü*, 7.

sonra Fethiye, Daday, Akşehir ilçelerinde kaymakamlık ve Konya'da vali vekilliği yaptı.²⁷ 1934 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun oldu ve 16 Aralık 1934'te Ekonomi Bakanlığı'na İktisat Vekâleti Ölçüler ve Ayarlar memuriyetine atandı. 6 Ekim 1937'de ise Ölçü ve Ayarlar Müfettişliği' ne getirildi.²⁸

Sinan Tekelioğlu'nun özel hayatına değinmek gerekirse; Tekelioğlu iki evlilik geçirdi. Bunlardan ilki Ahmet-Feride kızı Pakize ve diğeri Mehmet kızı Kadriye hanımdı. Sinan Tekelioğlu'nun bu evliliklerden 4 çocuğu oldu. Tekelioğlu 15 Aralık 1965'te Ankara'da öldü ve Ankara'daki Cebeci Şehitliği'nde defnedildi. Sinan Tekelioğlu'nun, Adana Milli Mücadelesi hakkında bilgi ve belgeleri içerdiği günlüğü, Genelkurmay ATASE Başkanlığı tarafından "*Kuvayı Milliye Komutanı Tekelioğlu Sinan Bey'in Günlüğü*" adı ile kitap olarak yayınlandı.²⁹ Ayrıca Tekelioğlu'nun hatıraları 27 Nisan 1965- 19 Ağustos 1965 tarihleri arası Adana'da çıkartılan Dirlik Gazetesinde yayınlanmıştır.³⁰

Tekelioğlu'nu daha iyi anlamak için öncelikle Milli Mücadelede ki rolüne değinmek gerekir.

1.2.Tekelioğlu Sinan Bey'in Bölgeye Gelişi ve Muharebeler

Mondros Ateşkes Antlaşması'nın imzalanmasının ardından, İtilaf Devletleri derhal Anadolu'nun çeşitli bölgelerini işgal etmeye başlamışlardır. Bu bağlamda, ateşkesin 7. ve 10. maddelerine göre, Fransızlar 17 Aralık 1918'de Mersin limanına, 18 Aralık 1918'de Adana'ya geldiler. Böylece Fransızlar, 1916'da imzalanan Sykes-Picot Antlaşmasını uygulama fırsatını bulmuşlardır. Fransızlarla birlikte Ermeni göçmenler de Adana'ya yerleşmişlerdir. Adana halkı işgaller karşısında tepkisiz kalmayarak direniş hareketi başlatmıştır. İşgal karşısında duran halkın bu girişimleri Sivas Kongresi'nde memnuniyetle karşılanmış ve böylece Çukurova bölgesinde Kuvây-ı Milliye birliklerinin kurulmasına karar verilmiştir.³¹

Adana bölgesindeki askeri ve siyasi olayların asıl nedeni, bölgedeki Fransız işgalini köklendirmek ve bu bölgeye Ermenileri yerleştirerek bölgedeki Türk egemenliğini yok etmektir. Bu amaçla, Vali Nazım Bey'i istifaya zorlayan Adana

²⁷ Dirlik, 27.04.1965.

²⁸ Güven Aykan, *Atatürk'ün Silah Arkadaşı Çukurovalı Sinan*, Adana, 2013, 15.; *Ali Sinan Tekelioğlu'un Tercümeihal Belgesi*, TBMM Arşivi, Devre: 6.

²⁹ Kazım Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi TBMM II. Dönem 1923-1927*, I, 980; Aykan, a.g.e., 16.

³⁰ Dirlik, 17.04.1965- 19.08.1965.

³¹ Yıldırım, a.g.e., 339.

bölgesine giren Fransızlar iletişim ağlarına el koyarak şifreli iletişimi yasakladı ve jandarma kuvvetlerini Ermeni askerlerinden oluşturdu.³²

1.2.1.Sinan Tekelioğlu'nun Batı Kilikya Cephesi Genel Komutanlığı'na Atanması

Kayseri Develi' de uzun bir süre kaldıktan sonra, Sivas'tan alınan emir ile işgalin olduğu güney mıntıkasında teşkilâtın kurulması gerektiği kararı verilmiştir. Geriden yardım gelebilmesi için Mustafa Kemal'den yardım istenildiği ve bu amaçla kolordu komutanlarının birkaçının bu amaçla Sivas'a davet edildiği ve kolordulara mıntıklarının verildiği görülmüştü.³³

Mustafa Kemal Paşa, Temsil Heyeti Başkanı olarak Çukurova'da milli kuvvetleri organize etmek amacıyla, Sivas' ta Binbaşı Kemal ve Yüzbaşı Osman Nuri Beyleri bölgeye göndermişti. General Ali Fuat Cebesoy da bu ekibe, Yüzbaşı Ali Ratip'i ilave etmişti. Mustafa Kemal ise, Kayseri Develi Başkanı Kamberli Osman Efendi'ye bir mektup yazarak, bu komutanlara destek olmasını istemişti. Nuh Naci de, ulusal amaçlı konularda bu işe elverişli jandarma Komutanı Yüzbaşı Ali Ratip'i (Sinan Tekelioğlu) önermişti. Osman Tufan Paşa ise Ali Ratip'e, Sivas Kongresi bildirimlerini ve örgüt tüzüklerini verdiklerini ifade etmişti. Temsil Heyeti Başkanı Mustafa Kemal Paşa'nın, 12 Aralık 1919'da Batı Kilikya Kilikya Cephesi Komutanlığı'na Ali Ratip Bey'in göreve atanmasına ilişkin gönderdiği talimat özeti ise şu şekildedir.³⁴

1- Batı Kilikya Cephesi Komutanlığı mıntıkası; Seyhan Nehri (dahil) batısı, Adana, Tarsus, Mersin (dahil).

2- Bölgeniz dâhilinde en önce istenen şey, Adana' da teşkilât kurmaktır.

3- Karaisalı mıntıkasından işe başlamak en uygun hareket olacaktır.

4- Teşkilât-ı Millîye Nizamnamesine göre, milli bir ordu kurulacaktır.

5- Mıntika dâhilindeki Müslüman halkın silah ve cephane ihtiyacı karşılanacaktır.

³² *Türk İstiklal Harbi IV. Cilt Güney Cephesi*, Ankara, 2009, 18-19.

³³ Çamurdan, *a.g.e.*, 46.

³⁴ Çelik, *a.g.e.*, 248.

a) Oluşturulacak bütün Kuva-yı Millîye 'ye lazım olacak silahlar.

b) Öncelikle silahlandırılması gereken küçük müfrezeler için gerekli silahlar.

6- İçerde kalmak, imkân haricinde kalırsa, Bereketlimaden'e gelinerek bilgi verilecektir.

7-Takma adınız " Tekelioğlu" Sinan Bey'dir.³⁵

Buna göre Sinan Tekelioğlu, ikinci komutan yardımcılığına atanmıştır. Mustafa Kemal'in, Binbaşı Kemal, Yüzbaşı Osman ve Askerî Bölge Kalem Reisi Albay Emrullah Bey'le yaptığı gizli toplantıda, Çukurova işgal bölgesinin üçe bölünerek; doğu kısmının Kemal Bey'e (Kozanoğlu Doğan Bey), orta kısmını Osman Bey'e (Osman Tufan Paşa), batı kısmının Ali Ratip Bey'e (Sinan Tekelioğlu) verilmiştir. Tekelioğlu'nun elinde asker olmamasına rağmen bu habere çok sevinmiştir, çünkü bu sayede işgal altında olan ülkesinin kurtarılması için mücadeleye girecekti. Mersin'den Zamantı Irmağı'na kadar devam eden mıntıka Batı Kilikya Bölgesiydi. Tekelioğlu aldığı emir ile önce Niğde'ye giderek protokol gereği silah, cephane ve diğer mühimmat konusunda, 11. Fırka Komutanı Mümtaz Bey'le görüşmüş ve lazım olan tertibat ve teşkilâtı aldıktan sonra, Adana içinde teşkilâtını kurmuştur.³⁶

Tekelioğlu daha önceden ayrılmış olan beş mavzer, yüzer fişek, on bomba ve üç yüz liradan fazla parayı aldıktan sonra, Yedek Subay Kemal Şahin, Konya Teşkilatı'ndan gelen Yedek Subay Süleyman ve Kozanlı Sehlikzade Hasan'la beraber, Karaisalı'nın dağlık kesimine varmışlardır. Karaisalı Kaymakamı Fransızların çok güçlü olduğunu ve bundan dolayı Karaisalı'dan hemen uzaklaşmaları gerektiğini söylemiştir. Tekelioğlu ve ekibi düşmana yakalanmamak amacıyla Niğde'ye geri dönmüşlerdir. Niğde'de, Sadettin (Beybaba) ve Ahmet Remzi (Yüreğir) Beylerle buluşmuşlardır. Niğde Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti ve halktan destek gördükten sonra bir grup jandarma eri ve Teğmen Besim (Albayoğlu) ile birlikte Niğde'den, Bereketlimaden istikametiyle Adana cephesine doğru hareket etmişlerdir. Tekelioğlu Sinan Komutası'nda olan Kilikya Batı Cephesi Kuva-yı

³⁵ Dirlik, 21.04.1965.

³⁶ Çamurdan, a.g.e., 49.

Milliyesi, 1920 yılı başlarından itibaren, kendi bölgesi olan Orta Toroslar'da Fransızlara karşı savaşmış ve çevredeki Türklerin de katılımıyla, git gide güç kazanmıştır.³⁷

Bu bağlamda Fransız tarihçiliğinde kaynak niteliğinde olan ve Pi erre Redan tarafından yazılan, "*Kilikya'da Osmanlı Meselesi*" isimli kitapta, Sinan Tekelioğlu'ndan övgü ile bahsetmiştir:"1920 yıllarının başında, milliciler tarafından bölgenin komutanlığına getirilen Sinan Paşa'nın, halkla bütünleştiği - halkın adeta geçmişteki Menemenci Beylerinden bir prensin gelmesi gibi halkın bunun emrine girdiği, Karaisalı'daki asker  gücünün büyüklüğü belirtilmişti."³⁸

Tekelioğlu Sinan'a göre, o dönemlerde ülke büyük bir sıkıntı çekmekteydi. I. Dünya Savaşı'nın getirmiş olduğu ümitsizlik, hemen hemen herkesin içinde yatan vatan savunması endişelerini silmiş ve ülke derin bir körlüğe ve korkunç bir uyuşukluğa sürüklemişti. Bundan dolayı Adana'ya gidecek arkadaş bulmakta çok büyük zorluklarla karşılaşılmıştır.³⁹

Tekelioğlu Sinan Bey yaşadığı sıkıntıları günlüklerinde şu şekilde belirtmiştir:

“ ok gayret edilmesine rağmen Niğe'de kuvvet toplamaya imkân bulamadım. İkiyüzlü bir siyaset takip eden 11'inci Tümen Komutanı Mümtaz Bey bu hususta büyük bir engel teşkil ediyordu. Kendisini şikâyet ettim. Madenlileri geçen defaki harek tımda teşkilata daha uygun bulduğum için birkaç defa kar tipileri içerisinde pek büyük zorluklarla Maden'e gittim. Bir miktar kuvvet tedarik ettim. şik yetim üzerine, bana yardımcı olmaya zorlanan 11'inci Tümen Komutanı tarafından yapılan davet üzerine tekrar Niğe'ye döndüm. Boyacı, hamal ve buna benzer kişilerden 100 kişi tedarik edildi ve bunlar silahlandırıldı. 11'inci T menden her nefere yüzer mermi alınabildi. Yedek cephane almakta başarılı olunamadı.”⁴⁰

³⁷  elik, a.g.e., 249.

³⁸ Taha Toros, *Kurtuluş Savaşı'nda Adana*, Ankara, 2001, 79.

³⁹  amurdan, a.g.e., 51.

⁴⁰ şalvuz, a.g.e.,12.

1.2.2 Adana Cephesi

Fransızlar, Mondros Ateşkes Antlaşması'nın 7. ve 10. maddelerine dayanarak 18 Aralık 1918'de Adana işgal edilmeye başlanmıştır. Tekelioğlu Sinan Bey, Mustafa Kemal Paşa tarafından, Seyhan Nehri'ne kadar olan bölge de dâhil olmak üzere Mersin dâhil Batı Kilikya Bölgesi'nin komutanı olarak ulusal bir ordu kurma emriyle bölgeye gönderilmiştir.⁴¹

Niğde'ye varıldığı zaman 11'inci Tümen'den bir miktar piyade cephanesi ve 100 kişilik bir kuvvet toplandıktan sonra 22-23 Mart 1920'de Niğde'den Maden'e gelinmiştir. İstihkâm Üsteğmen Mustafa, Teğmen Cemal (Albay Efe) de Tekelioğlu Sinan Bey'in emrine verildi. Adana bölgesinde bulunan 20 kişilik atlı kuvvet de daha sonra bu müfrezeeye katılmış ve 25 Mart 1920'de Adana il sınırına varmıştı. Millî kuvvetler, 31 Mart 1920 günü halkın ve jandarmanın sevinç gösterileri ile Karaisalı ilçesine girmişlerdir. Tekelioğlu Sinan Bey, oradaki halk için bir bildiri yayınlamıştır. Bu bildiride Tekelioğlu Sinan Bey mahalli hükûmetin büyük arzusu ve güveni ile vatan savunmasına yardım edilmesini ve halkın silahlanıp düşman ile savaşmalarını istemiştir.⁴²

Tekelioğlu Sinan komutasındaki Kilikya Batı Cephesi Kuva-yı Milliyesi, 1920'lerin başından beri bölgesinde olan Orta Toros'ta Fransızlara karşı savaşmıştır ve Türklerin de katılımıyla bölgede güç kazanmıştır. Kuva-yı Milliye'nin gelişmesiyle birlikte, cepheyi yönetim ve idare açısından bölme ihtiyacı doğmuştur. Dolayısıyla Batı Kilikya Cephesi dört gruba ayrılmıştır. Bunlar:

- 1-) Tarsus Grubu,
- 2) Merkez Grubu,
- 3) Seyhan Grubu
- 4) Kurttepe Gurubu'dur.

Molla Kerim, Tarsus Grubu'na, Jandarma Subayı Rifat'ı Merkez Guruba, Mahmut, Seyhan Grubu'na ve Devecioğlu Ali Ağa'ya Kurttepe Grubu'na komutan olarak atanmışlardır.⁴³

⁴¹ Mustafa Onar, *Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı Yazışmaları II*, Ankara, 1995, 115.

⁴² *Türk İstiklal Harbi IV. Cilt Güney Cephesi*, 81.

⁴³ *Türk İstiklal Harbi IV. Cilt Güney Cephesi*, 86.

1.2.3. Karaisalı'nın Ele Geçirilmesi

Milli kuvvetler, Göbekli Köyü'nde bir gece kaldıktan sonra, sabaha karşı Karaisalı'ya hareket etmişlerdir. Hacılı Köyü'nde halk, büyük bir heyecan ile milli kuvvetleri karşılamışlardır. Birlikler burada dinlendikten sonra, Karaisalı istikametine doğru harekete geçmişlerdir.⁴⁴

Fransızlara bilgi verilmesini önlemek amacıyla milli birlikler telgraf hattını kesmiştir. Karaisalı'ya gece vakti millî kuvvetlerin geleceği haberi gönderildi. Milli birlikler 1 Nisan 1920'de Karaisalı'ya girip, halk ve jandarmalar tarafından karşılanmış. Karaisalı'da teşkilât çalışmalarına devam edildi. General Dofyo'ya (Dufieux) telgraf çekilerek, bir hafta içinde işgal ettiği Adana ve çevresini boşaltması bildirildi. Karaisalı'da teşkilât çalışmalarına devam edilmiştir. 2-3 Nisan 1920 gecesi Hacıkırı kuşatılmıştır. Fransız komutanına teslim olması bildirilmiştir. Ancak Fransız Komutan ve birliği teslim olmadıkları için, çatışma yaşanmıştır. Hacıkırı kuşatılmakla birlikte, Hacı Osman emrinde olan ve Kelebek civarında bulunan müfreze de, burayı düşürme emri verilmiştir. Kelebek Komutanı olan Fransız teğmeni, tahrip edilen köprü civarındaki kısa süreli çatışmada, ağır yaralı olarak Kelebek muhafızla tarafından teslim edildi. Büyük bir kâfile halinde komutanlık karargâhına civarına getirilen esirler ve yabancılar halk tarafından görülünce, halk arasında çok güzel bir tesir uyandırdı. Bunu gören halk Milli Mücadeleye olan heveslerinin artmasına sebep olmuştur. Bu olaydan sonra halk arasında silah isteyenlerin sayısı çoğalmıştır.⁴⁵

3 Nisan 1920 tarihinde Sinan Tekelioğlu'nun Hacıkırı Fransız Komutanı'na, teslim olması için gönderilen resmi mektupta Sinan Tekelioğlu Fransızların yaptığı baskı sonucunda bölgede Kuva-yı Milliye'nin kurulduğunu ve Fransızların baskısı sonucunda Hacıkırı'nın kuşatıldığını bildirdi.⁴⁶

Hacıkırı Fransız Komutanı, bu teklifi reddettiği için, muharebe Hacıkırı'nın dört bir yanından Fransız siperlerine ateş açılarak başlamıştır. Fransa'nın Hacıkırı'daki kuvveti 100'ü nizamiye askeri olmak üzere 1000'den fazlaydı. Buna

⁴⁴ Çelik, *a.g.e.*, 251.; Dirlik, 25.05.1965.

⁴⁵ Mehmet Pınar, *Cumhuriyet Döneminde Mersin ve İçel'de Siyasi Hayat (1923-1950)*, İstanbul, 2018, 30.

⁴⁶ *Türk İstiklal Harbi IV. Cilt Güney Cephesi*, 149.; Dirlik, 26.05.1965.

karşılık Tekelioğlu Sinan Bey'in birliği sadece 300 silahlı ve 1000 silahsız askere dayanıyordu. Bu muhaberede bulunan ve hizmet eden komutanlar ise, Yedek Teğmen Kemal, Yedek Teğmen Besim (Albayoğlu) Efendilerle, Karaisalı'lı Halil Ağa, Kuşçulu Reşit Emin Ağa ve Mersin Grubu'ndan Adil (Menemencioğlu) Beylerden ibaretti. Üç gün devam eden muharebeden sonra Hacıkırı Kuva-yı Millîye'nin eline geçmiştir. Bu muharebede üç şehit, beş yaralı verilmiştir. Birçok silah, cephane ve makinalı tüfekler ile hayvan ele geçirilmiştir. Hacıkırı'nın ele geçirildiği gün, Pozantı'nın hemen güneyinden tren hattı tahrip edilerek, düşmanın Belededik' ten Pozantı'ya gitmekte olan birkaç vagon dan oluşan treninin devrilmesi sağlanmıştır. Millî Kuvvetler, birçok patlayıcı madde, teller ve demiryolunu ellerine geçirmişlerdir. Bu durum, Adana'daki General Dufieux'yu (Dofyo) telâşa düşürmekle beraber, Pozantı Komutanı Mesnil'i de ümitsizliğe düşürmüş ve gerçekten casuslarının kendilerine bildirdikleri Kuva-yı Millîye'nin 60.000 kişilik bir orduya sahip olduğu düşüncesi, gerçek zannetmelerini sağlamıştır.⁴⁷

Karargâh Karaisalı'ya kaydırılmıştır. Kuva-yı Millîye, Mersin-Ceyhan demiryolu hattının kuzeyindeki dağlık alanda, tarihte emsali görülmemiş fedakârlıklarla Karaisalı Bölgesi'ni güvenlik altına almıştı. Halkı millî mücadeleye teşvik eden etken ise Müftü Hacı Mehmet Efendi olmuştur. Bu kişinin gayretleri ile her yerde şenlikler yapılmış, davul ve zurnalarla mücahitlerin kendilerine güveni gelmişti. Bölge halkının fedakârlıkları her yerde konuşulmaktaydı.⁴⁸

1.2.4 Birinci Kavaklıhan Savaşı

Fransızlar, 30 Ekim 1918 tarihinde imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşmasından sonra Çukurova bölgesini de işgal etmeye başladılar. 1918 Aralık ayında Fransızlar Orta Toros Geçitlerini ele geçirmişlerdir. 27 Aralık'ta da Binbaşı Mesnil ve taburu Pozantı'ya yerleşmişlerdir. Fakat, Fransız kuvvetleri Türk direnişinin karşısında bölgede dayanabilmesinin zorluğunu anladıktan sonra buraya hakim olmak için farklı tedbirler almaktaydı. Fakat Verdün'de Alman askerlerine karşı büyük başarılarla sahip olan ve Legion D'honneur nişanıyla ödüllendirilen seçme Fransız birliklerinden birisi olan Mesnil taburunu Pozantı'ya yerleştirmekle

---

⁴⁷ Çelik, *a.g.e.*, 260-262.

⁴⁸ Şalvuz, *a.g.e.*, 72.

kalmamış, ayrıca tel örgüler ile modern siperler ve silahlar ile bölgeyi büyük oranda kontrolü altına almıştır.⁴⁹

11 Nisan 1920 tarihinde Ankara'da alınan bir karar ile Tekelioğlu Sinan Bey'in müfrezesi, bölgesindeki 11. Tümenine bağlanmıştır. Tekelioğlu Fransız işgalindeki Pozantı bölgesi ile çok ilgilenmekteydi. Nisan 1920'de, Pozantı ilçesinden Tarsus ilçesine kadar giden bütün yollar Türk kuvvetlerince denetim altına alınarak Fransızların geri ile irtibatlarını bütünüyle kesmişti.⁵⁰ Bu durum karşısında Fransız birliği, Pozantı ilçesini terk etmek için fırsat kollamaktaydı. Mesnil'in Türk birliklerinin taarruzları karşısında bir süreliğine dayanabildi. Ancak bu taarruzlar birçok kez tekrar edilmesine rağmen, iyi tahkim edildiğinden dolayı Pozantı alınamadı. Bundan sonra Fransızlar bu taburu kurtarmak amacıyla taarruza geçmeye başladılar.⁵¹

Bu amaçla Fransızlar Mesnil'e destek olmak için 11 Nisan 1920 günü Kavaklıhan'a taarruza geçmiştir.⁵² Türk kuvvetleri bu taarruza şiddetli bir şekilde karşı koymuşlardır. Fransız kuvvetlerine göre Türk birlikleri çok az ve teçhizatları vardı. Fakat Türk birlikleri daha önce savaş tecrübesi yaşayan kişiler olduğundan dolayı yapmış oldukları manevralar ile Fransız kuvvetlerini yenmişlerdir.⁵³

Milli Mücadeleye katılan Kuvay-ı Milliyeci, parlamenter ve siyaset adamı olan Damar Arıkoğlu'na göre, bütün eksikliklerini tamamlayan Fransızlar 3000 kişiden oluşan, iki tabur, bir süvari bölüğü, iki batarya top ve bir makinalı tüfek gibi otomatik silahlarla donanmış bir müfrezeyi 5 Nisan 1920' de harekete geçirdiler.⁵⁴ Pozantı'da kuşatılan Mesnil Taburu'na yardım etmek isteyen Fransızlar, 11 Nisan 1920' de Kavaklıhan'a taarruz etmişlerdir. Çünkü Pozantı'ya giden tek yol Gülek Boğazı ve onun da geçiş yeri Kavaklıhan'dı. Sinan Tekelioğlu, 11.Tümen'den aldığı emir gereği, Karaisalı'da bulunan Teğmen Cemal Efe'ye, Kaymakam Sadettin (Beybaba) Bey ve 38 askerle birlikte Kavaklıhan'a gitmelerini istemişti. Hemen

⁴⁹ Yahya Akyüz, *Türk Kurtuluş Savaşı ve Fransız Kamuoyu*, Ankara, 1975, 32.

⁵⁰ Pınar, *a.g.e.*, 60.

⁵¹ Pınar, *a.g.e.*, 63.

⁵² Çelik, *a.g.e.*, 148.

⁵³ Damar Arıkoğlu, *Hatıralarım*, İstanbul, 1961, 84.

⁵⁴ Kemal Çelik, *a.g.e.*, 148.

harekete geçen Teğmen Cemal'in (Efe) kuvvetleri, 12 Nisan 1920 sabahı Cırbıklar Köyü'ne vardı. Hemen Emin Ağa'nın yakınındaki sırt üzerinde mevzi tuttular. Bundan düşmanın haberi yoktu.⁵⁵ O esnada Fransızlar, katırlarla makinalı tüfekleri yanaştırdıkları görüldü. Fransız topları, Millî Kuvvetleri, şiddetli bir şekilde bombardımana tabi tuttu. Bu arada yardıma koşup gelen Buruk Grubu Müfrezeler Komutanı Kethüzâde İbrahim ve Besim Albayoğlu da, diğer taraftan düşmanın üzerine gittiler. Bu durum karşısında mücahitler, topların yanına sızarak, düşman bataryasını ateşe vermeye başlamışlardır. Fransızlar, hemen toplarını yükleyip geri çekildiler. Tarsus Grup Kumandanı Molla Kerim 11 Nisan 1920'de müfrezeleri harekete geçirdiğini, düşmanı yan ve arklarından vuracağını ve düşmanın esir etmesi için Batı Kilikya Cephesi Komutanlığı'ndan emir beklediğini bildirmiştir.⁵⁶

Birinci Kavaklıhan Muharebesi'ne dair, temelli ve tamamlayıcı bilgilerden bazısı ise şöyledir: "Veli Haşim, Molla Kerim ve Kara Hacı komutasındaki müfrezeler, yolun batısında bulunmaktaydılar. Tekeli Kerim ve Emin Ağa müfrezeleri de yol ile Kusun (Kosun) Deresi arasındaki bölgede mevzilenmişlerdi. 11 Nisan 1920 günü kuzeye doğru harekete geçen Fransızlar, Çamtepe, Kayadibi ve Bayramlı köylerini işgâl edip, ateşe verdiler. Bu köylerin alevlerini seyretmekten zevk duyuyorlardı. 12 Nisan 1920'de gerçek kuvvetleri ile Bayramlı sırtlarından açılarak, Türk mevzilerine saldırdılar. Uç bataryalı Fransız topçusu, yol üzerinde mevziye girerek ateşe başladı. 150 Fransız süvarisi Kusun Deresi boyunca ilerleyip, Türk birliklerinin doğu kanadını ve gerisini kuşatmak istiyordu. Karaisalı'dan gelen Derviş Ağa, komutasındaki küçük bir müfrezeler ile Fransızlara baskın yaptı. Bu durum Fransızları zor duruma soktu. Fransızlar geri çekilmeye başladı. Bunun üzerine Türk müfrezeleri taarruza geçti. Fransızlar, muharebe meydanında birçok ölü ve yaralı bıraktıktan sonra, Tarsus'a kadar gittiler. 18 Nisan 1920'de Tarsus'un 13-17 km'sindeki telgraf hatları kesilmiştir.⁵⁷

1.2.5. Pozantı Kuşatması

Birinci Kavaklıhan zaferinden sonra mevcut kuvvetlerle Pozantı'ya hareket edildi. 11. Fırka'dan sınır etrafına gelmiş bulunan iki sahra topu, mevziye sokuldu.

---

⁵⁵ Ener, *a.g.e.*, 59.

⁵⁶ Arıkoğlu, *a.g.e.*, 100.

⁵⁷ Pınar, *a.g.e.*, 72.

Çatışma başlamadan önce, Tekelioğlu Sinan Bey Pozantı Fransız Komutanı'na teslim olmaları için bir tebliğ göndermiştir. Bu tebliğde Sinan Tekelioğlu Pozantı'nın Türk yurdunun ayrılmaz bir parçası olduğunu ve Türklerin, vatanları uğruna, Fransızların Alsas-Loren için döktükleri kandan daha fazla kan dökmek için ant içtiklerini belirtmiştir.⁵⁸

Cevap gelinceye kadar Pozantı Muhasara Komutanı Yüzbaşı Saffet Bey'le bu 24 saat içinde mevziler tamamen gezildi. Birlikler Ulukışla, Gülek, Kamışlı halkından oluşmaktaydı.⁵⁹ Düşman mevzileri yedişer katlı tel örgülü noktalarla oluşturulmuş ve son derece sağlamlaştırılmıştı. Savunma sahası, Pozantı'yı çepeçevre saran 15 km'lik bir cephe idi. Pozantı ile Karaisalı arasındaki telefon hatları da tamamlanmıştı. Akköprü ile Niğde arasında telefon hattı da benzer şekilde sağlamdı. Bu süre içinde 14 Nisan 1920 sabahı düşmanın araba ve develerle bir kâfilesi 400 muhafız ile Kozan'daki kuvvetine erzak ve cephane gönderdiği haber alınarak, Doğu Kilikya Cephesi Komutanlığı'na bu konuda bilgi verildi.⁶⁰

1.2.6 Fransızlar Tarafından İdama Mahkûm Edilen On Beş Türk'ün Tekelioğlu Sinan Bey tarafından Kurtarılması

Amanos Dağları'ndaki demiryolu tünellerini bozacakları iddiasıyla Fransızlar, 15 Türk'ü tutuklayıp Adana'ya getirmişlerdir. Dönemin Adana gazetelerinde de yayınlanan bu olay engellemek için General Dufyo ve Albay Brémond'a ultimatom verilerek, bunların kurtarılabilceği düşünöldü. Adana Valisi Celal Bey, 24 Nisan 1920'de Sinan Tekelioğlu'na gönderdiği bir mektupta, 15 Türk'ün kurşuna dizilmesi durumunda, Fransız esirlerin de öldüröleceğine dair, General Dufyo ve Albay Brémond'un ultimatom vermesini istemiştir. Milli Kuvvetlerin gizli servisinde çalışan İsmail Burduroğlu'nun Karaisalı'dan getirdiği mektup, üvey kardeşi Hasan Ateş aracılığıyla, Eczacı Basri Arsoy'a iletildi. Sinan Tekelioğlu'nun, General Dufyo'ya gönderdiği bu ultimatom mektubu, Vali Celal Bey'e gösterildikten sonra, posta kutusuna konuldu. Mektubu alan General Dufyo, Albay Brémond ile görüşerek, işin ciddi olduğunu anlamış ve bu eylemden vazgeçmişti. Sinan Tekelioğlu'nun gönderdiği ultimatomda 24 Nisan 1920 tarihli Adana gazetesine

⁵⁸ Dirlik, 17.06.1965.

⁵⁹ Kasım Ener, *a.g.e.*, 67.

⁶⁰ *Kuvayimilliyeye Komutanı Tekelioğlu Sinan Bey'in Günlüğü*, 83.

dayandırılan haberde Müslüman halktan 15 kişinin Fransız Özel Harp Divanı tarafından idam edileceği haber üzerine Sinan Tekelioğlu bunun gerçekleşmesi durumunda ellerinde bulunan bütün Fransız subaylarını idam edeceğini bildirdi.⁶¹

1.2.7 İkinci Kavaklıhan Savaşı

Birinci Kavaklıhan savaşı sonucunda yenilen Fransızlar, 19 Mayıs 1920'de tekrar taarruza geçmiştir. Üç gün süren bu taarruzda Birinci Kavaklıhan savaşında olduğu gibi Fransızların hedefi Pozantı yolunu açıp kuşatılan Fransız komutan Mesnil kuvvetleri ile irtibat sağlayarak bu kuvvetleri kurtarmaktı. Fransızların bu taarruzu ile birlikte, Milli Kuvvetler bazı önlemler almıştır. Yollara hendekler açarak üzerleri kapatılmıştı ve yol boyunca belirli yerlere silahlı kişiler yerleştirilmişti.⁶²

Milli Kuvvetler aldığı bu önlemler sayesinde, Fransızları taarruzu üç gün sürmüştü. Sonuç olarak Fransız kuvvetler başarıya ulaşamamıştır ve Milli Birlikler tarafından püskürtülmüştür. Böylece Fransızlar Adana'ya geri çekilmek zorunda kalmıştır. Bu savaşın en önemli özelliklerinden biri de Fransızlar toplara, tanklara ve uçaklara sahip olmasına rağmen, sınırlı sayıda mühimmat ve teçhizata sahip olan Milli Kuvvetlere karşı ağır kayıplar vermesiydi.⁶³

Birinci ve İkinci Kavaklıhan savaşları sayesinde Fransızların Pozantı'yla irtibatları tamamen kesilmiştir. Ayrıca aldıkları başarısız sonuçlar neticesinde Fransız kuvvetlerinde büyük bir moral bozukluğuna sebep olmuştur. Diğer taraftan Türk birliklerinin kazandığı bu zaferler ile milli birlik duyguları güçlenerek ülkeyi işgallerden kurtarma umutlarını oldukça yükseltmiştir.⁶⁴

1.2.8 Yirmi Günlük Geçici Ateşkes Antlaşması

Fransızların Pozantı Komutanı Mesnil yakalandıktan sonra, eşini görme arzusunda olduğunu, ilgili yerlere müracaat ederek söylediği için, özel bir trenle nahiyeye götürülmüştür. Binbaşı Mesnil nahiyede eşi ile görüşürülmüştü. Savaşta yaralanan Fransız askerlerinin de gelmekte olduğu haberi alındı. Türk askeri, Fransız askerlerini topladıktan sonra onlara karşı bir konuşma yaptı. Binbaşı Mesnil de

⁶¹ *Türk İstiklal Harbi IV. Cilt Güney Cephesi*, 44.

⁶² Alev Coşkun, *Kuvayı Milliyeye'nin Kuruluşu*, İstanbul, 1996, 75-76.

⁶³ Pınar, *a.g.e.*, 97.

⁶⁴ Süleyman Hatipoğlu, *Fransa'nın Çukurova'yı İşgali ve Pozantı Kongresi*, Ankara, 1989, 63.

askerlerine savaşmaları halinde tüm askerlerini kaybedeceğini söylemiştir. Mesnil'in konuşmasından sonra esirlerin Karaisalı'ya gönderilmeleri emri verildi. Ertesi gün de Belemelik'e gönderildiler.⁶⁵ Pozantı'da durum çok kötüydü. Menfaatleri uğruna vatan topraklarını hiçe sayan bazı kişilerin, birbirini öldürerek yağmalama yaptıkları görülmüştür. Pozantı'da düşmanın bıraktığı ganimet çok fazla olmasına rağmen, bir kısmı ele geçirilerek Karaisalı'ya gönderildi. Tarsus'ta taarruz hazırlığı emri verildi. Düşman Kurttepe 'ye saldırmışsa da, Adana Bağları 'na kadar kovalanmıştır. 30 Mayıs 1920'de Tarsus'a taarruz edileceği sırada, Büyük Millet Meclisi Başkan Mustafa Kemal Paşa'dan aşağıdaki emir alınmıştır.⁶⁶

Fransa ve Türkiye arasında yapılacak 20 günlük Ateşkes Antlaşmasını Mustafa Kemal Paşa, Sinan Tekelioğlu'na telgraf çekerek bildirmiştir. Mustafa Kemal bu telgrafta Fransızlar ile bazı konular üzerinde anlaşmalarını ve bundan dolayı anlaşılacak maddelere tam bir ciddiyet ve dürüstlikle uyulmasını belirtmiştir. Mustafa Kemal Paşa ayrıca cephelerin kesinlikle bırakılmayacağını, düşmana Adana'dan çekilmesi için 20 gün izin verdiğini bildirmiştir.⁶⁷

Tekelioğlu Sinan Bey ise bu durumu olumlu karşılamamıştır ve düşüncelerini Mustafa Kemal Paşa'ya bir telgraf çekerek belirtmiştir. Tekelioğlu bu telgrafta düşmana karşı daha üstün bir durumda olduğunu ve Adana ve Tarsus kurtarılmaya yakın iken böyle bir antlaşmanın halkın ve askerinin maneviyatını olumsuz olarak etkileyeceğini ve 20 gün içinde Fransa Adana'yı terk etmediği takdirde halkın kanları pahasına vatani savunmak için düşmana saldıracaklarını belirtmiştir.⁶⁸

Fransızlarla yapılan antlaşma sonucunda iki taraf arasında aşağıdaki maddeler kabul edilmiştir. Alınan kararlar şöyledir.⁶⁹

1- 29/30 Mayıs 1920 gece yarısından itibaren tüm Fransız Cephesi'nde, Fransızlarla ateşkes yapılacaktır. Ateşkes süresi 20 gündür ibarettir.

---

⁶⁵ Toros, *a.g.e.*, 148.

⁶⁶ *Türk İstiklal Harbi IV. Cilt Güney Cephesi*, 124.

⁶⁷ *Türk İstiklal Harbi IV. Cilt Güney Cephesi*, 124.

⁶⁸ *Türk İstiklal Harbi IV. Cilt Güney Cephesi*, 125.

⁶⁹ *Kuvayimilliyeye Komutanı Tekelioğlu Sinan Bey'in Günlüğü*, 89.

2- Pozantı ve Kozan'da Fransız askerleri silahları, bütün araç ve teçhizatlarıyla Adana, Mersin tren hattına kadar çekilecektir. Antep, Fransızlar tarafından boşaltılacak ve şehirde bulunan Fransız askerleri, şehir dışındaki ordugâhına çekilecektir. Ateşkesin ilk günü Pozantı, Sis ve Antep'in boşaltılması sağlanacaktır.

3- Antlaşmanın ilk on gününde elimizde bulunan Fransız esirleri, kendilerine iade edilmeye başlanacak ve Fransızlar tarafından gerek siyasi tutuklanan ve gerekse esir edilen Müslüman askerlerimiz serbest bırakılacaktır.

4- Adana Valisi ile Osmanlı Hükûmeti memurları arasında haberleşme serbestçe ve açık olarak yapılacaktır. Pozantı, Kozan ve Antep'in boşaltılması şartları ve esirlerin değiştirilmesi hakkında ayrıca bilgi verileceğinden, şimdilik 30 Mayıs sabahından itibaren antlaşma yapılması sağlanmalıdır. 31 Mayıs sabahına kadar en ileri hattaki askerlere, ateşkes emri bildirilmiş olması gerekmektedir. Antlaşma maddelerine ciddiyetle uyulmasını kesinlikle istiyorum. Emrin alındığı ve bütün cephenin haberdar edildiği gün, hızlı bir şekilde buraya bildirilecektir

5- Bu emir Konya'da 12. Kolordu, Diyarbakır'da 13. Kolordu, Sivas'ta 3. Kolordu, Niğde'de 11. Tümen Komutanlıkları ile Karaisalı'da Kilikya Kuva-yı Milliye Komutanlığı'na ve Antep'te Kuva-yı Milliye Komutanlığı'na bildirilmiştir.

1.2.9 Tekelioğlu Sinan Bey'in 41. Tümen'in Emrine Girmesi ve İstifası

Tekelioğlu Sinan Bey'in ifadesine göre, 8 Haziran 1920'de Sis'ten ve cepheyi teftiştten döndüğünde, bölgesinin düzenli olmayan 41. Tümen emrine girmesi gerektiğini öğrendiğinde büyük bir hayal kırıklığı yaşamıştır. Çünkü Tekelioğlu'na göre kendi cephesini birkaç arkadaşıyla kurup Fransızları yenmek için her türlü zorluğa göğüs gerdiğini bildirmiştir. Emrindeki komutanların ve askerlerin 41. Tümen emrine girmesi demek Tekelioğlu'nun geri plana alınmak istenmesiydi. Dolayısıyla Tekelioğlu kendisine yapılan bu haksızlığa tahammül edemeyerek istifa etmiştir.⁷⁰

Tekelioğlu kendisine haksızlık yapıldığını düşündüğü için istifa mektubunu Mustafa Kemal Paşa'ya yazmıştır.⁷¹ İstifa dilekçesinde Ermeniler tarafından

⁷⁰ Şalvuz, *a.g.e.*, 78.

⁷¹ Dirlik, 03.08.1965.

Müslümanlara yapılan katliamlara şahit olduğunu ve Genel Kurmay Başkanlığının Pozantı'ya göndereceği 41. Tümen'in Batı Kilikya Cephesi Komutanlığı'nı üsteleneceğini dolayısıyla gösterdiği gayret ve çabaları ve sadakatine karşılık başka bir komutanın emrine girmesinin düşmanın nazarında olumsuz yorumlara sebep olacağını düşündüğü için Batı Kilikya Komutanlığından istifa ettiğini bildirmiştir.⁷²

Mustafa Kemal Paşa'ya Tekelioğlu'nun kendisine gönderdiği istifa mektubunu kabul etmeyerek Ermenilerin katliam yapmaya başladıkları zor bir dönemde şahsi duygulara kapılarak savunma ve asker önlemleri ihmal etme şimdiye kadar Kilikya'yı savunmak için ortaya konulan bütün fedakarlık çalışmalarını sonuçsuz bırakacağını ve düşmanların yapmak istedikleri kötülüklerden daha büyük bir kötülük doğuracağını belirtmiştir. Bundan dolayı da tam bir itaat ile 41. Tümen Komutanlığının emrine girmesi aksi halde kendisini vatan haini olarak kabul edeceğini ve ona göre işlem yapacağını bildirmiştir.⁷³

1.2.10 Kaç-Kaç Olayı

Fransızların desteklediği Ermeni komitecilerin, 9 Temmuz 1920'de Adana'yı boşaltmak için Cezayirli askerleri kullanarak çeşitli oyunları olmuştur. Türk mahallelerine tüfek, bomba ve savaş aletleri ile başlayan ani saldırı karşısında, Türklerin Adana'yı terk etmelerine sebebiyet vermişti. Paniğe kapılan ova köylüleri de Kaç-kaç yolculuğuna katılmıştı. Çok sayıda Müslüman katledildiği on binlerce Müslümanın bu kaçıışı dört gün sürdü. 13 Temmuz 1920 akşamı, şehirden çıkamayan çok az sayıda Müslüman ile Fransızlara hizmet eden bazı kişiler dışında, büyük çoğunluğun katıldığı Kaç-Kaç Olayı sona erdi. Kaç-Kaç Olayı sebebiyle Adana'yı terk eden halktan, varlıklı olanlar Konya, Niğde, Bor ve Ulukışla'ya göç etti. Bir kısmı ise Beledik, Karapınar ve Pozantı'ya yerleşmişlerdir. Maddi gücü olmayanlar ise, hastalanmasına rağmen Çakıt Suyu kıyılarına yerleşmişlerdir. Kaç-Kaç Olayı, evlerini ve memleketlerini terk etmek zorunda bırakılan çok sayıda Adanalı Türk'ün şehit ettirildiği veya yaralandığı, üzücü etkileri günümüze kadar süren olağanüstü bir olaydır.⁷⁴

⁷² *Türk İstiklal Harbi IV. Cilt Güney Cephesi*, 124.

⁷³ *Kuvayımillîye Komutanı Tekelioğlu Sinan Bey'in Günlüğü*, 95.

⁷⁴ Süleyman Kani İrtem, *Ermeni Meselesinin İyüzü; Ermeni İsyancıları Tarihi, Bomba Hadisesi, Adana Vak'ası, Meclis-i Mebusan Zabıtları*, İstanbul, 2004, 18.

Adanalılar arasında, o günlerde meydana gelen diğer olayların zamanını belirlemek açısından, “Kaç-Kaç’tan önce” veya “Kaç-Kaç’tan sonra” ifadesi yakın tarihimize kadar kullanılmıştır. Kaç-Kaç Olayı’nda Brémond’un etkisi ile kararlar alan General Dofyo, Adana’yı terk eden halkın Kuva-yı Millîye’ye katılacağını düşünmüş ve pişmanlık duymuştur. Kaç-Kaç Olayı’ndan sonra güçlenen Milli Kuvvetler, Adana yakınlarına gelmiş, Adana-Mersin yolunu kontrol altında tutmuştur. Yirmi günlük geçici antlaşmanın bozulması ve Kaç-Kaç Olayı’ndan sonra, Fransızlarla mücadele iyice kızışmıştır. Cephelerde başarı elde edemeyen Fransızlar bazı kişilere rüşvet vererek, Milli Kuvvetler arasına casuslar koyup ikilik yaratmaya çalışırlarsa da, başarılı olamamıştı.⁷⁵

---

⁷⁵ Ener, a.g.e., 84.

2. SİNAN TEKELİOĞLU'NUN SİYASİ HAYATI VE PARLAMENTO FAALİYETLERİ

2.1. Sinan Tekelioğlu'nun Siyasi Hayatı

Kuvay-ı Milliye döneminde Adana'nın düşmanlardan temizlenmesi için büyük bir çaba sarf eden Tekelioğlu Sinan Bey 1925 yılında binbaşı rütbesiyle emekli olmuştur. Tekelioğlu, askeri görevinden emekliye ayrıldıktan sonra siyasete atılmıştır ve dört dönem Adana'dan milletvekili olarak TBMM'de görev almıştır. Çalışmamızın bu bölümünde öncelikle Sinan Tekelioğlu'nun siyasi hayatına değinilerek parlamento faaliyetlerinden bahsedilmiştir.

Sinan Tekelioğlu, 1939'da yapılan VI. Yasama dönemi TBMM Milletvekili seçimleri için müfettişlik görevinden istifa ederek Cumhuriyet Halk Partisi Seyhan milletvekili listesinden milletvekili adayı olmuştur ve yapılan seçimlerde Tekelioğlu 828 oy alarak Seyhan milletvekili seçildi.⁷⁶ Tekelioğlu Sinan Bey VI. Dönem Milletvekilliği döneminde Milli Müdafaa Encümenliğine seçilmiş ve bu görevi yerine getirmiştir.⁷⁷

TBMM VII. Dönem Milletvekilli seçimlerinde milletvekili seçilemeyen Tekelioğlu, Seyhan Milletvekili Selahattin Çam'ın sağlık durumundan dolayı istifa etmesi sonucunda 21 Nisan 1946 tarihinde yapılan seçimlerde rakipleri Tefik Yıldırım, Esat Musaballı, Ahmet Remzi Yüreğir, Vedad Güçlü, Ziya Akverdi ve Mustafa Özgür'ü geride bırakarak 434 oy alarak tekrar milletvekili seçilmiştir.⁷⁸

VIII. Dönem TBMM Milletvekilliği için yapılacak seçimlerde Tekelioğlu, Kemal Çelik, Cavit Oral, Dr. Kemal Sazır, Hilmi Uran, Ali Münif Yeğen, Kasım Gülek, Dr. Makbule Dıblan, Kasım Ener ve Ahmet Remzi Yüreğir ile birlikte CHP Seyhan milletvekili adayı oldu.⁷⁹ 21 Temmuz 1946 tarihinde yapılan VIII. Dönem milletvekilliği seçimlerinde Tekelioğlu 72.106 oy alarak Seyhan Milletvekili seçildi.⁸⁰ VIII. yasama döneminde tekrardan Seyhan'dan milletvekili seçilen Sinan Tekelioğlu, iktidar partisi milletvekili olmasına rağmen hükümete karşı çok sert bir

⁷⁶ Cumhuriyet, 25.03.1939.

⁷⁷ Cumhuriyet, 11.04.1939.

⁷⁸ BCA.030.10/77.506.11.; Türk Sözü, 23.04.1946.

⁷⁹ Bugün, 19.07.1946.

⁸⁰ Bugün, 03.07.1946.

politika izleyerek, Nihat Erim'in dönemin Başbakanı Recep Peker'e karşı parti içi muhalif olan "Otuz Beşler Grubu"nda yer aldı.⁸¹ Tek Parti döneminin siyasetini ve kendi partisini sert bir biçimde eleştirdikten sonra, Sinan Tekelioğlu'nun Partisi tarafından savunması istendi Bunun sonucunda 1948 yılında Tekelioğlu'na soruşturma açılmıştır. Soruşturmanın detayları şu şekildedir; 7 Kasım 1948 tarihinde Sinan Tekelioğlu Adana'da uğradığı bir çiftçi kahvehanesinde kahvehanedeki insanlar ile yaptığı konuşmada, Cumhuriyet Halk Partisi milletvekili olmadığını halkın milletvekili olduğunu dile getirmiş ayrıca CHP'nin çökmek üzere olduğunu DP'nin yakında ülkede tek parti kalacağını söylemiştir.⁸² Yaptığı bu konuşmadan dolayı CHP tarafından Tekelioğlu'un savunması istemiştir. Tekelioğlu, CHP'nin değil halkın milletvekili olduğunu, halkın tamamını temsil ettiklerini söylediğini savunmasında da belirtmiştir. CHP çökmek üzere lafını kullanıp kullanmadığını sorduklarında da ne kullanıp ne de kullanmadığını açık bir şekilde belirtmemiştir. Meclis koridorlarında her gün milletvekillerinin bu gibi konuşmalar yaptığını bunun suç olup olmadığını sormuştur. Tekelioğlu'nun savunması alındıktan sonra son kararın verilmesi için CHP parti divanına sevk edilmiştir. Bu soruşturmanın akıbeti hakkında kaynaklarda bir bilgiye rastlanılmadığından sonucun ne olduğu bilinmemektedir.⁸³ Tekelioğlu'un sonraki dönem DP geçişinde bu soruşturmanın etkili olabileceği düşünülebilir.

Tekelioğlu 1949 yılında kurulan Şemsettin Günaltay Hükümeti programı için konuşmalarda bulunmuş ve Şemsettin Günaltay'ın namuslu biri olarak tanındığını belirtmiştir. Bu konuşması esnasında memleket için DP ve Millet Partisinin çok önemli ve gerekli olduğunu aynı zamanda CHP'nin bu ülke için iyi işler yaptığını dile getirmiştir. Tekelioğlu diğer partilerin de CHP'ye destek vererek ülke kalkınmasına katkıda bulunmasını istemiştir.⁸⁴

Tekelioğlu CHP'den ayrıldıktan sonra DP'ye geçti.⁸⁵ IX. yasama döneminde TBMM milletvekilliği seçimleri için DP'den Seyhan milletvekili adayı olmuştur.⁸⁶

---

⁸¹ Türk Sözü, 21.07.1946.

⁸² Cumhuriyet, 10.11.1948-13.11.1948 ; Demokrat, 09.11.1948.

⁸³ BCA.490.01/454.1870.3.

⁸⁴ TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt: 1, Birleşim:4, Toplantı:Olağan, 31.05.1950, 64-70.

⁸⁵ Türk Sözü, 24.07.1946.

⁸⁶ Bugün, 25.04.1950.

14 Mayıs 1950 tarihinde yapılan seçimlerde Tekelioğlu 92752 oy alarak Seyhan DP milletvekili seçilmiştir.⁸⁷

1950 yılında kurulan Adnan Menderes Hükümeti programı ile ilgili olarak söz alan Tekelioğlu, yeni hükümet hakkındaki düşüncelerini şu sözlerle açıklamıştır; ‘Arkadaşlar öncelikle 30 yıl süren keyfi bir yönetim yıkılmış oldu. Atatürk Cumhuriyeti kurup cumhurbaşkanı olunca CHP keyfi olarak devleti yönetmeye başlamıştır. Biz Atamızın yaptıklarına hiçbir zaman karşı çıkmadık. Ama özellikle Atamız ebediyete göç edince CHP keyfi bir yönetim sürmüştür. Hepimiz bu partinin içinde çalıştık. Ama bu, Atamıza olan saygımızdandı. Atamızın kurmuş olduğu partiye hepimiz sarıldık. Artık bizi o keyfi uygulamalardan kurtaran bir hükümetimiz kuruldu. Arkadaşlar 2,5 milyon borç var. Bu borç nereden gelmiş bellidir. Bu borç edilen paralar bugün milyoner olanların kasalarında. Bu hükümetin görevi bu yolsuzlukları ortaya çıkarmak ve yenilerinin ortaya çıkmasını engellemektir’ şeklinde açıklamalarda bulunmuştur⁸⁸ Ayrıca Tekelioğlu konuşması sırasında bir teklifte bulunarak yeni kurulan TBMM’yi birinci meclis, Celal Bayar’ı da birinci Cumhurbaşkanı olarak kabul edilmesini istemiştir. Bu teklif büyük bir tepki ile karşılanmıştır. DP bu teklifin Tekelioğlu’nun fikrini yansıttığını, bu teklifin parti teklifi olmadığını belirtmiştir.⁸⁹

DP 1954 yılında yapılacak olan X. Dönem milletvekili seçimleri öncesinde aday yoklaması yaptırmış. Seyhan’da yapılan aday yoklamasında Tekelioğlu listeye girmeyi başarmıştır.⁹⁰ Daha sonra DP genel merkezi milletvekili kesin aday listesini açıklamış ve Tekelioğlu DP Seyhan milletvekili adayı olarak seçimlere katılmıştır.⁹¹ 2 Mayıs 1954 tarihinde yapılan milletvekilliği seçimlerinde Tekelioğlu 108.059 oy alarak X. Dönem DP milletvekili olarak meclise girmiştir.⁹²

Tekelioğlu, VI-X. yasama dönemlerinde milletvekilleri arasında en aktif milletvekilliklerinden biri olmuştur. ve üç yüzden fazla tahrir, teklif, soru-cevap, söz alma vb. yasama faaliyetlerine katıldı. XI. yasama dönemi seçimlerinde Adana seçimlerini CHP kazandığı için Tekelioğlu milletvekili olarak seçilmedi.

⁸⁷ Bugün, 17.05.1950.

⁸⁸ TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt: 1, Birleşim:4, Toplantı:Olağan, 31.05.1950, 64-70.

⁸⁹ Bugün, 01.06.1950; Yeni Adana, 01.06.1950; Türk Sözü, 03.06.1950.

⁹⁰ Vatandaş, 30.03.1954; Bugün, 30.03.1954.

⁹¹ Vatandaş, 13.04.1954; Türk Sözü, 13.04.1954.

⁹² Yeni Adana, 06.05.1954; Vatandaş, 06.05.1954; Türk Sözü, 06.05.1954; Bugün, 06.05.1954.

2.2. Parlamento Faaliyetleri

Tekelioğlu Sinan Bey milletvekili yaptığı dönemlerde birçok parlamento faaliyetlerine katılmıştır. Bu faaliyetler de genellikle ya sıkıntı gördüğü durumlar ı soru önergeleri ile meclis gündemine taşımıştır ya da mecliste tartışılan konular ile alakalı fikir beyanında bulunmuştur. Dolayısıyla bu bölümde Tekelioğlu Sinan Bey'in Parlamento faaliyetlerine değinilecektir.

2.2.1. Hukuk ile İlgili Çalışmaları

Hukuk başlığı altında Sinan Tekelioğlu'nun parlamento faaliyetleri boyunca vermiş olduğu önergeler ve yapmış olduğu konuşmalar ele alınacaktır. Hukuk ile ilgili yoğun çalışmaları olmuştur.

Tekelioğlu, Adalet Bakanlığı bütçesi ile ilgili görüşmelerde temel olarak hem seçim bölgesi Adana hem de gezip gördüğü yerlerdeki adalet ile ilgili aksaklıkları dile getirmiştir. Kendi seçim bölgesi olan Adana'da yargı çalışanlarının özellikle de hâkimlerin mesai saatine geç başlamalarından ötürü halkın mağdur olduğunu ve uzak yerleşim yerlerinden gelen kişilerin bu durumdan şikâyetçi olduğu tespitinde bulunmuştur. Bunun yanında bölgede diğer bir aksaklık olarak gördüğü bölgede yaşayan insanların tek eşle evlilik kanununa uymadıkları konusu olmuştur. Çok eşliliği imam nikâhı vasıtası ile sürdürdüklerini belirterek bu resmi evlilik dışı dünyaya gelen çocuklar için farklı mağduriyetlerin ortaya çıktığı ve bununla ilgili olarak Adalet Bakanlığının bir çalışma yapmasını istemiştir. Evlilik ile ilgili olduğu kadar evliliğin sonlandırılması ile ilgili de bazı sorunların olduğunu dile getirmiştir. Bu sorunların boşanma davalarının çok uzun sürmesinden dolayı ortaya çıktığını söylemiştir. Bazı boşanma davalarının 8 hatta 10 yıl sürdüğünü bunun sebebi olarak da belki barışlılar ya da çocuk mağdur olmasın diye böyle bir uygulamaya gidildiğini ifade etmiştir.⁹³

Tekelioğlu'na karşılık Adalet Bakanı Şinasi Devrin, yargıç ve hakimlerin zamanında işlerine geldiğini bunun da cetvellerle kontrol edildiğini ve ayrıca evlilik dışı doğan çocuklar konusu üzerinde durulması gereken mühim bir konu olduğunu belirtmiştir.⁹⁴

⁹³ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt: 3, Birleşim: 19, Toplantı:1, 19.12.1946, 197-198.

⁹⁴ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt: 3, Birleşim: 19, Toplantı:1, 19.12.1946, 204.

Tekelioğlu'nun hukuk alanında gördüğü başka bir eksiklik ise sivil yargıçlara verilecek olan terfi ve ödeneklerin askeri yargıçlara verilmemesiydi. Dolayısıyla, Tekelioğlu 1947 yılında çıkarılan sivil yargıçlara verilecek olan terfi ve ödeneklerin aynısının bunlardan hiçbir farkı olmayan askeri yargıçlara da verilmesi gerektiği ile ilgili olarak bir kanun teklifinde bulunmuştur. Tekelioğlu, askeri yargıçlık mesleğinin Mustafa Kemal Paşa zamanında getirildiğini ve önemli işler yaptıklarını belirterek askeri yargıçlar ile diğer yargıçların farklı olarak maaş ve terfi verilmemesi gerektiğini ve sivil yargıçlara verilen yol harcırahları ve terfilerin askeri yargıçlara da verilmesinin daha uygun olacağını belirtmiştir. Tekelioğlu'ndan sonra Muğla Milletvekili, İstanbul Milletvekili Cihad Baban, Elazığ Milletvekili Fahri Karakaya ve Konya Milletvekili Hulki Karagülle de onun teklifini destekler konuşmalar yapmıştır. Ancak daha sonra yapılan oylama sonucunda Tekelioğlu'nun bu kanun teklifi kabul edilmemiştir.⁹⁵

Bu teklifinin dışında af meselesi ile ilgili olarak da Tekelioğlu'nun çalışmaları olmuştur. 1949 yılında Dr.Nejdet Yücer ve Enver Kök ile birlikte bir af kanunu teklifi hazırlayıp meclise sunmuştur. Bu kanun teklifinde savaştan dolayı bazı kişilerin dengelerinin bozulduğunu ve bundan dolayı bazı suçlara bulaştığını belirterek cezası 3 seneyi geçmeyen kişilerin af edilmesini, 10 seneyi geçenlerin 5 senesinin af edilerek 5 seneye indirilmesini ve ayrıca müebbet alan kişilerin ise cezalarının 20 sene ağırlaştırılmış hapse çevrilmesi teklif edilmiştir.⁹⁶ Tekelioğlu bu kanun teklifi hakkında hapishanelerin kötü koşullarına değinerek hapishanelerin çok kötü durumda olduğunu bundan dolayı bu kanun teklifini hazırladığını belirttikten sonra hapishaneye düşen bazı insanların talihsizlik sonucunda buraya düştüklerini söylemiştir. Kanun teklifi ile ilgili oylama sonucunda kanun teklifi reddedilmiştir.⁹⁷

1949 Adalet Bakanlığının bütçe görüşmelerinde söz alan Tekelioğlu daha önce de yaptığı gibi yine sorun olarak gördüğü bazı konulara değinmiştir. Bu konular birincisi Medeni Kanunun Türk milletine uymadığıdır. Bu konuda Medeni Kanuna göre sütkardeşler birbirleri ile evlenebiliyorlar. Tekelioğlu, Türk toplumunda süt kardeşlerin kardeş olduklarını ve bundan dolayı birbirleri ile evlenemeyeceğini

⁹⁵ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt: 4, Birleşim: 45, Toplantı:1, 17.02.1947, 196-214; Cumhuriyet, 18.02.1947.

⁹⁶ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt: 16, Birleşim: 47, Toplantı:3, 18.11.1949, 267-285.

⁹⁷ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt: 16, Birleşim: 47, Toplantı:3, 18.11.1949, 267-285.

belirtmiştir. Konuşmasında ayrıca daha önce de değindiği boşanma konusuna da değinmiştir. Bu konuda daha önce belirttiği bu konu hakkında benzer konuşmalar yapmıştır. Tekelioğlu ayrıca boşanmak için mahkemeye giden karı kocaların boşanma sebeplerini ispat etmek zorunda olduklarını belirtmiştir. Anlaşıp giden karı koca arasında mahrem sebepler olabileceğini ve çiftlerin bun söyleyememesi ancak hakimin mutlak bir şekilde ispat istemesinden kaynaklı çiftlerin boşanamadığını ifade etmiştir. Tekelioğlu anlaşp boşanmak için mahkemeye giden çiftlerin boşanmalarına müsaade etmeleri taraftarı olduğunu belirtmiştir.⁹⁸

Medeni Hukuk'un yanında Ceza Hukuk'u konusunda da ihtisas sahibi olan Tekelioğlu daha çok bu hukukun alanına giren ideolojik düşüncelerle ilgilenmiştir. 1949 yılında TBMM'ye Türk Ceza Kanunu'nda değişiklik isteyen bir kanun teklifi sunulmuştur. Bu kanun teklifinin; "ülke içerisinde kurulan ve amacı devlet düzenini ortadan kaldırmak olan cemiyetlere üye kişiler 3 yıldan 10 yıla kadar hapis cezası verilecektir." şeklindeki 143. maddesi üzerine Tekelioğlu söz hakkı almıştır. Ülke içerisinde komünist teşkilatlar çok tehlikeli bir oluşum olduğunu ve bundan dolayı kanun teklifi komünistler için teklif edilmiş olmalı yorumunda bulunmuştur. Kanun teklifinde komünist kelimesinin yer almadığını belirten Tekelioğlu, bu teklifte asıl olması gereken kelimenin komünist kelimesi olması gerektiğini de dile getirmiştir. Ayrıca bu kanunun çıkması halinde birbirini sevmeyen insanların birbirlerini komünist veya irticacı olarak ihbar edeceğini ve bunun sonucunda hapishanelerde yer kalmayacağını da söyleyerek kanun teklifi ile ilgili olarak endişelerini de dile getirmiştir.⁹⁹

TBMM'de görüşülmeye devam edilen Türk Ceza kanunundaki bazı maddelerin değiştirilmesine yönelik kanun değişikliği teklifinin 163. Maddesi olan; "laikliğe aykırı olarak dini esasları tekrar geri getirmek için cemiyet kuranlar 2 ila 7 yıl arasında hapis cezasına çarptırılır. Ayrıca bu cemiyetlere üye olanlar ve üye yaptıranlar en az 6 aydan başlamak üzere hapis cezası alırlar" maddesi ile ilgili olarak Tekelioğlu; meclise getirilen bu kanun maddesi değişikliğinin % 98'i Müslüman olan bir toplum için tehlikeli olduğunu söyleyerek endişesini dile getirmiştir. Bu kanun değişikliğinin asıl amacı aşırı sağ ve aşırı sol cemiyetlere son

⁹⁸ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt: 3, Birleşim: 50, Toplantı:16, 23.11.1949, 483-484.

⁹⁹ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt: 20, Birleşim: 105, Toplantı:3, 09.06.1949, 649.

vermek iken konuşmalar tamamen İslam dini üzerine yapıldığını belirtmiştir. Konuşmasının devamında laikliğin din ile devlet işlerinin birbirinden ayrılması ve dini hürriyet sağladığını ve dolayısıyla bu maddenin tamamen laikliğe aykırı olduğunu belirtmiştir. Tekelioğlu ayrıca, bu maddenin kabul edilmesi halinde iki insanın bir araya gelerek mevlit bile okutamayacağını, camilere gidilemeyeceğini hatta iki Müslümanın birbiri ile konuşamayacağı bir duruma geleceğini söylemiştir.¹⁰⁰

Tekelioğlu meclise getirilen kanun değişiklikleri üzerine yaptığı konuşmaları dışında kendisinin de yapmış olduğu teklifler vardır. Tekelioğlu TBMM'ye Af kanunu teklifini daha önce de getirmiş ama bu teklif reddedilmişti. Tekelioğlu, 1950 yılında Af kanununu tekrar getirerek TBMM'de görüşülmesini sağlamıştır. Tekelioğlu, Türkiye de 1933 yılından beri bir genel af ilan edilmediği ve ülkenin savaşa girmese dahi savaşın ülkeye çok büyük etkileri olduğunu, bundan dolayı da bazı kötü sonuçlar doğurduğunu söyleyerek ülkede genel af ilan edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Tekelioğlu kendi getirdiği kanun teklifi ile ilgili olarak söz alarak ülkede en son 17 sene önce bir af kanunu çıkarıldığını ve o günden sonra bir af kanunu çıkarılmadığını belirterek genel bir af ilan edilmesini istemiştir. İnsanların bazı hatalardan dolayı hapishanelerde olduğunu ve hapishanelerin durumunun çok kötü olduğunu belirttikten sonra hapishane köşelerinde feryat eden perişan insanların olduğunu söylemiştir. Meclisin bu insanların sesine kulak vermesini istemiştir.¹⁰¹

Tekelioğlu'nun hukuk ile ilgili olarak öncelikle kendi seçim bölgesinde halkın sıkıntı çektiğini dile getirdiği konulara eğilmiştir. Kendi seçim bölgesi dışında ülkedeki insanları ilgilendiren diğer hukuksal konulara da eğildiğini ve bu konulara duyarlı davrandığını görebiliyoruz.

2.2.2. Askeri Alanla İlgili Faaliyetleri

Sinan Tekelioğlu'nun en çok kanun, önerge teklifi verdiği konuların başında askeriye ile alakalı konular yer alıyor. Tekelioğlu'nun askeri kökenli olması bu konuya yoğunlaşmasını ve askeri konuda çalışmasını bir ölçüde onu zorunlu kılmıştır.

¹⁰⁰ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt: 20, Birleşim: 105, Toplantı:3, 09.06.1949, 669-672.

¹⁰¹ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt: 25, Birleşim: 68, Toplantı:4, 20.03.1950, 621-622.

Hukuk ile ilgili olan bir önceki başlıkta işlediğimiz 1947 yılında çıkarılan sivil yargıçlara verilecek olan terfi ve ödeneklerin aynısının bunlardan hiçbir farkı olmayan askeri yargıçlara da verilmesi gerektiği ile ilgili olarak Tekelioğlu'nun vermiş olduğu kanun teklifi¹⁰² askeri alan ile ilgili olduğu için burada daha detaylı ve diğer milletvekillerinin de bu konu hakkındaki görüşlerine yer verilmiştir. Tekelioğlu kendi getirdiği kanun değişikliği teklifi ile ilgili olarak ilk söz alan kişi olmuştur. Askeri yargıçlık mesleğinin Mustafa Kemal Paşa zamanında getirildiğini söyleyerek önemli işler yaptıklarını belirtmiş ve askeri yargıçlar ile diğer yargıçların farklı olarak maaş ve terfi verilmemesi gerektiğini ve sivil yargıçlara verilen yol harcırahları ve terfilerin askeri yargıçlara da verilmesinin daha uygun olacağını belirtmiştir.¹⁰³

Muğla Milletvekili Nuri Özsan Tekelioğlu'ndan sonra onu destekleyici olarak şu cümleleri kurmuştur; “Arkadaşlar askeri mahkemelerde çalışan kişilerin yargıç oldukları kesinlikle bir gerçektir. Yapılan kanun ile diğer yargıçlara verilen haklar askeri yargıçlara verilmemiştir. Bu boşluğu gören Sinan Tekelioğlu'nun kanun teklifi kabul edilirse bu yanlışlık giderilmiş olur. Askeri yargıçlık hepimizin yargıçıdır. Onları yargı erki saymamak çok tehlikelidir. Bu yanlıştan dönülmesi gerektiğini düşünüyorum” diye düşüncelerini belirttikten sonra Ankara Milletvekili Mebrure Aksorey kürsüye çıkarak konu hakkındaki görüşlerini şu şekilde belirtmiştir: “Sayın arkadaşlar, bu kanun teklifinin seyrini Komisyonlarda ben de takip ettim. Bu askeri yargıçlara haklar verilirse orduda disiplin bozulur diyorlar. Ben buna katılmıyorum. Hukuk fakültesinden mezun olmuş iki kişiden biri sivil yargıçlığı seçince iki senede bir terfi alırken diğeri bu haktan mahrum bırakılıyor. 20 sene sonra sivil yargıcın aldığı maaşı askeri yargıç 38 sene sonra alabilecektir. Bu gibi sebeplerden dolayı kanun teklifinin aynen kabul edilmesi taraftarıyım.” Aksorey ve Özsan'dan sonra söz hakkı isteyen İstanbul milletvekili Cihad Baban, Elazığ Milletvekili Fahri Karakaya ve Konya Milletvekili Hulki Karagülle de Tekelioğlu'nun teklifini destekler konuşmalar yapmışlardır.¹⁰⁴

---

¹⁰² Ulus, 11.01.1947.

¹⁰³ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt: 4, Birleşim: 45, Toplantı:1, 17.02.1947, 196-214.

¹⁰⁴ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt: 4, Birleşim: 45, Toplantı:1, 17.02.1947, 196-214.

Tekelioğlu'nu destekleyenlerin yanında onun kanun teklifine muhalif olan kişiler de mecliste söz hakkı almış ve konuşmalar yapmışlardır. Söz hakkı alanlardan biri de Erzurum Milletvekili Vehbi Kocagüney'dir. Kocagüney; Askeri Yargıçların askeriyede birer memur olduklarını ve bundan dolayı dört senede bir terfi verdiklerini beyan etmiştir. Hangi gün, hangi işin yapılacağı hakkında komutanların vereceği talimata uyduklarını ve eğer ordunun içinde sadece bunların alınıp özel bir statü verilmesi halinde diğerlerine haksızlık yapılacağını ifade etmiştir. Ayrıca "Denizde, karada, havada canını hiçe sayan askerlere değil de muhtemelen kaloriferli evde sabah yargıç cüppesini giyip işine giden yargıca bu hakları verirsek ordu içindeki uyumu bozmuş oluruz." diyerek bu teklife taraf olmadığını ortaya koymuştur. Yapılan konuşmalardan sonra oylama işlemine geçilmiş ve oylama sonucunda Tekelioğlu'nun kanun teklifi reddedilmiştir¹⁰⁵

Tekelioğlu askeri yargıçlar ile ilgili olarak getirmiş olduğu teklif dışında 1946 yılında askeri ve mülki emeklilerin maaşlarına yapılan zam ile ilgili olarak meclise bir soru önergesi vererek yapılan zam tutarlarının Maliye Bakanlığınca açıklanmasını istemiştir.¹⁰⁶ Maliye Bakanı Halid Nazmi Keşmir zam oranlarını açıkladıktan sonra Tekelioğlu, emeklilerin maaşlarından vergi kesilmemesini ayrıca istemiş fakat isteği kabul edilmemiştir.¹⁰⁷

Tekelioğlu'nun askeriye ile ilgili parlamentoda gündeme getirdiği başka bir konuda askeriye içerisinde malul olan kişilerin maaşları ve zam oranları olmuştur. Tekelioğlu konu ile ilgili olarak kanun teklifi hazırlamış ve meclise sunmuştur. Bu kanun teklifinde harp malulü olan subay ve askeri memurların aldıkları maaşlara %50 zam yapılması, subay ve askeri memurlardan şehit olan kişilerin dul eşlerine ve çocuklarına verilen maaşlarına daha önce zam yapılmamışsa % 100 ama daha önce zam yapıldı ise bunlara da % 30 zam yapılmasını talep etmiştir. Ayrıca eşkıya saldırıları sonucunda yaralanan kişilere, ölen kişilerin dul eşlerine ve çocuklarına da harpte malul olmuş gibi maaş bağlanması ve bu maaşlarına da zam yapılması şeklinde maddeler bulunuyordu.¹⁰⁸ Bu kanun teklifi ile ilgili olarak konuşan Vehbi

¹⁰⁵ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt:4, Birleşim: 45, Toplantı:1, 17.02.1947, 196-204.; Bugün, 18.02.1947.

¹⁰⁶ BCA.030.10/ 8.50.23.

¹⁰⁷ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt:4, Birleşim: 46, Toplantı:1, 19.02.1947, 243-244.

¹⁰⁸ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt:6, Birleşim: 75, Toplantı:1, 18.06.1947, 419-421.

Kocagüney bu kanun teklifinin kabul edilmesi gerektiği yönünde fikir beyan etmiştir. Yapılan oylama sonucunda maddeler kabul edilmiştir.¹⁰⁹

Tekelioğlu'nun askeriye ile ilgili meclise taşıdığı başka önemli bir konu ise toplumda o güne kadar ihmal edildiğini düşündüğü askeri hastabakıcı hemşireler olmuştur. Tekelioğlu konu ile ilgili olarak bir kanun teklifi hazırlayıp meclise getirmiştir. Barem (devlet görevlilerinin aylıklarının derece ve tutarlarını düzenleyen dizge ve bunu gösteren çizelge) Kanunu çıktığı zaman Millî Savunma Bakanlığının kadrosuna bağlı olan bir Askerî Hastabakıcı kadrosunun var olduğuna değinen Tekelioğlu bu kadroya dâhil olan hemşirelerle ilgili olarak şunları ifade etmiştir: "Bu hemşireler ortaokulu bitirdikten sonra, 3 sene meslekî tahsilde bulunup hasta bakıcı oluyorlardı. Barem Kanununun 13. maddesi ortaokulu bitirdikten sonra üç sene mesleki tahsil görenler, lise mezunu gibi kabul edilir ve 20 lira ile de işe başlarlar. Hâlbuki Milli Savunma Bakanlığı hemşireleri 15 lira asli maaş üzerinden işe başlattırılmış ve bugüne kadar da bu haksızlık devam ederek gelmiştir." diyerek gördüğü aksaklığı dile getirmiştir.¹¹⁰ Tekelioğlu'nun getirmiş olduğu kanun teklifindeki amacı Millî Savunma Bakanlığının, hastabakıcılar kadrosuna dahil olan askeri hastabakıcıların cetveline birer derece zam yapılması sonucunda 15 lirayı 20'ye, 20'yi 25'e, 25'i 30'a, 30'u 35'e, 35'i 40'a çıkarmaktı.¹¹¹

Maddeler görüşülmeye başlanmış ve birinci madde aşağıdaki gibidir;

Madde 1- 30.06.1939 tarihli ve 3656 sayılı Kanuna bağlı (1) sayılı cetvelin Millî Savunma Bakanlığı kısmındaki hastabakıcı hemşireler kadroları aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.¹¹²

Derece	Görevi	Adet	Aylık
12	Birinci sınıf okullu hastabakıcı hemşire	30	35
11	İkinci sınıf okullu hastabakıcı hemşire	50	30
12	Üçüncü sınıf okullu	120	25

¹⁰⁹ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt:6, Birleşim: 75, Toplantı:1, 18.06.1947, 419-421.

¹¹⁰ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt:10, Birleşim: 39, Toplantı:2, 06.02.1948, 58-62.

¹¹¹ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt:10, Birleşim: 39, Toplantı:2, 06.02.1948, 58-62.

¹¹² TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt:10, Birleşim: 39, Toplantı:2, 06.02.1948, 58-62.

	hastabakıcı hemşire		
13	Dördüncü sınıf okullu hastabakıcı hemşire	154	20

Bu kanun değişikliği teklifindeki 1. madde hakkında söz alan Bütçe Komisyon Sözcüsü Muammer Eriş; “Tekelioğlu’nun teklifini kabul edersek bu hasta bakıcılığı arasında ikililiğe neden olacaktır” diye ifade ettikten sonra “sivil hastabakıcı ile askeri hastabakıcılar arasındaki farkları önce giderip sonra eğer olursa askeri hastabakıcılar için Tekelioğlu’nun dediklerini yapabiliriz” diye de ekledi.¹¹³ Bunun üzerine söz alan Tekelioğlu; bu sene askeri hastabakıcılık okuluna kimsenin kayıt yaptırmamıştır diye yapmış olduğu araştırmayı paylaşmıştır. Mevcut bulunan hasta bakıcılar da Kızılay hastabakıcı ve hemşire okuluna gönderilmiştir. Ülke bir savaşa girecek olursa savaşta vatan için hizmet edecek olan hastabakıcıları 5 liralık bir zam yüzünden kaybedileceğini ve ayrıca çok zorluklarla açılan askeri hastabakıcı okullarını 5 liralık zam için kapatılması hiç doğru olmadığını beyan ederek bu okulların daha cazip hale getirilmesi için verilen maaşların 40 liraya çıkarılmasını da teklif etmiştir. Tekelioğlu’nun önerisi oylama sonucunda reddedildi ve madde yukarıdaki şekliyle kabul edilmiştir.¹¹⁴

Asker kökenli olan Tekelioğlu’nun mecliste askeriye ile alakalı değindiği başka bir konu da Milli Eğitimde yaşanan öğretmen sıkıntısının askeriye emekli olmuş, yalnız çalışabilecek durumda olan kişilerin öğretmen olarak görevlendirilmesi ile öğretmen eksikliğinin çözülebileceğini meclise verdiği bir kanun teklifinde gündeme getirmiştir.¹¹⁵ Verdiği kanun teklifi hakkında Tekelioğlu, memlekette kültüre olan arzunun yükseldiğini ve bunun sonucunda birçok köy ve ilçede okullar açıldığını söylemiştir. Açılan okullarda öğretmen eksikliği sonucunda eğitimin aksadığı ve bazen de hiç eğitim yapılamayarak bu açılan okulların kapatıldığını belirttikten sonra bu oluşan sorunun çözümü için öğretmen eksikliğini askeri alanda yüksek öğrenim görüp emekli olan kişilerle giderebilecekleri belirtmiştir. Bu kişilerle

¹¹³ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt:10, Birleşim: 39, Toplantı:2, 06.02.1948, 58-62.

¹¹⁴ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt:10, Birleşim: 39, Toplantı:2, 06.02.1948, 58-62.

¹¹⁵ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt:8, Birleşim: 20, Toplantı: 2, 22.12.1947, 121-129.

hem öğretmenlik maaşı verilip hem de emekli maaşları kesilmezse hem devlete yararları dokunan kişilere bir yararın dokunulacağı hem de bu sayede öğretmen eksikliğini giderilmiş olacağını belirtmiştir. “Yeni öğretmenler yetişince bunları geri plana alırız” deyip sözlerine son vermiştir.¹¹⁶ Tekelioğlu’nun teklifine karşı söz alan Dr. Kamil İdil öğretmenlik mesleğini yapan kişilerin öğrenci psikolojisinden anlayan ve onları yetiştirmeyi bilen kişiler olması gerektiğini ve bu teklife karşı olduğunu belirtmiştir.¹¹⁷ Milli Eğitim Komisyonu sözcüsü Suut Kemal Yetkin ise bu teklifle ilgili olarak, Tekelioğlu’nun memleket aşkı ile bu teklifte bulunduğunu, emekli olan kişilerin amacı dinlenmek olduğunu fakat çeşitli sebeplerden dolayı genç yaşta emekli edilenler varsa da bunların da gelip öğretmenlik yapacaklarını zannetmediğini belirterek Tekelioğlu’un teklifine karşı olduğunu dile getirmiştir.¹¹⁸ Yapılan konuşmalar sonucunda teklif oya sunulmuş ve Sinan Tekelioğlu’nun teklifi reddedilmiştir.¹¹⁹

Tekelioğlu askeri alan ile ilgili yapılan kanun görüşmelerine aktif olarak katılmıştır. Bu askeri alanlar ile ilgili olarak subayların terfisi ile ilgili olarak ortaya çıkan karışıklıklarla ilgili olarak söz almış ve subayların terfisi ile ilgili olarak ortaya çıkan karışıklığın sebebini ise Genelkurmay Başkanlığı ile Milli Savunma bakanlığının aynı işlerden sorumlu olmalarından dolayı olduğunu savunmuştur. Kanun maddesine göre terfi edilecek subayların Milli savunma bakanlığınca uygun görülmesi ve sonrasında Genelkurmay Başkanlığına sorulması ve onunda görüşünün alınması gerekiyordu. Yani subayların terfisi Genelkurmay başkanlığınca uygun bulunur ama Milli savunma bakanlığının terfi kurallarına göre yapılması gerektiğini belirtmiştir. Tekelioğlu’ndan sonra Millî Savunma Komisyonu Sözcüsü Gl. Eyüp Durukan Tekelioğlu’nun belirttiklerini aynen tekrar ederek kanunun yorumunun Tekelioğlu tarafından doğru beyan edildiğini belirtmiştir.¹²⁰

Seyhan Milletvekili olan Tekelioğlu’nun askeri alanın her kısmı ile ilgilenmiştir. Askere alma işlemleri ile de ilgilendiği Meclise verdiği soru

¹¹⁶ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt:8, Birleşim: 20, Toplantı: 2, 22.12.1947, 121-129.

¹¹⁷ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt:8, Birleşim: 20, Toplantı: 2, 22.12.1947, 121-129.

¹¹⁸ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt:8, Birleşim: 20, Toplantı: 2, 22.12.1947, 121-129.

¹¹⁹ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt:8, Birleşim: 20, Toplantı: 2, 22.12.1947, 121-129.; Bugün, 23.12.1947.

¹²⁰ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt:11, Birleşim:53, Toplantı:2, 30.04.1948, 218-226.; Cumhuriyet, 01.05.1948.

önergesinden de anlayabiliyoruz. Tekelioğlu, son yoklamada askere alınacaklar ile ilgili sağlamlar, sakatlar ve çürükler diye üçe ayırmıştır. Sağlamlar ve sakatlar askere alınır. Hakkında kesin çürük kararı verilenler askere alınmaz' ile ilgili bir soru önergesinde çürük kararı verilenlere veremliler dahil olup olmadığını sormuştur. Millî Savunma Bakanı Hüsnü Çakır, Tekelioğlu'na cevaben şunları söylemiştir; "Hakkında kesin çürük kararı verilenlere veremliler dâhildir. Akciğer iltihabı ve akciğer veremi hastalıkları olanlar da buna dâhildir. Bunlar kesin çürüğe ayrılır. Ama iyileşme ihtimali olanlar kesin çürüğe ayrılmamışlardır. Bunlar tedavi edilerek bir sene sonrası beklenmektedir. Eğer iyileşmişse askere alınır eğer iyileşmemişse bir sene daha beklenir. Bu şekilde 5 sene beklenir. Eğer 5 sene sonunda iyileşmemişse çürüğe ayrılırlar" şeklinde konuşmuştur.¹²¹

Tekelioğlu askeri alanlarla ilgili olarak getirilen bazı kanun tekliflerine de destek vermiştir. Değişen dünya şartlarına göre ordunun da her geçen gün modern hale gelmekteydi. Ordunun elinde bulunan eski silahların onarımı ve yeni silahların bakımını üstlenecek yeni bir sınıf olan Uzman Çavuş kadrolarının kurulması için hükümet girişimlerde bulunmuş ve bu girişimleri Milli Savunma bakanlığı da bunu uygun bularak meclise bir kanun teklifi getirilmiştir. Bu kanun hakkında söz alan Tekelioğlu, bu kanunu desteklediğini ve ayrıca kanun teklifinde geçen sanat enstitülerinden mezun olan kişilerin de uzman çavuş olması gerektiğini ifade etmiştir. Yapılan görüşmeler sonucu bu kanun teklifi kabul edilmiştir.¹²²

Tekelioğlu'nun askeriye ile alakalı meclise verdiği önergelerden başka bir tanesi de Deniz Gedikli Subayların (Astsubay) aylık ve terfileri ile ilgili olarak verdiği soru önergesidir. Bu önerge de birinci sınıf deniz gedikli subaylarının miktarının ne olduğunu, kanunlarına göre en yüksek maaş dereceleri kaç lira olduğunu, halen en yüksek maaşı asli alanların maaşlarının kaç olduğu, bu parayı kaç seneden beri almakta olduklarını, elde mevcut kanunlara göre Türkiye'de bu şekilde bir memur sınıfı olup olmadığı, bu mağdur sınıf mensuplarının terfileri için her hangi bir kanunun bakanlıkça meclise getirilip getirilmeyeceği, getirilecekse ne zaman getireceği şeklinde bir soru önergesi hazırlayarak meclise sunmuştur.¹²³

¹²¹ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt:14, Birleşim: 15, Toplantı:3, 06.12.1948, 23-24.; Türk Sözü, 07.12.1948.

¹²² TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt:20, Birleşim:102, Toplantı:3, 06.06.1949, 328-329.

¹²³ Cumhuriyet, 20.11.1949

Tekelioğlu'nun bu soru önergesine karşılık Milli Savunma Bakanı Hüsnü Çakır, orduda 74 gedikli subay olduğunu ve hepsinin de birinci sınıfta olduğunu, bunların maaşları 1945 senesinde çıkan bir kanunla 250 liraya çıkarılmış ve verilen 30 lira zamlı beraber aldıkları maaş 280 liraya çıktığını ve esasen bu sınıfın lağvedildiğini, bunlarla ilgili olarak bir kanun hazırlandığını fakat meclise getirilmediği şeklinde cevaplamıştır.¹²⁴ Milli Savunma Bakanı Hüsnü Çakırın cevabına karşılık Tekelioğlu; Milli Savunma bakanlığından ricada bulunarak Gedikli Subayların almış olduğu maaşın 50 liraya çıkarılmasını istemiştir. Zaten bu subayların az zamanı kaldığını söyleyerek bu insanların son dönemlerinde iyi bir maaş alması gerektiğini ve böylece mağduriyetlerinin giderilebileceğini belirtmiştir.¹²⁵

Tekelioğlu, gedikli subay meselesini 1950 yılında Millî Savunma Bakanlığı Bütçesi görüşmelerinde de gündeme getirmiştir. Önce Türk ordusu ile ilgili olarak; “Türk Milleti asker bir millettir. Ordu ise onun iskeletidir. Bizim bu orduya vereceğimiz bütün paralar bizim geleceğimiz için teminatımızdır. Türk milleti bugün özgür bir şekilde ise bu Türk ordusunun sayesinde. Savaşlarda en küçük askerimiz bile çok büyük kahramanlıklar göstermiştir. Türk ordusu takdire şayan kumandanların elindedir. Bizim burada birinci vazifemiz Türk ordusundaki arkadaşlarımızın refahını temin etmektir” diyerek düşüncelerini dile getirip sonra aksaklıklara değinmiştir. Bunlardan ilki daha önce de değindiği Gedikli Erbaş (Astsubay) meselesidir. Maliye bakanlığından ricada bulunarak Gedikli Erbaş kanununu biran önce meclise getirmelerini ve gedikli erbaşların haklarını vermelerini istemiştir.¹²⁶

1947 yılında meclise getirilen kanun teklifinde; ‘‘bu kanun yürürlüğe girdiği tarihi takip eden aydan itibaren terfi cetvelinde gösterilen derece maaşları verilir. Evvelce üç yılı tamamlamış; oldukları için kıdemli üsteğmen, kıdemli binbaşı ve kıdemli yarbaylarla eşit derece maaşı alacaklardan, ehliyetleri sicilleri tespit edilmek ve rütbelerine mahsus bekleme sürelerini o rütbeye ilk atama tarihinden itibaren tamamlamak suretiyle Terfi Kanunu gereğince üst rütbeye terfi edecek olanlar, kıdemli üsteğmen, kıdemli binbaşı ve kıdemli yarbaylıkta ve eşitlerinde geçirdikleri

¹²⁴ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt:21, Birleşim: 7, Toplantı:4, 21.11.1949, 120.

¹²⁵ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt:21, Birleşim: 7, Toplantı:4, 21.11.1949, 120.

¹²⁶ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt:24, Birleşim: 47, Toplantı:4, 15.02.1950, 611-613.

süre neyden ibaret olursa olsun terfi ettikleri derecenin aylığını alırlar’’ ile ilgili konular yer almıştır.¹²⁷ Askeri kanunlar ile ilgili olarak hep söz hakkı alan Tekelioğlu bu kanun teklifi ile ilgili olarak da söz hakkı almış ama bu kanun teklifine muhalefette bulunmuştur. Tekelioğlu; kanunda yüksek tahsil görmeyen askeri memurların terfilerinin de yüksek tahsil gören sivil memurlar gibi sayılmasını istemiştir. Lise mezunu olan kişiler aynı yüksek tahsil gören insanlar gibi okula gittiğini belirten Tekelioğlu lise mezunu olanların yedek subaylık okuluna gittiğini de sözlerine eklemiştir. Tekelioğlu’nun konuşmasından sonra yaptığı teklif reddedilmiştir.¹²⁸

1951 yılında Milli Savunma Bakanlığı bütçesinin görüşmeleri sırasında söz hakkı alan Tekelioğlu, ordu ile ilgili olarak hem övgüler dizmiş hem de görmüş olduğu aksaklıklardan bahsetmiştir. Tekelioğlu, eski bir asker olduğunu belirterek ordunun bazı ihtiyaçlarına değineceğini belirtmiştir. Türk ordusunun zayıflamış olduğunu söyleyenlere karşı Kore Savaşında ordunun gücünü gösterdiklerini söyledikten sonra ordunun levazım işlerinde ihtiyaçları olduğunu bu işlerde yolsuzlukların döndüğünü ve bu işi yapanlar hakkında DP’nin soruşturmalar başlatması gerektiğini de sözlerine eklemiştir.¹²⁹

Tekelioğlu her bütçe görüşme döneminde olduğu gibi 1952 yılı bütçe görüşmesi sırasında Milli Savunma Bakanlığı’nın bütçesi görüşülürken söz hakkı almış konuşmasının başında DP ile ilgili olarak övgüler dizmiştir. Tekelioğlu, DP’nin kendi bakanlıklarını iyi bir şekilde denetlediğini dile getirdikten sonra Türk ordusunun Kore’de göstermiş olduğu kahramanlıklara değinmiştir. Tekelioğlu konuşmasının devamında ordunun ihtiyaçları üzerinde durmuştur. Ordunun en önemli sorunlarından biri olarak gördüğü akaryakıt sorunu üzerine Türk ordusunun motorize edildiğini ama bu motorize edilen ordunun en önemli ihtiyacı olan akaryakıt konusunda sıkıntı çekildiğini dile getirmiştir. Tekelioğlu burada en büyük vazife, DP Hükümet Başkanı olan Adnan Menderes’e düştüğünü ve Menderes’in bu işi ele almasını, bu işle meşgul olmasını ve halletmesi gerektiğini ifade etmiştir.¹³⁰

¹²⁷ Cumhuriyet, 20.11.1949.

¹²⁸ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt:25, Birleşim: 67, Toplantı:4, 17.03.1947, 548-551.

¹²⁹ TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt:5, Birleşim: 49, Toplantı:1, 23.11.1951, 557-558.

¹³⁰ TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt:13, Birleşim: 46, Toplantı:2, 24.11.1952, 695.

Tekelioğlu daha önceki bütçe görüşmelerinde olduğu gibi 1955 yılında Jandarma Umum Kumandanlığı bütçesi görüşmelerinde de söz hakkı almış ve jandarmanın sorunları ile ilgili fikirlerini dile getirmiştir. Jandarmanın bir meslek olduğunu ve meslek haline getirilmesi gerektiğini dile getirdikten sonra jandarmaların maaşlarının az ve işlerinin yetersiz olduğuna değinmiştir. Polislere verilen hakların jandarmalara da verilmesi gerektiğini dile getirmiştir.¹³¹

Asker kökenli olan Tekelioğlu mecliste üzerine en çok söz hakkı aldığı ve konuştuğu kanuların başında askeri alanla ilgili olan konular geliyor. Tekelioğlu askeri alanla ilgili olarak genellikle askeri personelin durumunun iyileştirilmesini ve askeri alanla ilgili hukuksal ve ekonomik iyileştirmelerin yapılmasını istemiştir.

2.2.3. Din ile İlgili çalışmaları

Tekelioğlu mecliste etkin olduğu başka bir konu ise din ile alakalı yapılan çalışmalarıdır. Tekelioğlu'nun din ile ilgili konuşmaları genelde Diyanet İşleri Başkanlığının bütçe görüşmelerinde yaptığı konuşmaları olup bu konuşmalarda genelde gördüğü sıkıntılardan bahsetmiştir.

1949 Diyanet İşleri Başkanlığının bütçesinin görüşüldüğü oturumda söz alan Tekelioğlu öncelikle % 98'i Müslüman olan bir memlekette zorunlu din dersinin okutulmasından dolayı duyduğu memnuniyeti dile getirmiştir. Din adamı yetiştirecek bir kurumdan mahrum olan ülkemizde ilahiyat fakültelerinin açılmasının bu eksikliği giderdiğini söylemiştir. Tekelioğlu bu konulardan duyduğu memnuniyeti dile getirmesine rağmen laiklik konusunda sadece İslam dinine devletin destek vermesini de eleştirmiştir. Sadece Müslüman din adamlarına maaşın verilmesinin laik bir ülkede olmaması gereken bir uygulama olduğunu dile getirmiştir. Laik bir ülkenin tüm dinlere eşit mesafede durması gerektiği fikrini savunmuştur.¹³² Tekelioğlu konuşmasının geri kalan kısmında vaiz ve müezzinlerin maaşları ile ilgili konuşmalar yapmıştır. Bu görevlilerin aldıkları maaşlarla geçimlerini dahi sağlayamadıklarını belirterek maaşlarına zam yapılmasını istemiştir. Bu din adamlarının devletin komünizmle mücadelesinde çok yararlılık gösteren kesimler olduğunu ayrıca

¹³¹ TBMM Zabıt Ceridesi, X. Dönem, Cilt:5, İnikat: 49, İçtima:1, 23.02.1955, 569.

¹³² TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt:16, Birleşim: 50, Toplantı:3, 23.11.1949, 447-448.

insanların hurafeler peşinde koşmalarını engelleyen kişiler olduğunu sözlerine eklemiştir.¹³³

1950 yılında benzer şekilde laiklikle ilgili Müslümanlara verilen hakların laiklik gereği diğer dinlere de verilmesi gerektiği üzerinde durmuştur.¹³⁴ Tekelioğlu laiklik konusuna hemen hemen her bütçe görüşmesinde değinmiştir. Tekelioğlu Diyanet İşleri Başkanlığının devlet kadrosu içerisinde olmaması gerektiğini belirterek Diyanet İşlerinin kendi içinde serbest bir yapılanmasının olması gerektiğine değinmiştir. Diyanetin bütün dinleri kapsayamadığını, temsil edemediğini dile getirerek Diyanetin sadece bir dini kapsadığını, tek bir dini temsil ettiğini belirterek eleştirilerde bulunmuştur.¹³⁵ Ayrıca laik bir devlette Diyanet İşleri Başkanlığının bütçesinin olmasının antidemokratik uygulama olduğunu da dile getirmiştir.¹³⁶ Tekelioğlu'nun konuşmasında üzerinde durduğu diğer bir konu ise Diyanet İşleri Başkanının maaşı ile onun altında çalışanların maaşlarındaki farkın çok fazla olmasıdır. Tekelioğlu, müftülerin ayaklarına çorap alamayacak kadar az maaş aldıklarını belirttikten sonra bu müftülerin Milli Mücadelede İstanbul Hükümetinin ortaya attığı fetvalara karşı gelip insanlarımızı uyandıran kişiler olduğuna değinmiştir. Ama bugün sefalet içinde yaşayan bu müftülerin 20 lira maaş ile çalıştırdıklarını terfilerinin hiç yapılmadığının bunun içinde 30 sene çalışan bir müftünün bile 20 lira maaş aldığını söylemiştir. Müftülerin mağduriyetlerinin giderilmesi için biran önce terfilerinin yapılıp en azından 30 sene çalışan birinin maaşının 50 liraya çıkarılmasını istemiştir.¹³⁷

Tekelioğlu'nun gördüğü bir diğer aksaklık ise Evkaf Bakanlığı bünyesinde 15 lira ile çalışan imamların olmasıdır. Bu imamların Evkaf bakanlığı bünyesinde değil de bunların Diyanet işleri bünyesinde çalışması gerektiğini belirtti. Bu imamların bir an önce Diyanet İşleri Başkanlığına bağlanıp maaşlarında da iyileştirmeler yapılmasını istemiştir.¹³⁸

---

¹³³ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt:16, Birleşim: 50, Toplantı:3, 23.11.1949, 447-448.

¹³⁴ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt:16, Birleşim: 50, Toplantı:3, 23.11.1949, 447-448.

¹³⁵ TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt:20, Birleşim: 47, Toplantı:3, 19.11.1953, 542-543.

¹³⁶ TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt:5, Birleşim: 48, Toplantı:1, 22.02.1951, 427.

¹³⁷ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt:24, Birleşim: 46, Toplantı:4, 14.11.1950, 554-556.

¹³⁸ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt:24, Birleşim: 46, Toplantı:4, 14.11.1950, 554-556.

1953 yılındaki konuşmalarında laiklik konusunda belirttiğimiz fikirlerini dile getirdikten sonra irtica konusuna da değinen Tekelioğlu; İrticanın manasını anlamadığını ve hukukta, askeriyede ve devlette memur olarak da çalıştığında bu kelimenin anlamını çok araştırdığını fakat irticanın manasını bir türlü anlayamadığını belirtmiştir. Tekelioğlu;” Bana göre irtica, geriye dönmektir. Bizim elimizdeki hükümlere göre dünyada üç din mevcuttur. Bunlar Musevi, İsevi ve Muhammedidir. Her din geldikçe, kendinden evvel gelen din hükümlerini ortadan kaldırmıştır. En son gelen Muhammedi dini de kendinden evvel gelen, dinleri bu suretle kaldırmıştır. Yani irticai bir şey söz konusu değildir.” diyerek böyle bir tehlikenin aslında hiç olmadığını dile getirmeye çalışmıştır.¹³⁹

Tekelioğlu din işleri ile ilgili olarak 1955 yılında Bütçe görüşmeleri sırasında sürekli üzerinde durduğu laiklik ve Komünizm konuları dışında bu defa İmam Hatip okullarından bahsetmiştir. DP döneminde açılan İmam Hatip okullarının daha da yaygınlaştırılması gerektiğine değinerek DP Hükümetini bu konuda takdir etmiştir.¹⁴⁰

Tekelioğlu din konusunda değişken bir dil kullanmıştır. Bir yandan imam ve müezzinlerin maaşlarının düzeltilmesi ve komünizmle mücadele edilmesi gibi konularda konuşurken diğer yandan Diyanet İşleri Başkanlığı'nın sadece müslümanları temsil etmesinden duyduğu rahatsızlığı dile getirmiştir. Ayrıca laik bir ülkede Diyanet İşleri Başkanlığı'nın bütçesinin olmaması gerektiğini savunmuştur.

2.2.4. Ekonomi ile İlgili Çalışmaları

Tekelioğlu'nun Mecliste en etkin olduğu başka önemli bir konu ise ekonomidir. Tekelioğlu Türkiye'nin ekonomisini ilgilendiren birçok yasa teklifi, kanun değişikliği, önerge vermiştir ve meclisteki ekonomi tartışmalarına etkin bir şekilde katılmıştır.

Mecliste görüşülen 2395 Numaralı Kazanç Vergisi Kanununun Üçüncü Maddesinin 13.üncü Fıkrasının Değiştirilmesine Dair Kanun Teklifinde¹⁴¹ Tekelioğlu bu fıkrada geçen kazanç vergisi alınan kereste işini yapan kişilerin bu vergiden muafiyeti için konuşmuş. Tekelioğlu; Cumhuriyet tarihinde bazı insanlar

¹³⁹ TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt:20, Birleşim: 47, Toplantı:3, 19.11.1953, 542-543.

¹⁴⁰ TBMM Zabıt Ceridesi, X. Dönem, Cilt:5, İnikat: 45, İçtima:1, 21.02.1955, 431.

¹⁴¹ Akşam, 03. 07. 1941.

geçimlerini sadece odun toplayarak ya da kereste işini yaparak sağladığını ve bu insanlar geçimlerini sağlasınlar diye devlet tarafından ormanda kesim yapılacak küçük bir yer verildiğini söylemiştir. Bu şekilde geçimlerini sağlayan insanların küçüğe olsa bir toprak parçaları olmadığını belirten Tekelioğlu, geçimleri civardaki ormanlardan aldıkları ağaçlardan kereste yapıp satmak ile sağlayan köylülerin bu satışlardan elde ettikleri kazançlarının geçimlerini bile sağlamakta zorluk çektiklerini dile getirmiştir. Bu köylülerin kereste satışlarını dükkan açıp satmamak şartı ile kazanç vergisinden muaf tutulmalarını istemiştir.¹⁴² Mecliste yapılan görüşmeler sonucunda geçimlerini verilen ağaçlardan yaptıkları keresteleri elde eden dükkan açmadan satışını yapan kişiler Kazanç Vergisinden muaf tutulmuştur. Böylece Tekelioğlu'nun isteği kabul edilmiştir¹⁴³

Tekelioğlu yukarıda bahsettiğimiz konudan da anlaşılacağı gibi ekonomi konusunda genellikle halkın yaşadığı sıkıntılar ile ilgili Kanun Teklifleri hazırlayıp TBMM'ye sunmuştur. Bu sıkıntılardan biri de Toprak Mahsulleri Vergisi kaldırılmasına rağmen halk bu vergiden kalan borçları ödemekteydi. Halk sıkıntılar çekmeye başlayınca Tekelioğlu bir Kanun Teklifi hazırlayarak meclise sunmuştur.¹⁴⁴ Onun teklifi mecliste görüşülmeyince aynı konu ve tekliflerin olduğu bir kanun teklifini Çorum Milletvekili Necdet Yücer de meclise sunmuş ve ivedilikle görüşülmesini istemiştir. Kanun teklifi görüşülmeye başlanmıştır. Tekelioğlu Maliye Bakanlığının gönderdiği memurlara yol harcırahı verdiğini ve bu borçların bu harcırahları bile çıkaramadığını belirtti. Bu borçların affedilmesi için daha önce kendisinin de bir kanun teklifi verdiğini ve görüşülmediğini belirtmiştir. Tekelioğlu, Necdet Yücer'e bu konu ile ilgili olarak kanun teklif ettiği için teşekkür etmiştir ve yapılan görüşme sonucunda Toprak Mahsulleri Vergisinden kalan bütün borçlar cezaları ile birlikte silinmiştir.¹⁴⁵

Tekelioğlu halkın sıkıntılarının yanında devlet içinde gördüğü bazı konulara da değinmiştir. 1947 bütçe görüşmelerinde Tekelioğlu devletin boşa giden paralarının olduğunu bunun bir kısmının MTA'ya gittiğini belirtmiştir. Bu konu ile

¹⁴² TBMM Zabıt Ceridesi, VI. Dönem, Cilt:24, İnikat: 50, İçtima:3, 24.04.1942, 231-232.

¹⁴³ BCA. 030.10/ 4.22.26; TBMM Zabıt Ceridesi, VI. Dönem, Cilt:24, İnikat: 50, İçtima:3, 24.04.1942, 231-232.

¹⁴⁴ Cumhuriyet, 28.04.1947.

¹⁴⁵ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt: 5, Birleşim: 62, Toplantı:1, 21.05.1947, 200-201.

ilgili olarak; “Toros Dağları baştanbaşa madenle dolu bir sahadır. Her maden vardır. M.T.A. Enstitüsünün faaliyete geçmesi gerekiyor. Maden enstitüsünün memurlarına verilen harcırahların kesilmesi gerekiyor. Onlara harcırah verildikçe gidip boş yerlerde 80-90 metrelik sondaj yapıyorlar. Halbuki bu dediğim yerde 50 metrede petrol çıkma ihtimali var. Bizzat ben gördüm ve yerlerini de gösterebilirim” diye önerilerde bulunmuştur.¹⁴⁶

1948’de yapılan bütçe görüşmeleri sırasında Tekelioğlu ekonomik sistemle ilgili olarak fikirlerini belirtmiştir. Ona göre; Türkiye’nin kurulduğu günden beri varlığını aldığı vergilerle devam ettirmektedir. Tek partili dönemde Devletçilik politikası uygulanmaktaydı. Ona göre artık Devletçilik politikasının terk edilme zamanı gelmiştir. Artık bireyselliğe geçmek gerektiğini ifade etmiştir. Ona göre eğer bireyselliğe geçilirse devletin sırtında yük olmuş birçok memur kendine dışarda iş bulabilecekti. Alınan memurların hepsinin tasfiye edilmesi taraftarı olmadığını, çünkü onları devletin aldığı ve devletin onları sefaletle terk etmesi kabul edilmeyeceğini belirtmiş ve sadece usule aykırı olarak alınan ya da emekliliği gelmiş kişiler tasfiye edilebilmesi gerektiğini ifade etmiştir.¹⁴⁷

Tekelioğlu konuşmasının devamında devlet dairelerinde görmüş olduğu israflara değinmiştir. Tekelioğlu, devlet dairelerine gidildiğinde birçok şaşalı koltuk ve kanepelerin olduğu, ayrıca abajurlu elektrik lambaları olduğunu söyleyerek bunlara karşı olduğunu ifade etmiştir. Bunlar yerine boşalan alanlara diğer dairelerdeki memurların getirilmesi suretiyle boşalacak olan dairelerde boşuna harcama yapmaktan kurtulacağını ve lambaların sökülüp onların yerine ise 25 mumluk bir lamba takılması gerektiğini savunmuştur. Tekelioğlu, “Bu işler küçük görülebilir ama bu israfları engellersek maliyeye büyük katkı sağlamış oluruz” diyerek konu ile ilgili olarak çözüm önerilerini dile getirmiştir.¹⁴⁸

Tekelioğlu, halkın sıkıntılarını da mecliste dile getirmiştir. O sıkıntılardan bir tanesi de köylülerin giyim işidir. Tekelioğlu, köylünün en elemli ve ıstıraplı hallerine

¹⁴⁶ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt: 3, Birleşim: 23, Toplantı:1, 26.12.1946, 535.

¹⁴⁷ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt: 8, Birleşim: 45, Toplantı:2, 26.12.1947, s.325-326.

¹⁴⁸ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt: 8, Birleşim: 45, Toplantı:2, 26.12.1947, s.327-328; TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt: 12, Birleşim:68, Toplantı: 2, 18.07.1948, 232-237.

çare bulmanın meclisin vazifesi olduğunu ve devlet en az sene de bir sefer köylülere çamaşır dağıtması gerektiğini söylemiştir.¹⁴⁹

Tekelioğlu'nun üzerinde soru önergesi verdiği konulardan biri de emeklilerle ilgilidir. Türkiye'de malulen emekli edilen insanlardan çalışır durumda olan kişilerin işten çıkarılıp çıkarılmayacağı ile ilgili olarak Tekelioğlu soru önergesi vermiştir. Tekelioğlu emekli olan bu insanların tasfiye edilmemesi gerektiğini tasfiye edilirlerse mağduriyetlerinin artacağını belirtmiştir. Devlet Bakanı ve Başbakan yardımcısı Faik Ahmed Barutçu emeklilerin istihdam edilmemesi hakkında bir hükmün bulunmadığını böyle bir konunun gündemlerinde olmadığını söyleyerek Tekelioğlu'un sorusunu cevaplamıştır.¹⁵⁰

Tekelioğlu sadece getirdiği kanun değişiklikleri hakkında söz almamış aynı zamanda diğer milletvekillerinin getirmiş olduğu konularda da söz hakkı almıştır. Tekelioğlu, Yozgad Milletvekili Sırrı İçöz ve üç arkadaşının TBMM'ye sundukları ‘‘Milli Mücadele sırasında tüm sorumluluğu üzerlerine alarak Türk milletinin bağımsızlığını elde etmesini sağlamış olan Temsil Heyeti üyelerinin şimdi yaşlanmış olduklarından dolayı hem Temsil Heyeti hem de Birinci TBMM üyeliğinde fiilen çalışmış olan ve kanunun yürürlüğe girdiği tarihte sağ bulunanlara ayda üç yüz lira vatan hizmeti aylığı verilmesi’’ ile ilgili kanun teklifi hakkında söz hakkı almıştır. Tekelioğlu'ndan önce bu kanun teklifi için Giresun Milletvekili Ahmed Ulus söz hakkı almış ve karşı çıkarak bu bahsedilen kişilerden bazılarının durumlarının çok iyi olduğunu ve asıl para verilmesi gerekenlerin İstiklal mücadelesinde kolunu bacağına kaybeden kişiler olduğunu belirtmiştir. Ahmed Ulus'tan sonra söz hakkı alan Tekelioğlu; önemli bir tasarımı müzakere ettiklerini dile getirerek Ahmet Ulus'un tersine Milli mücadele dönemi başladığı sıralarda büyük devletler ülkenin topraklarını işgal ettiğini ve halkın büyük fedakârlık göstererek cepheler kurduğunu ve düşmanla savaşarak Türkiye Cumhuriyetini kurduğunu belirtmiştir. Ayrıca, o dönemde canını ortaya koyan kişilerin şimdilerde yoksulluk içerisinde olduğunu ve hatta bazılarının hamallık yaptığını dile getirmiştir. Tekelioğlu'nun da destek verdiği

---

¹⁴⁹ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt: 8, Birleşim: 45, Toplantı:2, 26.12.1947, 325-328.; Bugün, 27.12.1947.

¹⁵⁰ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt: 10, Birleşim: 43, Toplantı: 2, 16.11.1948, 149-151.

bu teklif 1951 yılında yapılan oylama ile kabul edilmiş ve belirtilen kişilere maaş bağlanmıştır.¹⁵¹

Tekelioğlu bazen soru önermeleri ile de ekonomi ile ilgili konulara değinmiştir. Bu soru önermelerinden biri de 1948'de TBMM Yüksek Başkanlığına halka dağıtılan pamuklu kumaş hakkında verdiği soru önergesidir. Bu soru önergesinde aşağıdaki soruların sözlü olarak Ekonomi Bakanlığınca cevaplandırılması istenmiştir.¹⁵²

1. Halka Sümerbank pamuklu kumaşlarından kupon mukabili kaçar metre verilmektedir.
2. Köy ve kasabalarda bu işi yürüten kişilere bu kumaşlar ne gibi kurullarla verilir ve bunlar nasıl kontrol edilir?
3. Bu dağıtmanın eskisi gibi vasıtasız olarak halka dağıtımını konusunda Bakanlık ne düşünmektedir.

Ekonomi Bakanı Cavit Ekin bu sorulara cevaben Sümerbank'ın ürettiği kumaş 123 milyon metre olduğunu, bunun % 30'unun Milli savunma ve diğer resmi dairelerin ihtiyaçları için ayrıldığını, kalan kısmının ise halka dağıtmak için vilayetlere gönderildiğini; anca bu sene alınan bir karar ile yalnızca Milli Savunmanın ihtiyaçlarını karşılandığı şeklinde cevap vermiştir. İmkanlar dâhilinde halka dağıtılacağını eklemiştir. Ekonomi Bakanı'nın konuşmasından sonra pek ikna olmayan Tekelioğlu, Anadolu'nun içlerine kadar gidildiğinde oralarda yüzü olmayan yataklar ve çırılçıplak köylülerin olduğunu 120 milyon pamuklu bez üretilmesine rağmen bunların köylere ve köylülere ulaşmadığını bunun sebebini de dağıtılması için verilen pamuklu bezlerin dağıtılıp dağıtılmadığının denetlenmemesi olduğunu ifade etmiştir.¹⁵³ Ondan sonra Ekonomi Bakanı Cavit Ekin, aksaklıkların illaki olduğunu bu aksaklıkların olmaması için ellerinden gelen çabayı gösterdiğini ayrıca aksaklıklara sebep olan kimler ise bunların cezalandırılacağını da ifade etmiştir.¹⁵⁴

---

¹⁵¹ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt: 10, Birleşim: 45, Toplantı:2, 20.11.1948, 281-285.

¹⁵² TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt: 11, Birleşim: 59, Toplantı:2, 14.05.1948, 342-343.

¹⁵³ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt: 11, Birleşim: 59, Toplantı:2, 14.05.1948, 344-345.

¹⁵⁴ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt: 11, Birleşim: 59, Toplantı:2, 14.05.1948, 342-345.

Tekelioğlu devletin bazı ekonomik tedbirler için memur azaltmaya gideceği haberleri üzerine söz hakkı almış ve devlet memurlarının işten atılması durumunda sefalet içine düşeceğini belirtmiştir. Yaklaşık 350 bin memurun olduğunu söyleyen Tekelioğlu, bu memurların ihtiyacımız yok deyip atılmasının mantıklı bir iş olmadığını ayrıca bu memurların dışarıda iş bulma imkanlarının da olmadığını sözlerine eklemiştir. Ayrıca bazı kurumlardaki memur sayılarını vererek bu kadar memurun atılmasının aileleriyle beraber ne kadar kişiyi mağdur ettiğine değinmiştir. Mağdur bir sınıf oluşturulmaması için böyle bir işe kalkışılmaması gerektiğini eğer böyle bir iş yapılacaksa da öncelikle çıkarılacak memurlara iş bulunması gerektiğini belirtmiştir.¹⁵⁵

Tekelioğlu'nun iddialarına karşı Maliye Bakanı Şevket Adalan, memurların işten çıkarılması ile ilgili bir çalışmanın olmadığını tasarruf tedbirleri çerçevesinde bazı geçici işçi statüsündeki işçilerin çıkarıldığını söyleyerek ayrıca açıktan atamalara son verildiğini ve açıktan alınan memurların da işten çıkarılacağını sözlerine eklemiştir.¹⁵⁶

Tekelioğlu devlet memurları dışında halkın içinde sıkıntı çeken kesimlerden olan dul ve yetimler ile ilgili bir kanun teklifi hazırlamış ve meclise sunmuştur. Tekelioğlu, dul ve yetimlerin durumunun çok kötü olduğunu devletten aldıkları maaşın ekmek parasına yetmediğini belirtmiştir. Bu insanlara verilen maaşın sabit olduğunu ama aile fertleri arasında pay edildiğini dile getiren Tekelioğlu bu şekilde bazı ailelerin aldığı paranın hiçbir ihtiyacı gidermediğini belirtmiştir. Bu insanların dertlerine çare bulunmasını istemiştir.¹⁵⁷

Daha önce de emeklilerle ilgili bir kanun teklifinde bulunan Tekelioğlu bu defa Emekli sandığı kanununun 32. Maddesi olan ‘‘yıpranma payı olarak her yıla 3 ay eklenir’’ ile ilgili olarak, memlekette en ağır işlerde çalışan insanların 90 lira aldıklarını bu paranın geçimlerini sağlamaya yetmediğini, bu insanların çocuklarının olduğunu belirtmiştir. Bu ağır işlerde çalışan kişilere her sene 3 ay yıpranma payının yetmediğini en az 6 ay verilmesi gerektiğini söylemiştir. Tekelioğlu bu ağır işlerde çalışan insanlara örnek olarak trenlerde çalışan makinistler ve ateşçileri vermiştir. Bu

¹⁵⁵ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt: 12, Birleşim: 85, Toplantı:2, 08.07.1948, 965-982.

¹⁵⁶ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt: 12, Birleşim: 85, Toplantı:2, 08.07.1948, 965-982.

¹⁵⁷ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt: 15, Birleşim: 26, Toplantı:3, 03.01.1949, 3.

insanların 6 ay boyunca evlerine uğramadıklarını söyleyerek bu insanlara yıpranma payı olarak 6 ay vermezsek buralarda çalışacak kimsenin bulunamayacağını ifade etmiştir. Tekelioğlu konuşmasının devamında bu zor işlerde çalışan insanların emekli maaşlarının çok az olduğunu hiç olmazsa bu çalışırken ellerinden tutulması gerektiğini belirtmiştir.¹⁵⁸

Tekelioğlu halkı ilgilendiren bir diğer sıkıntı olan Varlık Vergisinde yapılan yolsuzluklar üzerine Maliye Bakanı Halil Ayan'ın cevaplama için soru önergesi vermiştir. Tekelioğlu Varlık Vergisi ile ilgili olarak şu soruları meclise sunmuştur.¹⁵⁹

1. Varlık Vergisi konulurken birçok yanlış yapıldığı ve bunun birçok suiistimallerden doğduğu söylenmiş ve söylenmektedir. Maliye Bakanlığınca bu yolda bir malûmat var mıdır?
2. Varlık Vergisini ödemeyenler kamplara gönderilmişti. Bu gönderilişte borcunun yüzde yetmişine kadar verenler kampa gönderildikleri halde, hiç ödememiş olanlar gönderilmemişti. Bu hususta da birçok suiistimal söylentileri vardır. Maliye Bakanlığı kampa gönderilmede esas neyi kabul etmiş ve kabul ettiği prensip tam tatbik edilmiş midir? Etmeyenler var mıdır? Varsa haklarında bir muamele yapılmış mıdır? Birçok insanlara konan vergiler sonradan indirilmiş veya yanlış diye usulsüz olarak silinmiştir. Bu silinen vergiler kimlere ait idi? Tutarları ne idi? Bu husus Maliye Bakanlığınca bir araştırma yapılmış mıdır? Yapılmış ise sonuç ne olmuştur? Olmamış ise birçok suistimal dedikodularına sebep olan bu hâdise hakkında Maliye Bakanlığı ne düşünmektedir.

Tekelioğlu'nun sorularını Maliye Bakanı Halil Ayan cevaplamıştır. Halil Ayan, Tekelioğlu'nun Varlık Vergisi ve tatbikatı hakkındaki sorularıyla acı bir konuya değindiğini dile getirmiştir. Varlık Vergisi 1942 yılında servet ve kazanç sahiplerinin servetleri ve kazançları üzerinden alınmak ve bir defaya mahsus olmak üzere konulduğunu belirten Halil Ayan bu vergilerin konulması komisyonlara bırakılınca

---

¹⁵⁸ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt: 19, Birleşim: 91, Toplantı:3, 24.05.1949, 713-714.; Yeni Adana, 25.05.1949 ; Cumhuriyet, 25.05.1949

¹⁵⁹ TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt: 1, Birleşim: 16, Toplantı: Olağan, 03.07.1950, 335-337; Cumhuriyet, 04.07.1950 ; Yeni Adana, 04.07.1950.

haksızlıkların ortaya çıktığını ifade etti. Bu sonuçların utanç verici olduğunu da belirtmiştir. Tekelioğlu daha sonra Bakanın söylediklerinden tatmin olmamıştır. Tekelioğlu kendisinin karşı çıkmasına rağmen bu kanunun çıkarıldığını ve bu kanuna dayanarak bir çok haksızlık yapıldığını, insanların mallarına el konulduğunu dile getirdi. Vergilerini vermeyenlerin sürgüne gönderildiğini ve komisyonların yolsuzluklar yaptığını belirtmiştir. Maliye bakanı ise buna karşılık tüm dosyaların arşivde olduğunu ve hepsinin içeriğine hakim olmadığını söyledi.¹⁶⁰

Ekonomi konusunda Tekelioğlu genel olarak her konuşmasında devlet dairelerde yapılan israfın önüne geçilmesi gerektiğini söylemiştir. Bazı devlet görevlilerinin devleti zarara uğratma pahasına olsa bile bazı işlere bulaştıklarını ve bunlar için gerekli işlemlerin yapılması gerektiği üzerinde durmuştur. Ayrıca ekonomi konusunda konuşurken emeklilerin çektiği sıkıntılardan, varlık vergisinden ve dağıtılan kumaşlar ile ilgili sıkıntıları da gündeme getirmiştir.

2.2.5. İdari ve İskan ile İlgili Çalışmaları

Sinan Tekelioğlu İdari ve İskan ile ilgili verdiği öneriler, kanun değişiklikleri, yasa teklifleri ve bu konu hakkında konuşmaları olmuştur. Tekelioğlu genelde kendi seçim bölgesi olan Adana ve çevresi ile ilgili olarak bu konuda çalışmalara katılmıştır.

Türkiye’de her sene Oman Umum Müdürlüğüne 5-6 milyonluk bir bütçe ayrılmaktadır. Bu kadar büyük bir bütçe ayrılan bir kurum ile ilgili olarak mecliste görüşmeler yapılırken Tekelioğlu da daha çok kendi seçim bölgesi olan Adana ile ilgili olarak söz hakkı alıp Adana’nın sorunlarını dile getirmiştir. Tekelioğlu kendi seçim çevresi olan Adana için bazı isteklerde bulunmuştur. Seçim çevresindeki insanların bir kısmının Toros Dağlarında yaşadığına değindikten sonra bunların geçimlerini ormanlardan sağladığını da dile getirdi. Konuşmasının devamında şunları söyledi; “Göçebe yaşayan bu insanların bir kısmı köylere yerleşmiştir. Hükümet çıkardığı kanunla geçimlerini kereste ile sağlayan her aileye on metreküp kereste vermektedir. Odun ve kömürle uğraşanlara da yararlanacakları birer orman alanı verilmektedir. Fakat bu alanlar zamanında kendilerine verilmediği için bunlar bu

¹⁶⁰ TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt: 1, Birleşim: 16, Toplantı: Olağan, 03.07.1950, 335-337; Cumhuriyet, 04.07.1950; Yeni Adana; 04.07.1950.

insanlar istedikleri gibi bu alandan yararlanamıyor ve zor bir duruma düşüyorlar. İsteğimiz şudur; kış mevsimi geçer geçmez, yani yangın mevsimi denilen ve haziran'dan ekim ayının sonuna kadar devam eden bu süre zarfında bu alanların kendilerine vermeleridir. Çünkü ormanlarda yangın olur diye valiler ormanları 15 haziran'dan ekim ayının sonuna kadar tatil ediyorlar. Bu tatilin uygulanmamasını rica ediyorum.»¹⁶¹

Tekelioğlu'ndan sonra Ziraat Vekili Muhlis Erkmen cevaben, Orman Genel Müdürlüğü kanunlarını uygularken özellikle geçimini ormandan sağlayan halkın ihtiyaçlarını en önemli mesele olarak göz önünde bulundurduklarını buralarda ormanın kapasitesine göre kereste verildiğini belirtmiştir. Ayrıca zamanında verilmeme meselesinde de memurların köyleri gezdiği ama bütün köylülerin ihtiyaçlarına zamanında yetişemediklerini dile getirdi. Muhlis Erkmen, ihtiyaçların zamanında karşılanması içinde uğraştıklarını bu konuda gelen şikayetlerin büyük oranda bittiğini de belirtmiştir.¹⁶²

Orman Umum Müdürlüğü bütçesi görüşmelerinde Tekelioğlu genelde söz hakkı almıştır. 1942 bütçe görüşmelerinde Tekelioğlu ormanlarla ilgili olarak gördüğü aksaklıkları dile getirmiştir. Tekelioğlu; orman belirli maktalara (ormanda kesim yapılacak alan) ayrıldığını, bunların bir kısmı halka bir kısmı ise müteahhitte verildiğini ve halka verilen maktalar çok geç verilmekte olup bunlar verildiği dönem yaza denk geldiğini, yaz aylarında valiler yangın çıkacağını söyleyip ormanlara girişleri yasakladığını ve kış aylarında da odun kesmek mümkün olmadığını, bu sebeplerden dolayı da halkın yakacağını temin edemediğini ifade etmiştir. Ülkede birçok orman da odun ve kömür çıkarılabilecekken bugün Bulgaristan'dan kömür ithal edildiğini de ayrıca sözlerine eklemiştir. Buna sebep olan gelişme ormanda yangın olacağı ihtimali üzerine ormanlara girişlerin yasak olmasıdır. Ormana girişler yasaklanmasına rağmen her sene birçok orman yangını çıktığını belirtmiştir. Dolayısıyla Tekelioğlu maktaların erken verilmesini ve halkın ihtiyacı olan yakıtlarında ucuz bir şekilde temin edilmesini teklif etmiştir.¹⁶³

¹⁶¹ TBMM Zabıt Ceridesi, VI. Dönem, Cilt:18, İnikat:60, İçtima: 2, 30.05.1941, s.344-350.

¹⁶² TBMM Zabıt Ceridesi, VI. Dönem, Cilt: 25, İnikat: 65, İçtima: 3, 28.05.1942, s.407-411.

¹⁶³ TBMM Zabıt Ceridesi, VI. Dönem, Cilt: 25, İnikat: 65, İçtima: 3, 28.05.1942, 407.

Tekelioğlu'na cevaben Ziraat Vekili Muhlis Erkmen, halkın yakacağı konusunda her zaman hassas davrandıklarını dile getirmiş ayrıca köyleri dolaşarak onlara maktalarını göstermeye çalıştıklarını her tarafa aynı şekilde yetişmemiş olabileceklerini de söylemiştir. Muhlis Erkmen, bu konu üzerinde duracağını söyledikten sonra Tekelioğlu'nun değindiği bir diğer konu olan yazın ormanlara girişlerin yasaklanması ile ilgili olarak, ormanların yazın su aldığını filizlendiğini belirterek yazın değil de kışın orman kesimine izin verme sebeplerini bu şekilde belirtmiştir.¹⁶⁴ Muhlis Erkmen'in cevaplarından tatmin olmayan Tekelioğlu; ‘Ben de ormanların yazın su alıp tomurcukların filizlendiğini ve bunların kesilmeyeceğini biliyorum ama benim dediğim bu değildir. Benim dediğim orman da vaktinde kesilmiş olan ağaçların alınmasına ve kömür haline getirilmesine izin verilmiyor. Kış bittiğinde halk kömürsüz kalıyor. Bunun dışında kendi seçim çevrelerimize gittiğimizde fırınların bile yakacak odun bulamadıklarından şikayet ettiklerini duyuyoruz. Ormanlarda birçok kurumuş ağaç var orman genel müdürlüklerinin birçok teşkilatı var. Yaş ağaçlara zarar vermeden bu kurumuş ağaçlardan istifade edilebilir. Bunlarla ilgili tedbirler alınmasını rica ediyorum” şeklinde düşüncelerini dile getirmiştir.¹⁶⁵

Türkiye’de Köy kanunu çıkana kadar Cumhuriyet döneminde köyler kendi hallerine bırakılmış ama köy kanunu ile beraber köylerin kalkınması sağlanmıştır. Daha iyi sonuçlar alınması için devlet otoritesinin her tarafa götürülmesi gerekiyordu. Vatandaşlar istediklerinde devlete müracaat edebilmeliydiler. Bunun olabilmesi içinde mülki idarenin ilk kademesi olan nahiyelerin çoğaltılması şarttı. Mevcut nahiyelerin sınırları çok geniş bu da bu teşkilattan istenilen verimin alınamamasına neden olmaktaydı. Bunlardan dolayı Nahiye teşkil ve idaresi hakkında Dahiliye Vekilliğince bir kanun teklifi hazırlanmıştır. Bununla ilgili olarak mecliste görüşmeler başlamıştır.

Tekelioğlu bu kanun değişikliğinin 5. Maddesi olan ;‘ Nahiye müdürlerinin oturmaları için, bir ev yapılacak ve bu evin yapım giderleri de köy ve nahiye bütçelerinden karşılanacak gerekirse devlet bütçesinden de yardım yapılacaktır’ maddesi için söz almış ve nahiye müdürlerinin yaşamaları için bir binaya ihtiyaç

¹⁶⁴ TBMM Zabıt Ceridesi, VI. Dönem, Cilt: 25, İnikat: 65, İçtima: 3, 28.05.1942, 407-408.

¹⁶⁵ TBMM Zabıt Ceridesi, VI. Dönem, Cilt: 25, İnikat: 65, İçtima: 3, 28.05.1942, 409-411.

olduğu mutlakdır, fakat bunu nahiye köylerine yüklemek hiç bir zaman doğru değildir diyerek bu kanun maddesine muhalefet etmiştir. Tekelioğlu, bütün yükün köylünün sırtında olduğunu belirterek yapılacak olan bu evlerinde köylüye yükletilmemesi gerektiğini belirtmiştir. Tekelioğlu, köylerin birleşerek okullar yaptıklarını ayrıca nahiye müdürünün de evini yapmalarını istenmesi köylüye ek bir yük getireceğini dile getirdi. Köylülerin çekeceği ıstırapı hiç kimse düşünmediğini ifade eden Tekelioğlu bu maddenin değiştirilmesini istemiştir. Tekelioğlu'na cevaben Dahiliye Vekili Fayık Öztrak, hükümet olarak bunların masraflarını düşünerek hem köylerin hem de nahiyelerin bütçelerini ona göre belirleyeceğiz ve bunlar bir sene de yapılmayacak tahminen on sene sürecektir demiştir. Tekelioğlu'nun teklifi ile ilgili oylama yapıldı ama kabul görmedi ve madde olduğu gibi kabul edildi.¹⁶⁶

Nahiye teşkil ve idaresi hakkında kanun teklifinin 6. Maddesinin görüşmelerine geçilmiştir. Madde şu şekilde idi; "Nahiye müdürü olabilmek için liseden mezun olmak, (Bulunmadığı takdirde orta mekteplerden mezun olup açılacak sınavlarda başarılı olmak) fiili askerlik hizmetini bitirmek, yaşı otuzu geçmemiş olmak, şahsî ahlâk durumlarından ötürü herhangi bir sabıkasının olmaması ve evli bulunmak lâzımdır." Tekelioğlu bu maddenin içindeki orta mektep mezunları da olabilir kısmına katılmadığını belirtti. Yüksek maaş alan bir müdürün yüksek tahsil yapmış olması gerekir ki bu yüksek tahsil yapan kişiler ülkemizde mevcut olduğunu da sözlerine ekledi.¹⁶⁷

Dahiliye Vekili Fayık Öztrak, nahiye müdürlerinin yüksek tahsil görmüş olmasını kendilerinin de istediği bir şey olduğunu ama bugün bu imkanın olmadığını dile getirmiştir. Fayık Öztrak, şayet lise mezunları bulamazsak o zaman orta tahsil görmüş fakat imtihan vermiş insanları alacaklarını belirtti. Daha sonra yapılan görüşmeler sonucunda Nahiye teşkil ve idaresi hakkında kanun teklifinin 24 maddesi de kabul edildi.¹⁶⁸

Tekelioğlu kendi seçim bölgesindeki bazı sorunlar ile ilgili gelen dilekçeler hakkında da mecliste konuşmalar yapmıştır. Bunlardan biri ile ilgili olarak şunları

¹⁶⁶ TBMM Zabıt Ceridesi, VI. Dönem, Cilt:24, İnikat: 50, İçtima:3, 24.04.1942, 231-232.

¹⁶⁷ TBMM Zabıt Ceridesi, VI. Dönem, Cilt:24, İnikat: 50, İçtima:3, 24.04.1942, 231-232.

¹⁶⁸ TBMM Zabıt Ceridesi, VI. Dönem, Cilt: 25, İnikat: 53, İçtima: 3, 05.05.1942, 9-11.

söylemiştir; “Seyhan ilinde Devlete ait Develi, Piloğlu, İçel, Dört Yol, Mercimek çiftlikleriyle Hatay'da daha buna benzer beş, on köy vardır. Burada Tarım Bakanlığı, bu arazinin ancak o haraya yettiğini iddia ediyor. Arkadaşlar, bu hara, Sultan Hamit zamanında Çukurova harası diye 1,5 milyon dekarlık araziden oluşuyor. Fakat buralar dışarıdan gelen muhacirlere verildi. Halk buna itiraz etti çünkü bu arazilere ait olup hala tapuya geçirilmemiş eski vesikalar var. Arkadaşlar bu çiftlikte bugün mevcut olan harada 160 at ve kısrak, 90 merkep, 150 de sığır vardır. 120 bin dekardan ibaret olan bu çiftlikte işte böyle sayısı üç yüzü geçmeyen hayvan vardır. Bu haranın civarında 18 köy ve içinde de aşağı yukarı on köy mevcuttur ki, bunların arazisi de kısmen Devletin elinde kalmıştır. Halk dehşetli ıstırap içindedir. Ben bu işle aşağı yukarı on seneden beri uğraşırım. Fakat hiçbir sonuç elde edemedim. Bunun sebebi de o harada mevcut olan baytar heyeti bu arazi bizim hayvanlarımıza yetmez, kâfi gelmez diye iddialarda bulunmalarıdır. Bu iddiaların doğru olmadığı tüm Çukurova halkı tarafından bilinen bir gerçektir. Bizim önceliğimiz halk ve köylü olmalıdır. Bu arazilerin köylülere dağıtılması gerekir. Gelen köylüleri geçen gün tarım bakanının yanına götürdüm. Bakan ağlayarak dertlerini dinledi. Ben tarım bakanlığının tapu kadastro vesikalarını incelemesini ve buna göre karar vermesini istiyorum böylece köylüyü perişan durumdan kurtarabiliriz.” Yapılan görüşmeler sonucunda bu dilekçenin tarım bakanlığına gönderilmesi oy çokluğu ile kabul edilmiştir.¹⁶⁹

1948 yılında köy okulu, öğretmen evi, köy sağlık memurları ve ebelerin evleri inşa ettirilmesiyle ilgili kanun teklifinde buralarda kullanılacak olan kerestelerin Millî Eğitim ve Tarım Bakanlıklarının kararlaştıracakları esaslar ve fiyatlar dâhilinde Devlet Orman İşletmelerinin nakliyata elverişli yerlerinden sağlanacağı şeklindeki 2. maddesi için Tekelioğlu, ormanlar o kadar kötü bir şekilde yönetiliyor ki bunu ancak orman mıntikasında bulunanlar görür ve bilir şeklinde sözlerine başladı ve devamında Ormanların kendi masraflarını tamamen temin edecek kadar devlete katkı sağladığını Orman idaresinin köy okullarına vereceği kerestelerin bedelsiz verilmesini istedi. Tekelioğlu kerestelerin bedelsiz verilmesi halinde kerestelere verilecek olan 10 Milyon lira ile köy okullarının kısa sürede bitirileceğini dile getirdi. Tekelioğlu'nun bu teklifine karşılık Tarım Bakanı Tahsin Coşkan bunun mümkün

¹⁶⁹ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt: 7, Birleşim: 12, Toplantı: 2, 28.11.1947, 330-331.

olmadığını keresteler için alınan paraların ormanların tekrar ağaçlandırılması için kullanıldığını söyledi. Parasız bir şekilde eğer keresteler verilirse ormanların canlandırılması işinin yapılamayacağını bu işin yapılması için de hazineden para verilmediğini söylemiştir. Konuşmalardan sonra Tekelioğlu'nun teklifi reddedildi ve madde aynı şekil kabul edildi.¹⁷⁰

Tekelioğlu iskan konusuna da 1949 yılındaki bütçe görüşmelerinde şu şekilde değinmiştir; "Milletin en mühim işi olan iskân hakkında konuşulmadı. Bilirsiniz ki, bu iskân işi kurtuluş savaşından sonra başlamış ve aşağı yukarı bugüne kadar devam etmiş. Yunanlılarla yapılan mübadeleden sonra birçok yolsuzluk yapılmıştır. Devletin bir sürü arazisi, malı bazılarının eline geçmiştir. Devlet para konusunda sıkıntı çekerken devlet arazileri üzerinde saltanatlar süren bazı kesimler ortaya çıkmıştır. Bu arazilerde halkın hakkı vardır. Bunların ellerindeki arazilerin alınma zamanı gelmiştir. Bu millet fakir bir millettir. Günde dört kuruş kazanandan vergi alıyoruz. Artık buna bir çare bulma zamanı gelmiştir. Bu kişiler hakkında takibat yapılmasını teklif ediyorum" şeklinde konuşmasını tamamlamıştır. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Cemali Bayîzî, iddialarla ilgili olarak, Tekelioğlu'nun belirttiği böyle bir şeyin olmadığını dile getirmiştir. Konuşmalardan sonra bütçe kanunu kabul edilmiştir.¹⁷¹

2.2.6. Eğitim ve Kültür ile İlgili Çalışmaları

Tekelioğlu Sinan Bey'in Mecliste eğitim alanında daha çok Köy Enstitüleri üzerinde durduğunu görebiliyoruz. Köy Enstitüleri konusu dışında olabildiğince eğitim ve kültürel konulardaki çalışmalara da katılmıştır.

Köy Okullarını ve Enstitülerini Teşkilâtlandırma Kanun teklifine dair mecliste yapılan görüşmelerde sıra 25. Madde olan "Köy halkından olan veya en az altı aydan beri köyde yerleşmiş bulunanlardan 18 yaşını bitiren ve elli yaşını geçmeyen kadın, erkek vatandaşlar köy ve bölge okulları binalarının kurulmasına, bu binalara su temin edilmesinde, okul yollarıyla bahçelerinin yapılmasına ve bunların onarılmasına benzer işler tamamlanıncaya kadar yılda en çok yirmi gün çalışmaya mecburdurlar." Maddesine gelince Tekelioğlu daha önce değindiğimiz konularda olduğu gibi halkın içine düşeceği sıkıntıları önceden görüp halkın sıkıntıları içine

¹⁷⁰ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt: 11, Birleşim: 61, Toplantı:2, 21.05.1948, 340-345.

¹⁷¹ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt: 16, Birleşim: 54, Toplantı: 3, 27.11.1949, 824-825.

düŖeceđini söyleyip bu kanun teklifine muhalefet etmiŖtir. Tekelioğlu, bu kanun teklifinde geçen özellikle kadınların alıŖtırılması ibaresine karŖı olduğunu kadınların zarif olduğunu belirtmiŖtir. Kadınların zirai iŖlerde alıŖabileceđini ama su yolu açmak veya taŖ kırmak iŖlerinde alıŖtırılmamaları gerektiğini, kadınların erkeklerden farklı olduğunu kendilerine has hastalıklarının olduğunu, kadınların asıl sorumluluklarının çocuklarına bakmak olduğuna da deđinmiŖtir. Tekelioğlu konuŖmasının sonunda bu kanun teklifinin geri çekilmesini istemiŖtir.¹⁷² Tekelioğlu'ndan sonra konuŖma yapan Muvakkat Encümeni Nevzat AyaŖ, memleketin kalkınması için bu iŖlerin bir an önce yapılması gerektiğini, bu iŖlerde alıŖmanın Ŗartı kadın veya erkek olması değil asıl bakılması gereken noktanın alıŖmaya elveriŖli olması gerektiğini söylemiŖtir. Ayrıca bu iŖin bir senelik olduğunu her sene süren bir iŖ olmadığını da belirtmiŖtir.¹⁷³

Tekelioğlu tekrar söz hakkı alarak, bu okulların yapılmasına karŖı olmadığını ama hiç kimsenin fedakarlığa zorlanamayacağını belirttikten sonra meclise bir teklifte bulunmuŖtur. Tekelioğlu, köydeki kadınlar maden alıŖıyor o zaman bizimde kadınlarımız alıŖsın önerisinde bulunmuŖtur. Tekelioğlu'na göre asıl sıkıntı okul yapmak değil asıl sıkıntı okulların öğretmensiz olmasıdır. KonuŖmasının sonunda sorun olarak gördüğü okul yapma iŖinin kaymakam ve valilere bırakılması teklifinde bulunmuŖtur. Bu sefer Tekelioğlu'na karŖı Maarif Vekili Hasan lî Yücel söz almıŖ ve köylülerin yaptıkları okulları zaten bildiklerini bu madde köylülerin yaptığı bu fedakarlıkların kanun haline getirilmesinde baŖka bir Ŗey olmadığını belirtmiŖtir. Tarlalarda alıŖan insanlarımız daha iyi tarım nasıl yapılır bilemedikleri için daha az verim alıyorlar, biz bu kanun ile daha iyi verim almalarını sağlamaya alıŖacađız ve bunları bu okullarda öğrenecekler bunun angarya olduğunu zannetmediğini belirterek konuŖmasını tamamladı. Tekelioğlu'nun teklif ettiği madde deđiŖikliđi kabul edilmemiŖtir. Madde olduğu gibi kabul edilmiŖti.¹⁷⁴

Tekelioğlu'nun 1942 yılında Köy Okulları ve Enstitüleri TeŖkilât Kanununun 25. Maddesi ile ilgili olarak önerdiği ama kabul edilmeyen deđiŖiklik 1947 yılında Ankara Miletvekili Hıfzı Oğuz Bekata tarafından kanun deđiŖikliđi teklifi olarak

¹⁷² TBMM Zabıt Ceridesi, VI. Dönem, Cilt: 26, İnikat:71, İçtima: 3, 10.07.1942, 141.

¹⁷³ TBMM Zabıt Ceridesi, VI. Dönem, Cilt: 26, İnikat:71, İçtima: 3, 10.07.1942, 142.

¹⁷⁴ TBMM Zabıt Ceridesi, VI. Dönem, Cilt: 26, İnikat:71, İçtima: 3, 10.07.1942, 143.

TBMM'ye sunuldu. Bekata, 25. maddeyi okuduktan sonra sözlerine söyle devam etti; ‘‘ Buradaki hüküm gereği bölge okulları için o civardaki kadınlar kendi köyleri dışındaki civar köylerin okulları için 20 gün çalışmak zorunda kalıyorlardı. Bu şekilde çalışan kadınların hem yol masrafları çok oluyor hem de analık görevlerine engel oluyordu. Bu kadınların başka köylerde yapılan okullarda çalışma mecburiyetinin kaldırılması gerekiyor’’ şeklinde sözlerine son verdi. Tekelioğlu ise bu kanun teklifi ile ilgili olarak daha önce konuştuklarını ayrıca Türk kadınının verilen her görevi yapabilecek kabiliyette olduğunu ama bu işte çalıştırılmasının uygun olmadığını o zaman da belirttiğini söyledi. Tekelioğlu, kadınların çocukları ve kendilerine has hastalıklarının olduğunu bu sebeplerden dolayı zor duruma düştüklerini, bu zor durumlarının geçen 6 sene içinde tespit edildiğini belirtmiştir. Bu teklifinden dolayı Bekata'ya da teşekkür etmiştir.¹⁷⁵ Yapılan görüşmeler sonucunda Tekelioğlu'nun 5 sene önceden gördüğü sıkıntı 5 sene sonra giderilmiş ve bu çalışma işinde kadınlar ibaresi çıkartılmıştır.¹⁷⁶

Tekelioğlu eğitim de olduğu gibi kültürel ve sanatsal konularda da getirilen kanun teklifleri hakkında görüşlerini belirtmiştir. Sinema filmleri halk için hem eğlence hem de halkın seviyesini arttırdığı kabul gören bir görüştür. Halk çalıştığı saatlerin dışındaki zamanlarını böyle faydalı işler ile harcamalıdır. Halkın fakir olan kısmında bundan yararlanması şarttır. Bundan dolayı ithal edilen filmlerden alınan gümrük vergisinin % 75 oranında azaltılması için Gümrük ve İnhisarlar Vekilliği bir kanun teklifinde bulunmuştur. Tekelioğlu, bu kanun teklifi hakkında hükümetin film gümrüklerinden % 75 indirim yapması, hükümetin halkın sinemaya olan ilgisini arttırmaya yönelik olduğunu fakat sinema giriş ücretlerine bu indirimin yansımaları gerektiği, kanunda bununla ilgili bir malumat olmadığını belirtti. Kanunu desteklemekle beraber eksikliklerinin bulunduğunu tespit etmiştir. Tekelioğlu, bunun dışında bizzat memlekette yapılan bazı filmler halkımızın onuruna dokunacak mahiyette olduğunu bu filmler düşmanlarımızın yapacağı propagandalardan daha zararlı çalışmalar olduğunu, bunlar hakkında hükümetin kanun çıkarması şart olduğunu belirtti. Sinema filmlerinin dışında tiyatrolarda da ecdadımız ile ilgili

---

¹⁷⁵ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt: 4, Birleşim:36, Toplantı: 1, 14.02.1947, 149-155.

¹⁷⁶ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt: 4, Birleşim:36, Toplantı: 1, 14.02.1947, 149-155.; Bugün, 15.02.1947.

gerçeği yansıtmayan oyunlar sergilendiğini, bu işleri yapanlar hakkında cezaların uygulanması gerekliliği üzerinde de durdu. Yapılan görüşmeler sonucunda kanunun maddeleri olduğu gibi kabul edilmiştir.¹⁷⁷

Türkiye’de olağanüstü büyük bir müzik yeteneği olan İdil Biret ve onun gibi yetenekli çocukların yurtdışında eğitim almaları ile ilgili bir kanun tasarısı hazırlanmış ve bunun için söz hakkı alan Tekelioğlu şunları belirtmiştir; “Arkadaşlar hükümetin bu teklifte belirttiği yetenekli çocuklarla ilgilenmesi beni çok mutlu ediyor öncelikle hükümete teşekkür ediyorum. Kanun çerçevesinde gidecek olan İdil Biret’in yaşı çok küçükmüş (5 yaşında) onun için anne ve babası ile beraber gitmesi lazımmış. Kanunlarımıza göre ilk eğitimini almayan çocuk yabancı memleketlerde eğitim alamazlar. Yine başka bir mevzu şudur; Amerika ve İsviçre gibi memleketlerde eğitim gören genç kızlarımız oralarda evlenip yurda dönmemektedirler. Bu gibi konular bütçe için çok yük oluyor. Küçük yaştaki bu çocuklar için kişi başı altı bin lira ayrılıyor. Ben buna gerek olmadığı kanısındayım” şeklinde bu konuda muhalefette bulunmuştur.¹⁷⁸ Tekelioğlu’nun konuşmalarına karşılık Milli Eğitim Komisyonu Sözcüsü Suut Kemal Yetkin, bu çocukların bizi yurt dışında temsil ettiklerini ve bu çocuklar için altı bin değil altmış bin ayrılması gerektiğini belirtmiştir.¹⁷⁹

Tekelioğlu bu konu ile ilgili olarak tekrar söz hakkı almış ve ülkemizde de mükemmel okulların olduğunu bu çocukların ilkokul eğitimlerinin buralarda yapılması gerektiğini belirtmiştir. Tekelioğlu bu çocukların yurt dışına gönderilmesine karşı olmadığını ama bu çocukların ilkokul eğitimlerinin ülkelerinde olmasının daha uygun olduğuna inandığını belirtmiştir. Yapılan oylama sonucu müzik alanında olağanüstü yeteneklere sahip olan Münir Biret kızı 1941 doğumlu İdil Biret’i ve Nuri Kan kızı 1936 doğumlu Suna Kan’ı müzik eğitimi görmek üzere yurtdışına gönderilecek hükümlü yasa kabul edilmiştir.¹⁸⁰

Köy enstitüleri mezunu olan öğretmen ve sağlık memurları ile ilgili olarak kanun teklifi hazırlanmıştır. Kanun maddesi şu şekildedir; ‘Köy Enstitülerinin

¹⁷⁷ TBMM Zabıt Ceridesi, VI. Dönem, Cilt: 25, İnikat:59, İçtima: 3, 18.05.1942, 164.

¹⁷⁸ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt:12, Birleşim: 84, Toplantı: 2, 07.07.1948, 922-932.

¹⁷⁹ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt:12, Birleşim: 84, Toplantı: 2, 07.07.1948, 922-932.

¹⁸⁰ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt:12, Birleşim: 84, Toplantı: 2, 07.07.1948, 922-932.

öğretmen kısmını bitirenler Millî Eğitim, Sağlık memuru kısmını bitirenler de Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlıkları tarafından stajyer öğretmen ve stajyer sağlık memuru olarak 105 lira maktu aylık ücretle ihtiyaç görülen köylere tâyin edilirler. Bunların ücretleri her ay peşin olarak ödenir. Stajyerlik süresi üç yıldır. Başarı gösteremeyenler için bu süre uzatılabilir. Ancak bu müddet kanunun yayımı tarihinden itibaren 6 yılı geçemez. Stajyer öğretmen ve sağlık memurluğu sırasında meslekteki başarısının tam ve genel gidişinin iyi olduğu usulüne göre saptananlar öğretmenliğe ve sağlık memurluğuna geçirilirler. Bunlara kanun gereğince öğretim derecelerine göre aylık verilir. Stajyer öğretmenlerle stajyer sağlık memurlarına görevleri yerine gitmeleri için zaruri yol masrafları verilir.’’¹⁸¹

Tekelioğlu bahsi geçen kanun değişikliği için söz hakkı almış ve mesele Köy Enstitüleri olunca ben yine karşınıza geldim diyerek bu kanunu destekleyen ve öğretmenlerin haklarını savunan konuşmalar yapmıştır ve madde kabul edilmiştir.¹⁸²

Tekelioğlu’un meclisteki konuşmalarında rastlamadığımız halde 1950 yılında gazetelerde çıkan bir habere göre Tekelioğlu Köy Enstitülerini karalayarak Köy Enstitülerinin komünist yetiştirdiğini söylemiştir.¹⁸³

2.2.7. Sağlık ile İlgili Çalışmaları

Tekelioğlu’nun Parlamento çalışmalarına etkin bir şekilde katıldığı başka bir alan ise sağlık alanıdır. Bu alanda Tekelioğlu’nun yaptığı kanun teklifler, yasa değişiklikleri, önergeler ve katıldığı tartışmalar olmuş ve sağlık konusunda yoğun çalışmaları olmuştur.

1941 yılı bütçe görüşmeleri yapılırken sıra Sıhhat ve İçtimaî Muavenet Vekâleti (Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı) bütçesine gelindiğinde Tekelioğlu seçim çevresi olan Adana vilâyetinin Yenice Köyünde müthiş bir Trahom Hastalığının (Bir çeşit göz hastalığı) olduğundan bahsederek, bu köyün Tarsus’la Mersin arasında güney ve kuzeyden gelen trenlerin uğrak yeri olduğundan buradan gelip geçen yolcuların bu Trahomlu köyden yiyecek, içecek aldıklarını oradaki Trahomun, bu yolla diğer yerlere yayıldığını da sözlerine ekledi. Tekelioğlu, köyün

¹⁸¹ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt: 22, Birleşim: 22, Toplantı: 4, 26.12.1949, 482-483.

¹⁸² TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt: 22, Birleşim: 22, Toplantı: 4, 26.12.1949, 482-483.

¹⁸³ Türk Sözü, 07.05.1950.

üç tarafının bataklık olduğundan diğer yerlerde olduğu gibi, oraya da bir Trahom istasyonu açmasını talep etmiştir. Ayrıca bu köyün civarındaki köylerde okul olmadığından, buradaki beş sınıflı okula etraftan okumak için gelen on köyün çocukları Trahomu etrafa yaydıklarını böyle giderse yirmi sene sonra Adana ve Mersinde bu hastalığa tutulmayan tek insan kalmayacağını da belirtti. Yaptığı araştırmalardan da bahseden Tekelioğlu, araştırmalarda bu köyün % 98 inin Trahomlu olduğunu belirlediğini okuldaki öğretmenlerin de bundan şikayetçi olduğunu söyleyerek konuşmasına son verdi.¹⁸⁴

Sıhhat Ve İçtimaî Muavenet Vekili Dr. Hulusi Alataş söz almış Sıtma Hastalığı konusunda 1940 senesinin hiç iyi geçmediğini belirterek sözlerine şu şekilde devam etmiştir; “Her sene Sıtma ile mücadele konusunda çalışan doktor sayısı 98 iken geçen sene bu sayının 33 olduğunu belirtti bundan dolayı istenilen yerlerde ve zamanlarda salgın hastalığa karşı istenildiği gibi müdahale yapılamamıştır. Gece gündüz çalışarak bu hastalığı önlemeye çalışacağını belirtmiştir. Yenice Köyünü biz de tespit etmiştik. Orada ki diğer köyler de bu hastalıktan dolayı şikayetçiler. Bugün Trahom hastalığı için 13 hastanede toplamda 180 yatak hizmet vermektedir. Bunun dışında 36 köy tedavi evimiz, bir de seyyar şeklinde çalışan ekibimiz vardır. Doktor ve Sağlık memuru yetiştikçe bu dediğiniz yerlere de istasyonlar açacağız” diye belirtmiştir. Başka söz almak isteyen olmayınca da fasıllara geçilmiş ve Sıhhat ve İçtimaî Muavenet Vekâleti bütçesi kabul edilmiş.¹⁸⁵

Tekelioğlu sağlık konusunda sadece kendi seçim bölgesi değil diğer yerlerde gördüğü aksaklıklar hakkında da mecliste çalışmalar yapmıştır. Bunlardan biri de 1949 yılında verdiği soru önergesidir. Tekelioğlu, Ankara’da yüzbinlerce insanın sağlığını ihlal eden hamur ekmek üreticilerine engel olacak kanunlar ve merciler ne zaman işe gireceklerdir şeklinde hükümete bir soru yöneltmiştir. Tekelioğlu’na cevaben Ekonomi ve Ticaret Bakanı Vedat Dicleli şunları söylemiştir; “yurdun her tarafında olduğu gibi Ankara’da da Müfettişler kontrollerini yapmaktadırlar. Aykırı

---

¹⁸⁴ TBMM Zabıt Ceridesi, VI. Dönem, Cilt: 18, İnikat:47, İçtima:2, 27.05.1941, 195-205.

¹⁸⁵ TBMM Zabıt Ceridesi, VI. Dönem, Cilt: 18, İnikat:47, İçtima:2, 27.05.1941, 195-205.

hareket edenler Cumhuriyet Savcılığına teslim edilmektedir. Yani kontroller yapılmış ve cezalar verilmiştir.’’¹⁸⁶

2.2.8. Ulaşım ile İlgili Çalışmaları

Tekelioğlu ayrıca Ulaşım ile ilgili konularda yapılan meclis çalışmalarına da etkin bir şekilde katılmıştır.

Posta, telgraf ve telefon umum müdürlüğünün 1942 bütçesi görüşülürken Tekelioğlu posta memurlarının sorunlarına değinmiştir. Posta işi ile uğraşan insanların işleri için gece gündüz çalıştıklarını ve 17 lira maaş aldığı ve bu maaş ile geçinmenin zor olduğunu da belirtmiştir. Üç sene önce çıkarılan kanun ile maaşlarının 20 liraya çıkarıldığı ama bu maaş artışının hala verilmediğini eklemiştir. Bu konu üzerinde durulması gerektiğini söylemiştir.¹⁸⁷ Tekelioğlu'nun konuşmasına cevaben Münakalât Vekili Amiral Fahri Engin bir konuşma yaparak posta memurlarının maaşlarının 20 liraya çıkarıldığını belirtmiş ve çok yakında bununla ilgili bir yasa teklifinin meclise getirileceğini eklemiştir. Tekelioğlu buna karşı bir daha söz hakkı alarak maaş artışının zaten kanunla 20 liraya çıkarıldığını ifade etmiştir. Tekelioğlu asıl istediği şeyin bu maaşı 25 liraya çıkarılması ve terfi işlerine düzen getirilmesi olduğunu söyleyerek isteklerini belirtmiştir.¹⁸⁸

Tekelioğlu ulaştırma konularında gördüğü sıkıntıları soru önergesi şeklinde meclise taşıyarak dile getirmiştir. Bunlardan biri Ulaştırma Bakanı'nın cevaplama için meclise verdiği aşağıdaki soru önergesidir.¹⁸⁹

- 1- Takriben bir buçuk sene evvel Devlet Demir Yolları Fransa ve Suriye'den kaçır makina almıştır? Bunlar hangi kim tarafından ve tanesi kaçır liradan satın alınmıştır.
- 2- Bu makinelerden hâlen kaç çalışmaktadır kaç bozuktur?
- 3- Bu hurda ve çalışmayan makineleri alanlar hakkında soruşturma başlatılmış mı?

Ulaştırma Bakanı Kasım Gülek Tekelioğlu'nun soru önergesine karşılık önce makinaları alanların isimlerini okumuştur; Devlet Demir Yolları Sivas Atölyesi Müdür Yardımcısı Makine Mühendisi Suat Kurt, Yol Dairesi Başkan Yardımcısı Muhittin Ersim, Devlet Demiryolları Genel Kâtibi Mümtaz Somer'den mürekkep bir

¹⁸⁶ TBMM Tutanak Dergisi,, VIII. Dönem, Cilt: 22, Birleşim: 18, Toplantı: 4, 16.12.1949, 253-265; Yeni Adana, 17.12. 1949; Cumhuriyet, 18.12.1949.

¹⁸⁷ TBMM Zabıt Ceridesi, VI. Dönem, Cilt:25, İnikat: 55, İçtima:3, 29.05.1942, 448-451.

¹⁸⁸ TBMM Zabıt Ceridesi, VI. Dönem, Cilt:25, İnikat: 55, İçtima:3, 29.05.1942, 448-451.

¹⁸⁹ TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt: 5, Birleşim:53, Toplantı: 1, 27.11.1951, 1081.

heyet tarafından, Almanya 'dan ise; Devlet Demiryolları Malzeme Dairesi Başkanı Tarık Kışımby Riyasetinde, Cer Dairesi Başkan Yardımcısı Yüksek Mühendis Edip Sirmen Cer Dairesi müfettişlerinden Kemal Egriboz. Sonra tanesinin 10 bin dolara alındığını bu fiyat değerinin onda biri olduğunu belirtti. İkinci soruya cevaben ise bu lokomotifler tamir beklediklerinin yapıldıktan sonra tekrar kullanılacağını belirtmiştir. Üçüncü soruya gelince yapılan alımlarda herhangi bir usulsüzlük görülmediği için kimse hakkında bir soruşturma açılmadığını söyleyerek sözlerine son vermiştir. Tekelioğlu, Ulaştırma Bakanına cevabından sonra tekrar söz hakkı alarak, alınan lokomotiflerden çoğunun bozuk olduğunu ve gelen 100 makineden sadece 16 tanesinin çalıştığını belirtmiştir. Ayrıca alt tabakalardaki bazı memurların kötü niyetlerle aldığı makinelerdir diyerek bu trenler bozuk olduğunu ifade etmiştir. Ulaştırma Bakanı Gülek, hurda olarak hiçbir makinenin alınmadığını belirtti.¹⁹⁰

Tekelioğlu Posta Teşkilatında çalışanlar ile ilgili olarak her fırsatta onların sıkıntılarını dile getirmiştir. Ulaştırma Bakanlığının 1949 bütçesi görüşmelerinde söz hakkı alan Tekelioğlu Posta Teşkilatında çalışan kişilerle ilgili olarak tekrar konuşmuş ve şunları belirtmiştir; “Posta telgraf memurları cumhuriyet kurulduğundan beridir her türlü zorluğa göğüs gelmişlerdir. Bu fedakar insanların hakkını hiçbir zaman tam hakkıyla veremedik. Bunun sebebi posta teşkilatının hiçbir zaman bilen insanların eline geçmemiş olmasındandır. 50-60 liraya çalışan bu memurların nasıl geçindiklerini hiçbir zaman düşünmeyen bir yönetim ile yönetilmişlerdir. Onların sorunlarını düzeltmek için uğraşmayan bir yönetim olduğundan bu insanlar her zaman mağdur olmuşlardır. Ben hükümete özellikle rica ediyorum bu memurların durumuna el atsınlar” diyerek isteklerde bulunmuştur. Tekelioğlu posta teşkilatından sonra Devlet Demir ve Denizyolları memurları içinde çalışan makinistler ve daha aşağı derecedeki memurlar ile ilgili konuşmasını devam ettirmiştir. “Bu memurların aldığı maaşlar 50 liradır. Bu maaş bir insanın iki günlük ihtiyacını ancak karşılayabilir. Bu insanlar bu para ile nasıl geçinsinler? Ben gece gündüz çalışan bu iki gruba da bir zam yapılmasını ve bunu ile ilgili bir düzenleme yapılmasını istiyorum.” diyerek gördüğü sıkıntıları ve çözüm önerilerini dile getirmiştir.¹⁹¹

¹⁹⁰ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt: 14, Birleşim:15, Toplantı: 3, 06.12.1948, 22-23.

¹⁹¹ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt: 16, Birleşim:54, Toplantı: 3, 27.11.1949, 928.

Tekelioğlu, Posta, Telgraf ve Telefon İşletme Genel Müdürlüğü 1951 bütçesi görüşmelerinde de söz hakkı alarak gene gördüğü ve çözmesini istediği sıkıntılara değinmiştir. Tekelioğlu; ” Posta Telgraf ve Telefon Genel Müdürlüğünün gerek posta ve gerek telgraf ve telefon memurları Türk Milletinin her sıkıntılı zamanlarında yapmış oldukları fedakârlıklar para ile ölçülemez. Fakat bu memlekette en çok mağdur olanlar da bu memurlardır. Çaresizdirler. 15 - 16 sene bir derecede kalanları çoktur. Bundan evvel bu idarenin bir teşkilât kanunu yapıldı. O kanunla Ulaştırma Bakanlığı yeniden bölge başmüdürlüklerini oluşturdu. Aşağı derecede maaş alan memurlara bu kanunla hiçbir hak tanımadı. Bunlar hakkında Ulaştırma Bakanlığının diğer memurlar derecesine getirilmesi hususunda bir kanun tasarısı getirmesini rica edeceğim. Bilhassa dağıtıcı dediğimiz, müvezziler D cetveline dâhil oldukları için 15 lira maaş alırlar bunlar diğer memurlar gibi üç senede bir terfi etmek hakkını sahip değildirler. Ulaştırma Bakanlığından rica ediyorum, bunları da Devlet teşkilâtına alsınlar. Bunları da diğer memurlar gibi her üç senede bir terfi ettirsinler. Bunlar için hiçbir zaman dinlenmek yoktur. Hiç olmazsa haftada bir gün istirahat vererek hayatlarını devam edebilmeleri için avans vermelerini Ulaştırma Bakanlığından rica ediyorum” şeklinde isteklerini dile getirerek konuşmasını bitirmiştir.¹⁹²

Yukarıda gösterilen alanların yanı sıra Tekelioğlu ayrıca farklı konuları ilgilendiren meclis çalışmalarına da katılmıştır. Bunlardan biri olan Balkanlardaki Türklere yapılan zulüm ile ilgili olan soru önergesidir.

Tekelioğlu Balkanlardaki Pomaklar ile ilgili Dışişleri Bakanının cevaplamaı için bir soru önergesi vermiş. Soru önergesi şu şekildedir; “Balkanlarda muhtelif Balkan devletlerine mensup çete ve kıtalar tarafından Türk ve Müslüman dindaş ve ırkdaşlarımızın koyun boğazlar gibi sürü halinde imha edilmekte ve bilhassa Bulgaristan Hükümeti Garbî Trakya 'da bulunan Türk ırkına mensup Pomakların Türk isimlerini Bulgar isimleriyle değiştirtmekte ve ferace giyen kadınlarının feracelerini zorla çıkartarak fotoğraflarını aldırıp Bulgar isimlerini taşıyan yeni nüfus tezkerelerine yapıştırmakta olduklarını ve buna razı olmayanları kafile halinde katlettiklerini oralardan gelenlerden işittim. Bu hususta Dışişleri Bakanlığının bilgisi derecesi ile bu facianın men'i ve oradaki hamisiz kalmış bulunan dindaş ve

¹⁹² TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt: 5, Birleşim:53, Toplantı: 1, 27.11.1951, 1081.

ırkdaşlarımızın himayelerinin temini için ne gibi tedbir alınmış bunlar ile ilgili bir izahat verebilirler mi?’’¹⁹³

Bu soru önergesini cevaplamak için Dışişleri Bakanı Hasan Saka kürsüye çıkmıştır. Hasan Saka Tekelioğlu'nun soru önergesine karşılık şunları belirtmiştir; “Arkadaşlar hepimiz Osmanlı devleti balkanlarda tasfiye olduğunda oralarda ne kadar Türk kaldığını biliyoruz. Bu mesele balkan harplerinden sonra göçlerin ile günümüze kadar gelen bir meseledir. Bu göçler günümüzde bile devam etmektedir. Bulgaristan'da 700 bin Türk nüfusu var. Burada yaşayan Türkler Bulgar kanunlarına tabi olmalarına rağmen maalesef bizi üzen olaylar yaşanmaktadır. Bulgaristan'da 700 bine yakın bir Türk azınlığı yaşamaktadır. Burada yaşayan ve Bulgarca konuşmalarına rağmen ırk olarak Türk olan Pomaklar da mevcuttur. Bulgar Hükümetleri eskiden beri bu Pomakları dilleri Bulgarca olan ırkları Bulgar olan fakat din olarak Müslüman olan Bulgarlar olarak tanımlamaktadır. Hükümetler hep bunları Bulgar olduklarına ikna etmeye çalışmaktadırlar ve maalesef bu hala devam etmektedir. Bu Türk azınlıklarıyla ilgili kesin çözümler getirecek tedbirler almak şuan için mümkün görünmüyor. Hükümetimiz bugün oradaki ırkdaşlarımız için gereken girişimlerde bulunuyor. Mühim bir mesele olarak üzerinde duruyor ve durmaya devam edecektir” şeklinde cevap vermiştir¹⁹⁴.

Buna karşı tekrar söz hakkı alan Tekelioğlu ise şunları belirtmiştir; “Sayın arkadaşlar, Dışişleri Bakanımızın vermiş olduğu izahatı hep beraber dinledik. Kendilerine teşekkür etmeyi burada bir borç bildiğimi arz eder ve bu husustaki mütalâalarımı bildiririm. Arkadaşlar; Balkanlar'da mevcut olan ve Osmanlı İmparatorluğu zamanında oralarda terk edilmiş bulunan ırkdaşlarımız aşağı yukarı 7 - 8 seneden beri Mihailoviç, Tito, Yunan ve Bulgar Hükümet ve çetelerinin kurbanı olmaktan kurtulamamıştır. Yugoslavya'da öldürülen Türk-Müslümanların sayısı 1'5 milyonu aşmıştır. Hükümetimiz uygun zamanı bekleyeyim derken oralarda tek bir Türk kalmayacak. Arkadaşlar bu zavallılar mallarını, mülklerini, yavrularını terk ederek bize göç ediyorlar. Bir milletvekili olarak tekrar rica ediyorum buralar için tedbirler alınsın. Osmanlı Devletinin eski sınırları içinde kalmış olan bu

¹⁹³ BCA. 030.01/53.316.11.; Türk Sözü, 05.09.1947; Bugün , 05.09.1947.

¹⁹⁴ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt: 6, Birleşim:81, Toplantı: 1, 04.09.1947, 633.; Türk Sözü, 05.09.1947.

topraklardaki insanlar gözlerini bize dikmiş bizden yardım bekliyorlar. Bugün bu görev bu büyük meclisindir. Hükümetten rica ediyorum şefkat elini uzatsın ve onları davet etsin. Zira pasaport başvurusu yapanların sayısı akıllara durgunluk verecek derecede çok. Onlara yetecek kadar toprağımız var ve bakacak kadar gücümüz mevcuttur.”¹⁹⁵

Yunanistan’daki Etabli diye bırakılan Batı Trakya’daki Türkler için de şunları belirtmiştir ; ‘‘Yunan Hükümeti ile müttefikiz diye sesimizi çıkarmıyoruz ama oradaki ırkdaşlarımızın durumu da çok kötü bir vaziyette. Benim hükümetten isteğim şudur; Bulgar, Yunan ve Yugoslav Hükümetleriyle derhal temasa geçilerek oradaki yurttaşlarımızın memleketimize gelmeleri işi temin edilsin. Bunu istemek bizim en büyük hakkımızdır. Sözüm bu suretle son vererek hepinizin bu hususta yardımcı olmanızı temenni ederim’’ şeklinde açıklamada bulunmuştur. Dışişleri Bakanı Hasan Saka bir maruzatının olmadığını ve hükümetin bununla ilgili tedbirleri aldığını söyledi.¹⁹⁶

---

¹⁹⁵ Türk Sözü, 05.09.1947.

¹⁹⁶ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt: 6, Birleşim:81, Toplantı: 1, 04.09.1947, 634.

SONUÇ

Tekelioğlu Sinan Bey Milli Mücadeleden önce aktif olarak askerlik görevlerinde bulunmuş ve yararlılıklar gösteren bir asker olmuştur. Tekelioğlu Sinan Bey her ne kadar Milli Mücadelede göstermiş olduğu yararlılıklar ile tanınsa da 1939-1957 yılları arasında TBMM’de de aktif olarak görev almıştır. Parlamentodaki çalışmaları ile de öne çıkan biri olmuştur. Tekelioğlu 1939-1950 tarihleri arası CHP’den milletvekili seçilmiş ve CHP içinde aktif siyaset yapmıştır. Tekelioğlu CHP içinde siyaset yaparken kurulmuş olan hükümetlere destek vermiş ve onların getirmiş oldukları hükümet programları lehine konuşmalar yapmıştır. Tekelioğlu 1948 yılında Adana’da yaptığı söylenen bir konuşmasından dolayı partisi tarafından disiplin kuruluna sevk edilmiştir. Bu soruşturmanın sonucuna ait bir belge elimizde olmamasına rağmen Tekelioğlu’nun DP’ye geçmesinde bu soruşturmanın etkili olduğu söylenebilir.

Tekelioğlu 1950 seçimlerinde DP aday olmuş ve 1950-1957 tarihlerinde önceden de olduğu gibi Seyhan milletvekili olarak mecliste görev almıştır. Tekelioğlu’nun siyasi çizgisinde değişiklikler olmuştur. DP’ye geçtikten sonra 30 yıllık keyfi bir yönetimden ülkenin kurtulduğunu belirtmiştir. DP içinde siyaset yaptığı süre içinde eski partisi CHP’yi eleştiren konuşmalar yapmıştır. CHP döneminde yolsuzlukların olduğunu belirterek yeni partisinden bunların araştırılmasını istemiştir. Tekelioğlu 1950 tarihinde seçilen meclisin ilk meclis Celal Bayar’ın da ilk Cumhurbaşkanı olmasını teklif edince eski partisinden tepkiler almıştır. Tekelioğlu’nun CHP’yi eleştirdiği bir diğer konu ise Köy enstitüleridir. Köy okullarında komünist yetiştirildiğini dile getirmiştir.

Tekelioğlu TBMM’de çok aktif olarak çalışmalara katılmış ve halkın yararına olarak gördüğü, halkı ilgilendiren çoğu konuda kanun teklifi sunmuş ya da sunulan kanun teklifleri hakkında konuşmalar yapmıştır. Tekelioğlu TBMM’de, adalet alanında hakimlerin işlerine geç gitmesinden evlenme ve boşanma konularına kadar, hapisanelerin kötü durumundan askeri yargıçlara verilecek olan terfilere kadar

değişik konularda önerilerde bulunarak halkın sıkıntılar çektiği konuları meclis gündemine getirmiştir.

Askeri kökenli biri olan Tekelioğlu askeri konularda daha hassas olmuş ve bu alanda getirilen ya da kendisinin hazırlayıp sunduğu kanun değişiklikleri teklifleri hakkında konuşmalar yapmıştır. Askeri alanda değindiği başlıca konular; askeri ve mülki emeklilerin durumu, askeri hastabakıcıların maaşları, öğretmen sıkıntısının emekli olan askerlerden karşılanması, subayların terfiisi, askere alınacak olan veremlilerin durumu, uzman çavuşluk kadrosunun durumu, Kore'ye asker gönderilmesidir. Buradan da anlaşılacağı üzere Tekelioğlu askeri konuların görüşülmesi esnasında çok aktif bir rol oynamıştır.

Tekelioğlu dini konularda sürekli değindiği konu diyanet işlerinin durumudur. Laik bir ülkede yaşadığımızı söyleyerek Diyanet İşleri Başkanlığının sadece Müslümanları temsil etmesinin yanlış olduğunu diğer dinleri de temsil etmesi gerektiğini belirtmiştir. Bunun dışında ara ara komünist tehlikeye değinen Tekelioğlu bizi bu tehlikeden kuruyacak olanların imam ve müezzinler olduğunu ve bundan dolayı bu görevlilerin maaşlarının düzeltilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Tekelioğlu'nun en aktif olduğu konulardan biri de ekonomidir. Tekelioğlu hem ekonomi konusunda hem halkın hem de devletin yararına gördüğü bazı konulara değinmiştir. Tekelioğlu devleti zarara uğrattığını düşündüğü MTA ve Suriye'den alınan lokomotifler hakkında hem konuşmalar yapmış hem de soru önergeleri vermiştir. Halkın sıkıntı çektiği Varlık Vergisi, Toprak Mahsulleri Vergisinden kalan borçlar, halka dağıtılacak olan kumaşlarla ilgili de konuşmalar yapmıştır. Ayrıca Tekelioğlu, Devletçilik politikasının miadını doldurduğunu ve artık bireysel ekonomiye geçilmesi gerektiğini de belirtmiştir.

Tekelioğlu kendi dönemi içinde öne çıkan konulardan olan İdil Biret ve Suna Kan'ın yurt dışına gönderilmesi konusunda şaşkıncı olarak muhalefette bulunmuştur. Hatta bu konuda eleştirilmiştir. Kültürel alanla ilgili bir diğer konu olan sinema vergilerinin indirilmesi konusuna destek vermiştir.

Tekelioğlu kendi seçim çevresi olan Seyhan ve çevresindeki sıkıntılarını da mecliste gündeme getirmiş ve bu konulara çözüm bulmaya çalışmıştır. Seyhan ve

çevresindeki Trahom hastalığı ve bu bölgede geçimini kerestelerden sağlayan insanların sıkıntılarını mecliste gündeme taşımıştır.

KAYNAKÇA

ARŞİVLER

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

TBMM Arşivi

GAZETELER

Cumhuriyet

Akşam

Ulus

Dirlik

Türk Sözü

Bugün

Demokrat

Vatandaş

Yeni Adana

RESMİ YAYINLAR

TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt: 3, Birleşim: 19, Toplantı:1, 19.12.1946, 197-198.

TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt:3, Birleşim: 19, Toplantı:1, 19.12.1946, 204.

TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt: 4, Birleşim: 45, Toplantı:1, 17.02.1947, 196-214.

TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt: 3, Birleşim: 50, Toplantı:16, 23.11.1949, 483-484.

TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt: 20, Birleşim: 105, Toplantı:3, 09.06.1949, 649.

TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt: 20, Birleşim: 105, Toplantı:3, 09.06.1949, 669-672.

TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt:4, Birleşim: 45, Toplantı:1, 17.02.1947, 196-204.

TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt:6, Birleşim: 75, Toplantı:1, 18.06.1947, 419-421.

TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt:10, Birleşim: 39, Toplantı:2, 06.02.1948, 58-62.

TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt:8, Birleşim: 20, Toplantı: 2, 22.12.1947, 121-129.

TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt:14, Birleşim: 15, Toplantı:3, 06.12.1948, 23-24.

TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt:20, Birleşim:102, Toplantı:3, 06.06.1949, 328-329.

TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt:21, Birleşim: 7, Toplantı:4, 21.11.1949, 120.

TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt:24, Birleşim: 47, Toplantı:4, 15.02.1947, 611-613.

TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt:25, Birleşim: 67, Toplantı:4, 17.03.1947, 548-551.

TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt:5, Birleşim: 49, Toplantı:1, 23.11.1951, 557-558.

TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt:13, Birleşim: 46, Toplantı:2, 24.11.1952, 695.

TBMM Zabıt Ceridesi, X. Dönem, Cilt:5, İnikat: 49, İçtima:1, 23.02.1955, 569.

TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt:20, Birleşim: 47, Toplantı:3, 19.11.1953, 542-543.

TBMM Zabıt Ceridesi, X. Dönem, Cilt:5, İnikat: 45, İçtima:1, 21.02.195, 431.

TBMM Zabıt Ceridesi, VI. Dönem, Cilt:25, İnikat: 55, İçtima:3, 29.05.1942, 448-451.

TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt: 5, Birleşim: 45, Toplantı:1, 21.05.194, 200-201.

TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt: 3, Birleşim: 23, Toplantı:1, 26.12.1946, 535.

TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt: 8, Birleşim: 45, Toplantı:2, 26.12.1947, 325-328.

TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt: 10, Birleşim: 43, Toplantı: 2, 16.11.194, 149-151.

TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt: 10, Birleşim: 45, Toplantı:2, 20.11.1948, 281-285.

TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt: 11, Birleşim: 59, Toplantı:2, 14.05.1948, 342-345.

TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt: 12, Birleşim: 85, Toplantı:2, 08.07.1948, 965-982.

TBMM Zabıt Ceridesi, VI. Dönem, Cilt:18, İnikat:60, İçtima: 2, 30.05.1941, 344-350.

TBMM Zabıt Ceridesi, VI. Dönem, Cilt: 25, İnikat: 65, İçtima: 3, 28.05.1942, 407-411.

TBMM Zabıt Ceridesi, VI. Dönem, Cilt:24, İnikat: 50, İçtima:3, 24.04.1942, 231-232.

TBMM Zabıt Ceridesi, VI. Dönem, Cilt: 25, İnikat: 53, İçtima: 3, 05.05.1942, 9-11.

TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt: 7, Birleşim: 12, Toplantı: 2, 28.11.1947, 330-331.

TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt: 11, Birleşim: 61, Toplantı:2, 21.05.1948, 340-345.

TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt: 16, Birleşim: 54, Toplantı: 3, 27.11.1949, 824-825.

TBMM Zabıt Ceridesi, VI. Dönem, Cilt: 26, İnikat:71, İçtima: 3, 10.07.1942, 141-143.

TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt: 4, Birleşim:36, Toplantı: 1, 14.02.1947, 149-155.

TBMM Zabıt Ceridesi, VI. Dönem, Cilt: 25, İnikat:59, İçtima: 3, 18.05.1942, 164.

TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt:12, Birleşim: 84, Toplantı: 2, 07.07.1948, 922-932.

TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt: 22, Birleşim: 22, Toplantı: 4, 26.12.1949, 482-483.

TBMM Zabıt Ceridesi, VI. Dönem, Cilt: 18, İnikat:47, İçtima:2, 27.05.1941, 195-205.

TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt: 14, Birleşim:15, Toplantı: 3, 06.12.1948, 22-23.

TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt: 16, Birleşim:54, Toplantı: 3, 27.11.1949, 928.

TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt: 5, Birleşim:53, Toplantı: 1, 27.11.1951, 1081.

TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt: 6, Birleşim:81, Toplantı: 1, 04.09.1947, 633-634.

TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt: 12, Birleşim:68, Toplantı: 2, 18.07.1948, 232-237.

TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt: 15, Birleşim:36, Toplantı: 3, 24.01.1949, 178-180.

TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt: 1, Birleşim:4, Toplantı: Olağan, 31.05.1950, 64-70.

KİTAPLAR

Akyüz, Y. (1975). *Türk Kurtuluş Savaşı ve Fransız Kamuoyu*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay.

Arıkoğlu, D. (1961). *Hatıralarım*. İstanbul: Tan Gazetesi ve Matbaası.

Asaf, M. (1982). *1909 Adana Ermeni Olayları ve Anılarım*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Aykan, G.(2013). *Atatürk'ün Silah Arkadaşı Çukurovalı Sinan*. Adana: Tarsus Belediyesi Yayınları.

Coşkun, A. (1996). *Kuvayı Milliye'nin Kuruluşu*. İstanbul: Çağdaş Yayınları.

Çamurdan, A. C. (1969). *Kurtuluş Savaşı'nda Doğu Kilikya Olayları*. Adana: Özel Yayın.

Çelik, K. (1999). *Millî Mücadele'de Adana ve Havalisi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Ener, K. (1996). *Çukurova Kurtuluş Savaşı'nda Adana Cephesi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Genelkurmay Başkanlığı (1996). *Türk İstiklal Harbi IV. Cilt Güney Cephesi*. Ankara: Genelkurmay Başkanlığı Yayınları.

Genelkurmay ATASE Daire Başkanlığı (2012). *Kuvâyımilliye Komutanı Tekelioğlu Sinan Bey'in Günlüğü*. Ankara: Genelkurmay Başkanlığı Yayınları.

Hatipoğlu, S. (1989). *Fransa'nın Çukurova'yı İşgali ve Pozantı Kongresi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

İrtem, S. K. (2004). *Ermeni Meselesinin İcyüzü; Ermeni İsyancıları Tarihi, Bomba Hadisesi, Adana Vak'ası, Meclis-i Mebusan Zabıtları*. İstanbul: Temel Yay.

Onar, M. (1995). *Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı Yazışmaları II*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Özçelik, İ. (2005). *Milli Mücadelede Anadolu Basınında Güney Cephesi (Adana, Antep, Maraş, Urfa 1919-1921)*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.

Öztürk, K. (1994). *Türk Parlamento Tarihi TBMM II. Dönem 1923-1927*. TBMM Vakfı.

Pınar M. (2018). *Cumhuriyet Döneminde Mersin ve İçel'de Siyasi Hayat (1923-1950)*. İstanbul: Hiper Yayınları.

Shaw S. (2013). *Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı İmparatorluğu Savaşa Giriş*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Sonyel S.R. (1988). *İngiliz Gizli Belgelerine Göre Adana'da Vuku Bulan Türk-Ermeni Olayları*, Ankara: TTK Yayınları.

Sonyel S.R.,(1987). *Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika I*. Ankara: TTK Yayınları.

Soyak H. R. (1973). *Atatürk'ten Hatıralar*. Cilt I, İstanbul: Yapı Kredi A.Ş. Yayını.

Şalvuz, F.İ. (1938). *Kurtuluş Savaşı'nda Kahraman Çukurovalılar (Adana, Tarsus, Mersinliler)*. İstanbul: Aydınlık Basımevi.

Tufan O. (1998). *Kilikya Doğu Bölgesinde Milli Hareketler ve Kozan Sancağı İle Mülhakatının Kurtuluş Hatıraları*. İstanbul: Arma yayınları.

T.C. Genelkurmay Başkanlığı (2009). *Türk İstiklal Harbi IV Güney Cephesi İngiliz ve Fransızların Güney - Doğu Anadolu yu İşgal Etmeleri, Millî Mücadele Hareketleri, Bu Bölgede Yapılan Muharebeler ve Revandiz Harekâtı*. Ankara: Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları.

Toros T. (2001). *Kurtuluş Savaşı'nda Adana*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Yaycıoğlu, Y.N. ve Osman T. (2012). *Çukurova'da Kuvâ-yı Milliye Dönemi'nin Efsane Kumandanı*. Adana: Ekrem Ofset.

Yıldırım, Halil İbrahim,(2013)*İşgal ve Kurtuluş Günlüğü, Kurtuluş Savaşı'nda Mersin ve Tarsus*. Ankara: Berikan Yayınevi.

Yüksel Ç. (2018). Mondros Ateşkes Antlaşması'nın İmzalanmasında Müttefiklerin Balkan Harekatının Rolü. *Ulakbilge*, 6 (29), 1413-1421.

EKLER

Ek 1.

Meb'us namzed listesi

Ibrahim Diblan ..... Eski Kocaeli meb'usu
Kemaleddin Olpak ..... Eski Kocaeli meb'usu
Ibrahim Tolga ..... Eski meb'us
Dr. Fuad Sorariman ..... Sıhhat Vekâleti tefüt heyeti reisi
KONYA

Tevfik Fikret Silay ..... Eski Konya meb'usu, Adliye Vekili
Ahmed Hamdi Dikmen ... Eski Konya meb'usu
Naim Hazim Onat ..... Eski Konya meb'usu
Ali Muzaffer Göker ..... Eski Konya meb'usu
Gr. Ali Fuad Cebesoy ..... Eski Konya meb'usu
Kâzım Gürel ..... Eski Konya meb'usu
Dr. Osman Şevki Uludağ ... Eski Konya meb'usu
Ali Rıza Turel ..... Eski Konya meb'usu
Kâzım Okay ..... Eski Konya meb'usu
Mustafa Ulusan ..... Eski Konya meb'usu
Fuad Gökbudak ..... Eski Urfa meb'usu
Vehbi İlgin ..... Temyiz bas müddei umumi muavini
Şevki Ergun ..... Konya Halkevi Başkanı
Galib Gültekin ..... İstanbulda Hukuk doçenti
İzzet Erdal ..... Konyada tüccar, eski ilyönkural üyesi
KÜTAHYA

Muhlis Erkmen ..... Eski Kütahya meb'usu, Ziraat Vekili
Vedid Özgören ..... Eski Kütahya meb'usu
Besim Atalay ..... Eski Kütahya meb'usu
Receb Peker ..... Eski Kütahya meb'usu
Hüseyin Rahmi Gürpınar . Eski Kütahya meb'usu
Alâeddin Titiroğlu ..... Eski Maras meb'usu
Sadri Ertem ..... Matbuat Umum Müdürlüğü müsaviri
Mustafa Bacak ..... Kütahya Umumi Meclis azası
Ali Süha Delibaşı ..... Dahiliye Vekâleti doktoru, Adliye Vekâleti mütercimi
MALATYA

Emrullah Barkan ..... Eski Malatya meb'usu
Gr. Osman Koptağel ..... Eski Malatya meb'usu
Mahmud Nedim Zabeti ..... Eski Malatya meb'usu
Osman Taner ..... Eski Malatya meb'usu
Muttalib Öker ..... Eski Malatya meb'usu
Mihri Bektaş ..... Eski Malatya meb'usu
Dr. Hilmi Oyaç ..... Eski Malatya meb'usu
Vasif Çınay ..... Eski Malatya meb'usu
Nasuhi Baydar ..... Ulus gazetesi muharrirlerinden
Ahmed Şevket Özpazarbaşı Malatya Ticaret Odası Başkanı
MANİSA

Hikmet Bayur ..... Eski Manisa meb'usu
Refik Ince ..... Eski Manisa meb'usu
Faik Kurdoğlu ..... Eski Manisa meb'usu
Kenan Orer ..... Eski Manisa meb'usu
Yaşar Özey ..... Eski Manisa meb'usu
Kâni Karasaman ..... Eski Manisa meb'usu
Osman Erçin ..... Eski Manisa meb'usu
Kâzım Nami Duru ..... Eski Manisa meb'usu
Dr. Saim Uzel ..... Eski Manisa meb'usu
Rıdvan Nafiz Edgüer ..... Maarif Vekâleti müsteşarı
Hüsnü Yaman ..... Orman Umum Müdürü

SAMSUN

Hüsnü Çakır ..... Eski İzmir meb'usu, İktisad Vekili
Mehmed Ali Yürüker ..... Eski Samsun meb'usu
Meliha Ulaş ..... Eski Samsun meb'usu
Amiral Fahri Engin ..... Eski Samsun meb'usu
Ruşen Barkın ..... Eski Samsun meb'usu
Zühtü Durukan ..... Eski Samsun meb'usu
Süleyman Necmi Selman ... Eski Çanık meb'usu
Nasid Firat ..... Samsun Halkevi Başkanı

SEYHAN

Ali Müfid Yegena ..... Eski Seyhan meb'usu
Damer Arıkoğlu ..... Eski Seyhan meb'usu
Gr. Naci Eldeniz ..... Eski Seyhan meb'usu
Hilmi Uran ..... Eski Seyhan meb'usu
İbrahim Mete ..... Eski Seyhan meb'usu
Tevfik Tarman ..... Eski Seyhan meb'usu
İsmail Safa Özler ..... Eski meb'us
Sinan Tekelioğlu ..... İktisad Vekâleti ölçüler müfettişi
Sema İçcan ..... Seyhan Umumi Meclis azası

SİİRD

Halki Aydın ..... Eski Siird meb'usu
Naki Bekmen ..... Eski Siird meb'usu
Ali Rıza Esen ..... Eski Kırşehir meb'usu
Şefik Özdemir ..... Gaziantep müdafaa-i millis kumandanlarından

SİNOB

Cevdet Kerim İncedayı ... Eski Sinob meb'usu
Hulâsi Gruçoğlu ..... Eski Sinob meb'usu
Yusuf Kemal Tengirşenk ... Eski Sinob meb'usu
Cemil Atay ..... Kastamonu Ağırceza azası
Cemal Aliş ..... Bartın Belediye Reisi

SİVAS

İsmail Mehmed Uğur ..... Eski Sivas meb'usu
Gr. Akif Öztekin Erdemgil. Eski Sivas meb'usu
Mithat Şükri Bleda ..... Eski Sivas meb'usu
Necmeddin Sadak ..... Eski Sivas meb'usu
Remzi Çiner ..... Eski Sivas meb'usu
Şemseddin Günaltay ..... Eski Sivas meb'usu
Ziya Başara ..... Eski Sivas meb'usu
Hikmet İplik ..... Eski Erzincan meb'usu
Abdurrahman Naci Demirağ Mühendis, müteahhid
Mergübe Gürleyük ..... Sivasta
Atif Esenbel ..... Yarış İlah encümeni umumi kâlibi

TEKİRDAĞ

Faik Öztrak ..... Eski Tekirdağ meb'usu, Dahiliye Vekili
Cemil Uybadin ..... Eski Tekirdağ meb'usu
Rahmi Apak ..... Eski Tekirdağ meb'usu
Yahya Kemal Beyatlı ..... Eski Tekirdağ meb'usu
Nazmi Trak ..... Malkara ilçe yönkurul başkanı

TOKAD

Galib Pekel ..... Eski Tokat meb'usu

Gr. Sitki Uke ..... Eski Tokat meb'usu
Nazım Poroy ..... Eski Tokat meb'usu
Resai Erişken ..... Eski Tokat meb'usu
Muammer Develli ..... Tokat orta okul tabiiye muallimi
Ceval Kovalı ..... Tokat C. H. P. ilçe merkez başkanı
Sitki Ataç ..... Tokat bütün tüccar
Hasib Ahmed Aytuna ..... Gazi Terbiye Enstitüsünde muallim

TRABZON

Daniş Eyyüboğlu ..... Eski Trabzon meb'usu
Halil Nihad Boztepe ..... Eski Trabzon meb'usu
Hamdi Ülküven ..... Eski Trabzon meb'usu
Hasan Saka ..... Eski Trabzon meb'usu
Mithat Aydın ..... Eski Trabzon meb'usu
Raif Karadeniz ..... Eski Trabzon meb'usu
Sırrı Day ..... Eski Trabzon meb'usu
Süleyman Sırrı Gedik ..... Eski Trabzon meb'usu
Faik Ahmed Borutcu ..... Trabzon Barosu Başkanı
Saliha Abanozoğlu ..... Trabzonlu

TUNCELI

Haydar Rüstü Öktem ..... Eski Denizli meb'usu
Abdurrahman Sami Erkmen Eski Kastamonu meb'usu
Mithat Yenel ..... İnhisarlar Umum Müdürü

URFA

Ali Saib Ursavaş ..... Eski Urfa meb'usu
Gr. Ahmed Yazgan ..... Eski Urfa meb'usu
Mehmed Emin Yurdakul ... Eski Urfa meb'usu
Refet Ülgen ..... Eski Urfa meb'usu
Şeref Uluğ ..... Diyarbakır Belediye Reisi
Savi İzbay ..... Paris Türk Ticaret ataşesi

VAN

Hakkı Urgan ..... Eski Van meb'usu
İbrahim Arvas ..... Eski Van meb'usu
Münib Boya ..... Eski Van meb'usu

YOZGAD

Celâl Arat ..... Eski Yozgad meb'usu
Ekrem Pekel ..... Eski Yozgad meb'usu
Sırrı İçöz ..... Eski Yozgad meb'usu
Sungur ..... Eski Yozgad meb'usu
Veled İzbudak ..... Eski Kastamonu meb'usu
Ziya Arkant ..... C. H. P. Genel Sekreterlik bürosu baş sekreteri

Salim Korkmaz ..... Yozgad Umumi Meclis azası

ZONGULDAK

Halil Türkmen ..... Eski Zonguldak meb'usu
Hasan Karabacak ..... Eski Zonguldak meb'usu
Rifat Vardar ..... Eski Zonguldak meb'usu
Hüsameddin Okan ..... Eski Sinob meb'usu
Yusuf Ziya Özenci ..... Eski meb'us
İbrahim Ethem Bozkurt ... C. H. P. ilyönkurul üyesi
Mustafa Bozma ..... Zonguldak amele çavuşu
Şinasi Devrin ..... Adliye Vekâleti hukuk işleri müdürü

T. C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
V. İ. G. M.
3. Ş. M.

Sayı
23302/12

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

EK/2

4339

Yüksek Başbakanlığa

21/Aralık/945 tarih ve Sicil Müdürlüğü 6/2802
Sayılı buyurukları karşılığıdır:

Açık olan Seyhan Millet Vekillğine 21/4/946
günü yapılan seçimde Sinan Tekelioğlu'nun 684 Oyla
seçildiğine dair Seyhan Valiliğinden alınan iki nüsha
Umumi seçim mazbatasının ilişik olarak sunulduğunu
saygılarımla arz ederim.

İçişleri Bakanı
Hüsnü Arın

H. Arın
85

Yazı ve Y. Md.
4. 5. 946

030 10 77506 11

Karşılık yazılacak yazıya, karşılık olduğu yazının gün ve sayılı olduğu daire ve şubeden yazılığının
konulması rica olunur.

BAŞBAKANLIK EVRAKI
4-5-946 17070 2 2

BCA.03.10/77.506.11. (1946 Ara Seçim Tutanağı)

Ek 4.

CUMHURİYET HALK PARTİSİ
GENEL SEKRETERLİĞİ

Ankara: 16.12.1948

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Sayın Hilmi Uran
C.H.P.Genel Başkan Vekili

Seyhan Milletvekili Sinan Tekelioğlunun 7 Kasım 1948 pazar günü Adana'da Çiftçi Birliğindeki toplantıdan sonra uğradığı çiftçi kahvesinde müteaddit eshas ile yaptığı konuşmada ; kendisinin Halk Partisi Mebusu değil halkın mebusu olduğunu,Halk Partisinin çöküşünü belirterek Demokrat Partinin tek parti olarak kalmasından korktuğunu ve Atatürk'ün bile tek parti yılmazından mütebit olduğunu söylediği evvelâ Adana'da yayınlanan 9 Kasım 1948 tarihli (Demokrat) gazetesinde, müteakiben 10 Kasım 1948 tarihli (Cumhuriyet),(Son Posta) ve diğer gazetelerde naklen intişar etmiştir.

Seyhan İli Parti kuruluşumuzdan alınan 12 Kasım 1948 gün ve 1471 sayılı yazıda da Sinan Tekelioğlu'nun gazetelerde intişar eden beyanatı üzerine hadise ile ilgilenildiği, yapılan tahkikata göre yukarıda zikrolunan gün ve yerde (10-12) kişilik bir topluluk içinde yaptığı konuşma esnasında aynı sözleri söylemiş olduğunun,hatta gazetelerin açıklamadığı, bir çok ağır ve menfi sözlerde sarfettiğinin ve bu arada partimizin büyük kurucusu Atatürk hakkında da hürmet duygularını rencide edecek sözler söylediğinin tetkik ve tahkik neticesi sabit olduğu bildirilmekte ve Sinan Tekelioğlunun son yıllarda ve bilhassa şu günlerde halkın ve muhalefetin hoşuna gitmek ve teveccühünü kazanmak için Partinin ve hükümetin aleyhinde daima menfi propagandalar yapmakta ve kötüleyici sözler söylemekte olduğu, İdare Kurulu topluluğu içinde ve hariçte Millet Partisinin propagandasını yaptığı ve bu vasfiyle kendisinin müfrit bir aleyhdar olarak halkın diline düştüğü ve netice olarak bu halinin bütün parti kademelerine intikal ettiği ilâve edilmektedir.

Sinan Tekelioğlu'na atfolunan sözlere ait gerek gazetelerde intişar eden yazılar ve gerekse bu haberleri teyit eder mahiyette olarak Seyhan İli Parti Kuruluşumuzdan alınan yazı üzerine mumaileyhin durumu Genel İdare Kurulu tarafından 2.12.1948 günlü toplantıda incelenmiş , fiil ve hareketinin Partimiz tüzüğü yönünden mahiyetini tayin ve Yüksek Divanca hakkında alınacak karara esas olmak üzere aşağıda yazılı

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

CUMHURİYET HALK PARTİSİ
GENEL SEKRETERLİĞİ

-2-

beş madde hakkında kendisinden savunma talebinde bulunulmasına karar verilmiştir:

- 1 - 7 Kasım 1948 pazar günü Adana'da Çiftçiler kahvesinde Halk Partisi mebusu değil halkın mebusu olduğunuzu, Halk Partisinin çöktüğünü ve Atatürk'ün tek Parti yüzünden müstebit olduğunu söylediniz mi? Demokrat Gazetesinin yazdığı bu sözleri bu tarzda söylememiş iseniz söylediniz sözlerin esas ve doğru metni nedir ?
- 2 - Seyhan İl İdare Kurulunda, Millet Partisinin gelecekteki hizmetlerinden bahisle (Parti Millet Partisidir.) demek suretiyle bu Partinin mevcut partilere rüçhanı bulunduğunu belirttiniz mi ?
- 3 - Millet Partisi için -seçim bölgenizdeki gezilerinizde- leyhde olarak bazı konuşmalar yaptığınız öğrenilmiştir. Bu konuşmaların mahiyeti nedir ve konuşmaları ne maksatla yaptınız ?
- 4 - Partimizin kurucusu Atatürk hakkında hürmet hislerini rencide edecek tarzda şurada burada bazı sözler sarfettiğiniz söylenmektedir. Böyle bir şey vakimidir ? Vaki ise maksadınız nedir ?
- 5 - Cumhuriyet Halk Partisinin, büyük hırsızlıkları ve suiistimalleri ırt bas ettiği yolunda muhtelif zamanlarda, ve müteaddit yerlerde konuşmalarda bulunduğunuz bildirilmektedir. Bu hususun açıklanması :

Bu kararın tebliğine cevaben alınan 9.12.1948 tarihli savunmasında Sinan Tekelioğlu, kendisinden beş madde halinde sorulan sualleri hâlsaten şöyle cevaplandırmıştır.

**DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ**

**CUMHURİYET HALK PARTİSİ
GENEL SEKRETERLİĞİ**

-3-

1 - Demokrat Gazetesi Yazı İşleri Müdürü Zeynel Besim Sun ve arkadaşları tarafından bu işin tertip edildiğini, çiftçiler kahvesinde muhalefete mensup dört kişi ile hususî konuşma yaptığını, bu konuşmada yalnız Halk Partisinin Milletvekili olmayup bütün halkın vekili olduğunu ve (Bütün Çukurovayı temsil ederiz) dediğini ve (eğer şahsî kıymet aramıyarak liste usulüyle intihaba girerseniz ve tam da bir muvaffakiyet temin ederseniz tek Partiye gideceğinizden korkulur..... Tek Partiden zarar görenlerden birisi de benim .Atatürkü de aleyhime tahrik ettiler) dediğini söylemekte, (Halk Partisi çöküyor) ibaresini serahaten ne kullandığını ve ne de kullanmadığını açıklamıyarak, Millet Meclisi koridorunu kasederek (Merdiven altında her gün) bir çok arkadaşların ağızlarına geleni söylemekte olduklarını, bunların da bir suçmu teşkil ettiğini sormakta ve netice olarak aleyhinde bir tuzak kurulduğunu yazmaktadır.

2 - Adana'da İdare Kurulu topluluğunca hiç konuşmadığını, partiye her zaman Kasım Ener ile birlikte uğradığını, kendisine atfolunan sözleri sarfetmiş ise onun da duymuş olacağını ileri sürmekte, (Millet Partisi Demokrat Partiyi parçalayacaktır) yolundaki sözlerinin Millet Partisini kayırmak şeklinde telakki edilmiş olacağını beyan etmekte ve Millet Partisini methettiğini ve onun propagandasını yaptığını hiç hatırlamadığını söyliyerek inkâr eylemektedir.

3 - Gezilerinde de Millet Partisi hesabına hiçbir propaganda yapmadığını, bugüne kadar Çukurova ve İçel'de Millet Partisi teşkilât kuramamış ise bu muvaffakiyetsizliğin en büyük kahramanı kendisi olduğunu belirtmekte ve ihbar edilen hadiseyi tamamen inkâr etmektedir.

4 - Atatürk hakkında hiç bir zaman hürmetsizlik etmediğini, bilâkis yeni yaptırdığı ev dolayısıyla Parti Başkanımızla arasında geçen bir konuşmada onun hakkındaki sevgilerini belirttiğini ifade etmektedir .

5 - Cumhuriyet Halk Partisinin, büyük hırsızlık ve suiistimalleri ört bas ettiği yolunda bir şey söylemediğini, ancak, Halk Partisi sayesinde çok zengin olanların bugün bu Partiye en büyük düşman kesildiklerini ve bu gibileri her fırsat düştükçe Meclis kürsüsünden de söylediğini beyan ile ötekine berikine menfaat sağlamak için bu Partiyi

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

CUMHURİYET HALK PARTİSİ
GENEL SEKRETERLİĞİ

-4-

kurmadıklarını ilâve ederek Partinin yüksek şerefini şahsi menfaatlarına alet edenleri ve partiye midesiyle bağlı olanları Partiden çıkarmak suretiyle bir tasfiye yapmanın zarurî olduğunu , aksi takdirde partinin müşkil duruma düşeceğini yazmaktadır.

Mümaileyhin savunmasını hülâsa etmek icabederse ; hakkında gazetelerde yayınlanan sözlerini muayyen delillere istinat etmeksizin sureti umumiyede tekzib etmekte , diğer sözleri ise söylemediğini veya hatırlamadığını ifade eylemektedir. Savunmasında hakim olan ruh, kendisinin ; bu partinin kurucularından olduğunu ve anası bulunduğunu, Parti içinde birçoklarının bu partiye mideleriyle bağlı olduğunu binaenaleyh sözlerinin ve hareketlerinin daima partiyi bu gibilerden temizlemeğe ve tasfiye etmeğe matuf bulunduğunu ifadeden ibarettir.

Bu savunmayı 14.12.1948 tarihli toplantısında inceleyen Genel İdare Kurulumuz gerek bu konuya ait olarak toplanan delillerin takdirine ve gerekse Partili milletvekillerinin grup dışında parti prensipleriyle parti tüzüğüne aykırı fiil ve hareketleri dolayısıyla haklarında tüzüğün 110 .uncu maddesi gereğince isterse sözlü ve yazılı savunmasını almağa ve hakkında karar vermeğe ancak Parti Divanının yetkili bulunduğunu gözönünde tutarak Sinan Tekelioğlu hakkında yapılacak işlem için keyfiyetin Divana arzını karar altına almıştır.

Saygı ile arz ederim.

C.H.P.Genel Sekreteri
Konya Milletvekili

T. Fikret Sılay
T. Fikret Sılay

Sinan'a
17-III-948 (H. 2)

Ek 6.

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

GENEL KATİP
Kanunlar Müdürlüğü

2118/1947

Sayı : 1739-1051
Tarihi : 1/.....

Başbakanlığa

Balkanlardaki Türklere yapılan zulümler hakkında
Seyhan Milletvekili Sinan Tekelioğlu tarafından verilip
bir örneği Dışişleri Bakanlığına gönderilen sözlü soru
önergelerinin tıpkısı ilişik olarak sunulmuştur .

V.Ş. 9/51

B.M.M. Başkanı

K. Karabekir

T. B. M. M.	
Kağıtları Müdürlüğü	
tarihi	12-9-47
No.	1522

Hus. K. M.

3.9.

030	01			53	316	11
-----	----	--	--	----	-----	----

BAŞBAKANLIK EVRAKI
Tarih: 12.9.47
2-9-227-4811-1

MECLİS ARŞİVİ
T.C. BAŞBAKANLIK

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

GENEL KATİP
KANUNLAR MÜDÜRLÜĞÜ

SURET

B.M.M. Başkanlığına

Balkanlarda muhtelif Balkan Devletlerine mensup çete ve kıtalar tarafından Türk ve Müslüman dindaş ve ırkdaşlarımızın kyun boğazlar gibi sürü halinde imha edilmekte ve bilhassa Bulgaristan Hükümeti garbi trakyada bulunan halisiddem Türk ırkına mensup pomakların Türk isimlerini Bulgar isimleriyle değiştirmekte ve ferace giyen kadınlarının feracelerini cebren çıkartarak fotoğraflarını alıttıp Bulgar isimlerini taşıyan yeni nüfus tezkerelerine yapıştırmakta olduklarını ve buna razı olmayanları kafile halinde katlettiklerini oralardan gelenlerden işittim . Bu hususta Dışleri Bakanlığının bilgisi derecesi ile bu faciyanın menî ve oradaki hamisiz kalmış bulunan dindaş ve ırkdaşlarımızın himayelerinin temini için ne gibi tedbir alınmış bulunduğunun izahına delâletlerini dilerim .

Seyhan Milletvekili
Sinan Tekelioğlu

Aslına uygundur .

SE Sinan

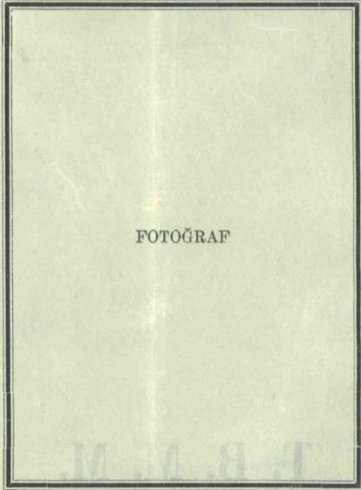
030	01						
-----	----	--	--	--	--	--	--

Türk Sözü, 03.06.1950.

Ek 8.

FOTOĞRAF

VI. Dönem
1131

Seçim dairesi	Seyhan	Eserleri	Yok
Adı	A.Sinan	İlmî rütbeleri	1. Sınıf Asker ve Hukukçu
Soy adı	Tekelioğlu	Meslek ve meşguliyeti	Müttekait Asker ve Hukukçu
Babasının ve anasının adı	Reşat Fitnat	Evli olup olmadığı ve kaç çocuğu bulunduğu	Evli ve Dört çocuğum var
Doğduğu yer	Uzun Köprü	Seğimden evvelki son memuriyeti	İktisat Vekâleti Zonguldak mıntıkası Ölçüler ve ayar müfettişi
Oturduğu yer	Ankara	Memur değilse seçimden evvel son vaziyeti	
Doğum tarihi	1307 (1891)	Seçim mazbatasının tarihi	26 . III . 1939
Tahsili	Harbiye ve Hukuk	Kaç reyile mebusluğa seçildiği	Sekiz yüz yirmi sekiz.
Bildiği diller	Fransızca	Mazbatasının Meclis Genel Heyetince tasdik tarihi [*]	10.4.1939
Nede ihtisası olduğu	Hukuk Askerlik	Meclise iltihak tarihi	3 . IV . 1939

[*] Bu yer Meclis Kanunlar kaleminde doldurulacaktır.

A.Sinan Tekelioğlu Tercüme-i Hal Dosyası(1939)

Ek 9.

Olumluk (Kısaca)

1111
9. Aralık

Seçim dönemi	VII Sayhan	İlim rütbesi	JK
Adı	A. Sinan	Mesleği ve iş-gücü	
Soy adı	Tekelioğlu	Eriş olup olma-dığı ve kaç ço-çuğu bulunduğuna	evde 5 çocuk balık
Babasının ve annesinin adı	Reşat Fatma	Seçimden önce-ki son mesur-luğu	İktisat Hukuk Fakültesi Öğretmeni Kamusal Kurumun Üyesi
Doğduğu yer	İstanbul	Mevcut değilse seçimden önceki son durumu	
Doğum tarihi	1909	Erveki dönemler-de Millîyetçilik se-çilmiş ise seçim yerleri	Sayhan Millîyetçilik VI
Öğrenimi	Halkın Halk	Seçim tutanağın-ın tarihi	
Bildiği diller	Fransızca	Kaç ayda Millîyet-çilik seçildiği	434
Nöbet ummanlığı olduğu	Arkeoloji Halkın İktisat Felsefe	Tutanacağın Ka-munayeye onama-sı tarihi (*)	5. VI. 1946 59 Aralık
Eserleri	JK	Meclise katılma tarihi	26. IV. 1946

A.Sinan Tekelioğlu Tercüme-i Dosyası (1946)

**Milletvekili Seçilmiş Olanlara Ait
TUTANAK**

SEYHAN İli

Örnek No. : VI
Mad. 66-8 117/son. FK

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya San'atı	ALDIĞI OYLAR		Seçmenlerin Sayısı	Oylarını kullananla- rın sayısı	Seçimi hakkında itiraz ve şikâyet olup olmadığı	Düşünceler
			Rakamla	Yazı ile				
Sinan Tekelioğlu	Edirne (Uzunköy) 24 1893	8.Ci devre Sey- han millet ve- kili	92752	Doksan ikibin yediyüz elli iki	195573	170991	YOK	

Milletvekili seçimi kanunu gereğince ilimizde yapılan seçim sonunda 92752 oy ile SEYHAN ilimiz Milletvekilliğine seçilmiş olduğunu gösterir bu tutanak kurulumuz tarafından kendisine verildi. 18/5/95

Başkan M. Aydın Üye H. Aksoy Üye H. Ateşoğlu Üye M. Gökün Üye H. Sevcı Üye Z. Kartıraplı

Üye O. Başoğlu Üye S. Nil Üye A. Müşebeli Üye Adaylığa Ayrılmıştır Üye M. Kardağ

Kamutayın 5.VI.1950 tarihli altınca Birleşiminde onanmıştır.

NOT : Başkan ve üyelerin imza edecekleri yerlerin üstüne ayrı ayrı adlarıyla soyadları yazılacaktır.

Doğuş Matbaası - Ankara

A.Sinan Tekelioğlu Tercüme-i Hal Dosyası (1950)

**T. C.
SEYHAN
İL SEÇİM KURULU**

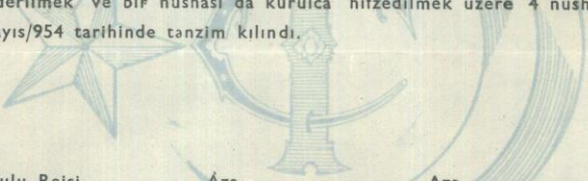
Sayı : 20

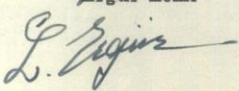

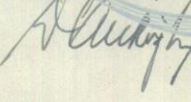
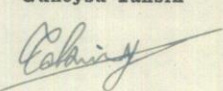
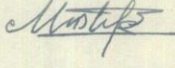

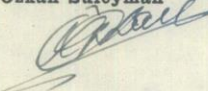
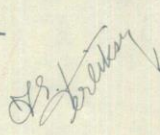
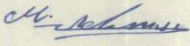
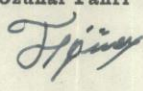
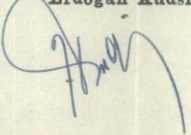

Hâkimiyet kayıtsız gârtsız milletindir.
T. E. Kanunu Mâ. 3

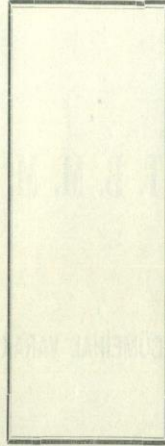
Millet Vekilliği Mazbatası

Adı ve Soyadı	Aldığı oy sayısı	Oy sayısına göre sırası
<i>Sinan Tekelioğlu</i>	<i>708059</i>	<i>VI</i>

2 / Mayıs / 1954 Türkiye Cumhuriyeti Milletvekilleri seçimlerinde; ilçe Seçim Kurullarından gelen tutanakların birleştirilmeleri neticesinde, *Sinan Tekelioğlu* nın (708059) oyla (VI) inci sırada Seyhan ili Milletvekilliğine seçilmiş olduğunu ittifakla tasdik eder ve 5545 sayılı kanunun 117 inci maddesinin son fıkrası gereğince; bir nüshası kendisine verilmek, iki nüshası Türkiye Cumhuriyeti Büyük Millet Meclisi Reisliğine takdim edilmek üzere Başvekâlete gönderilmek ve bir nüshası da kurulca hifzedilmek üzere 4 nüshadan ibaret işbu mazbata 5/Mayıs/954 tarihinde tanzim kılındı.

<p>İl Seçim Kurulu Reisi Cevdet Benker Hâkim 7566</p> <p></p> <p>Aza Ergür Lemi</p> <p></p> <p>Aza Sarp Selim</p> <p></p>	<p>Aza Arıkoğlu Daniş</p> <p></p> <p>Aza Güneysu Tahsin</p> <p></p> <p>Aza Sürmeli Mustafa</p> <p></p>	<p>Aza Arun Turhan</p> <p></p> <p>Aza Özkan Süleyman</p> <p></p> <p>Aza Terliksiz Kâzım</p> <p></p>	<p>Aza Erdemişik Mustafa</p> <p></p> <p>Aza Özunal Fahri</p> <p></p> <p>Kâtip Erdoğan Kudsi</p> <p></p>
---	--	--	---

10. B3 ram

1111

OTURDUĞU YER [*]

ANKARA'DA

DIŞARIDA

Yenimahal: Mevâzîyat caddesi
Fetis apartmanı No 65/8 Ankara

Telefon : 24589

Telefon :

[*] Adres değiştirildiği vakit geçirilmeden Umumi Kâtipliğe bildirilmesi rica olunur.

TERCÜMEHAL (Kısaca)

İntihap dairesi	Seyhan	Evli olup olmadığı ve kaç çocuğu bulunduğunu	evli dört çocuğu vardır
Adı ve soyadı	A. Sinan Tekelioğlu	Memur ise, seçimin evvelki son menurunu	
Babasının ve annesinin adı	Rıfat Fahriyat	İntihap derecesi ve son maaşını aldığı tarih	
Doğduğu yer ve tarihi	Şişli Köyü 1897	Memur değilse seçimin evvel son durumu	
Tahsili	Harp Okulu ve Harp Fakültesi	Evvelki detrelerde Mebus seçilmiş ise devre ve intihap dairesi	4-8-9-10
Bildiği diller	Fransızca	Yedek Subay ise sınıfı, rütbesi ve sicil numarası	
İhtisası	"	Kayıtlı bulunduğu Askerlik şubeleri ve numaraları	Çankaya Askerlik Şubesi: No 76 4 üncü Devre H-1
Eserleri	"	Seçim zaptının tarihi	5-5-954
İlin rütbesi	"	Kaç reyyle mebus seçildiği	108059
İşi ve gücü	Mebus	Meclise katılma tarihi	14-5-954

İntihap dairesi	Adana cephesi Kumandani
Adı ve soyadı	sinan tekelioğlu
Babasının ve annesinin adı	Rıfat Fahriyat
Doğduğu yer ve tarihi	Şişli Köyü 1897
Tahsili	Harp Okulu ve Harp Fakültesi
Bildiği diller	Fransızca
İhtisası	Çankaya Askerlik Şubesi: No 76 4 üncü Devre H-1
Eserleri	5-5-954
İlin rütbesi	108059
İşi ve gücü	Mebus

İntihap dairesi Adana cephesi Kumandani
sinan tekelioğlu
Kumandani
İstanbul Harp Fakültesi tahsisi 972-977 de hukuk mezunu. Askerlik şubeleri meclis üyesi
978. Meclis üyesi 942 de meclis üyesi
945 tükür meclis üyesi ve devre meclis üyesi

Sinan
Tekelioğlu

A.Sinan Tekelioğlu Tercüme-i Hal Dosyası (1954)

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı :AYKUT, Taner
Uyruğu : T.C.
Doğum Tarihi ve Yeri : 11.09.1991-Bahçesaray/Van
Telefon : 0534 559 65 16
E-mail : taner_aykut65@hotmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Doktora	Yok	
Yüksek Lisans		
Lisans	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği	30.05.2014

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2015-2019	Van/Edremit Yıldırım Beyazıt MTAL	Öğretmen

Yabancı Dil

Yok

Yayımlar

Yok

Hobiler

Kitap Okumak, Yüzmek, Gezmek,

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

LİSANSÜSTÜ TEZ ORJİNALLİK RAPORU

04/10/2019

Tez Başlığı / Konusu:

TÜRK SİYASİ HAYATINDA SİNAN TEKELİOĞLU (1937-1960)

Yukarıda başlığı/konusu belirlenen tez çalışmamın Kapak sayfası, Giriş, Ana bölümler ve Sonuç bölümlerinden oluşan toplam 98 sayfalık kısmına ilişkin, 04/ 10 /2019 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Van Yüzüncü Yıl Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 7 (yüzde yedi) dir.

Uygulanan Filtreler Aşağıda Verilmiştir:

- Kabul ve onay sayfası hariç,
- Teşekkür hariç,
- İçindekiler hariç,
- Simge ve kısaltmalar hariç,
- Gereç ve yöntemler hariç,
- Kaynakça hariç,
- Alıntılar hariç,
- Tezden çıkan yayınlar hariç,
- 7 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 7 words)

Yüzüncü Yıl Üniversitesi Lisansüstü Tez Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılmasına İlişkin Yönergeyi İnceledim ve bu yönergede belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içmediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

04/10/2019

Taner AYKUT
Adı Soyadı, İmza

Adı Soyadı : Taner AYKUT

Öğrenci No : 169206054

Anabilim Dalı : Tarih Anabilim Dalı

Programı : Türkiye Cumhuriyeti Tarihi

Statüsü : Y. Lisans Doktora

DANIŞMAN

Doç. Dr. Mehmet PINAR

04/10/2019

ENSTİTÜ ONAYI
UYGUNDUR

...../...../2019

Doç. Dr. Bekir KOÇLAR
Enstitü Müdürü